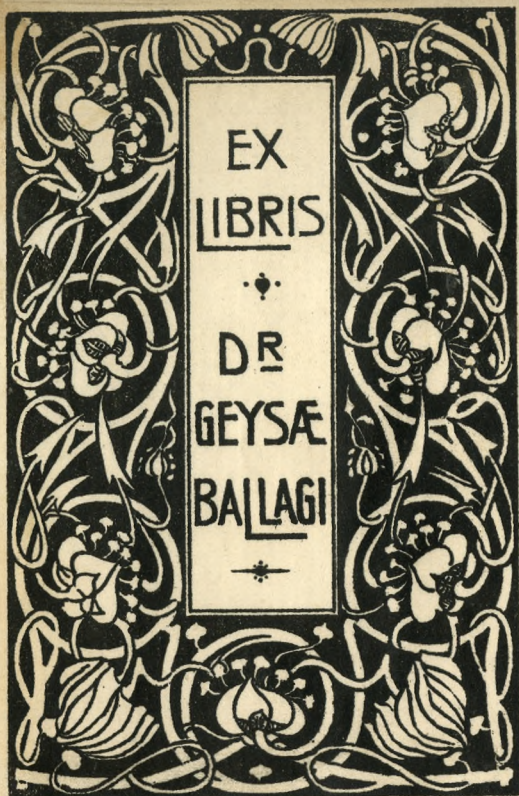

Politikai
röpiratok.

81.

1994 - - - - -

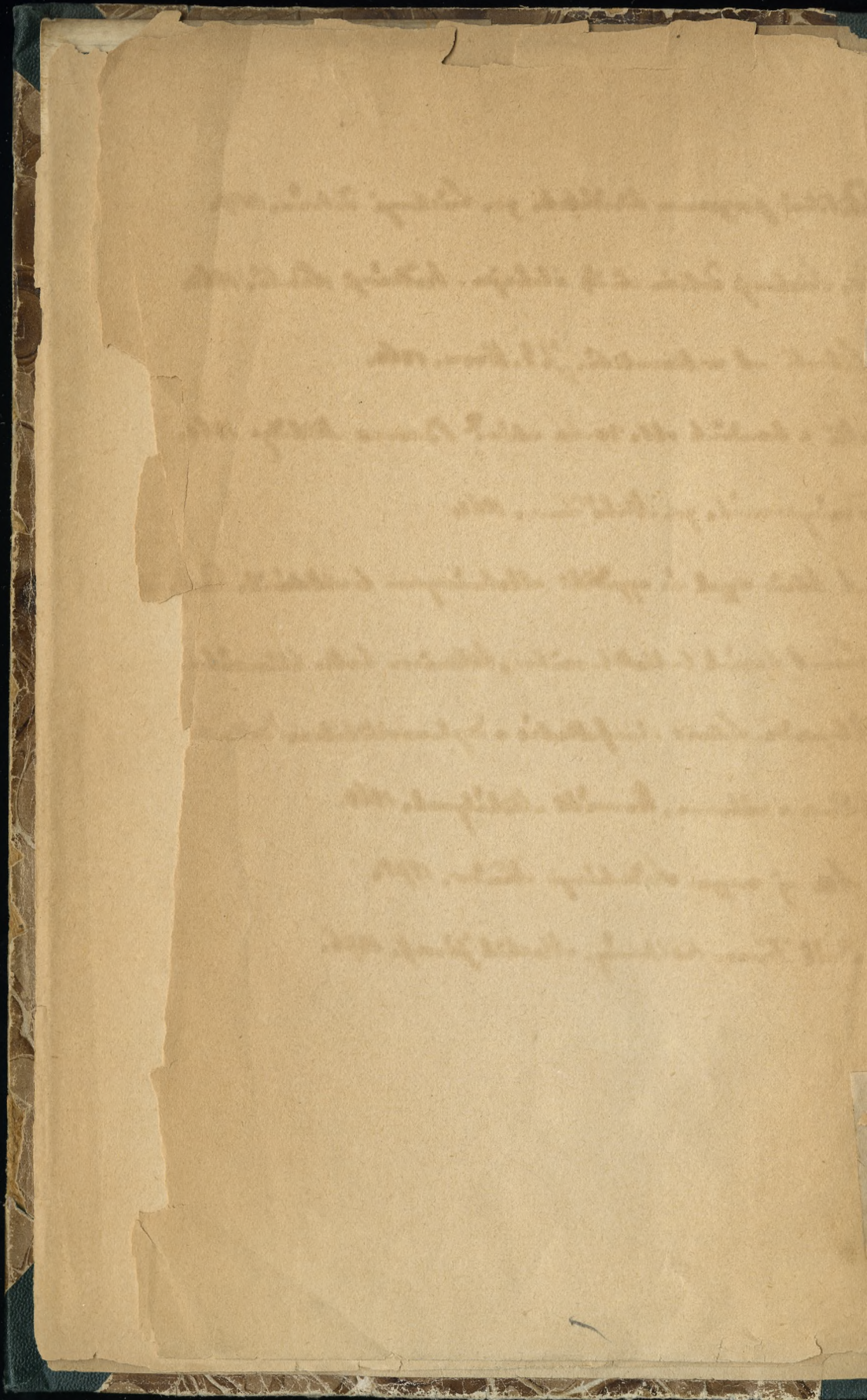
1999 -07- 07

1999 -07- 07

- 1.) 001 0006 549196
- 2.) 001 0006 549202
- 3.) 001 0006 549219
- 4.) 001 0006 549226
- 5.) 001 0006 549233
- 6.) 001 0006 549240
- 7.) 001 0006 549254
- 8.) 001 0006 549264
- 9.) 001 0006 549271
- 10.) 001 0006 549288
- 11.) 001 0006 549295

617-627

1. Politikai program tiszteletk. gr. Liechtenyi Zsófia. 1847.
2. Gr. Liechtenyi Zsófia rövid életrajza. Kotsányi László. 1860.
3. Liberté et nationalité. J. E. Horn. 1860.
4. Mi a kecsdöntés okai. 20. század után? Borras Mihály. 1860.
5. Zrínyi-érmék. gr. Miksa Zmre. 1861.
6. A körös ügyek és egyedüli alkotmányosunk kerületének. Rosty Zs.
7. Lőrinc király katonáihoz, katonáinak katonáihoz. Kélművészet.
8. Rhapsodia. Lőrinc elmeséltetés a Duplamosviki-könyvben. Zolta R.
9. Válasz a vállalásra, Horváth Mihálynak. 1868.
10. Az új megye. Kécskényi Kálmán. 1875.
11. Deák Ferenc. Kélművészet. Machik József. 1876.

81
617

81.

POLITIKAI PROGRAM

TÖREDÉKEK.

1847.

GR. SZÉCHENYI ISTVÁN.

1

PESTEN,
NYOMATOTT TRATTNER-KÁROLYI BETÜIVEL,
URIUTCZA 453. SZ.

616752 0567085

DE BALLAGI GÉZA.

Error being showy, forward and plausible, attracts many followers; while Truth, on account of her unobtrusive simplicity, is neglected or despised.

J. Henry M. D.

Barbaram igitur Scythicae gentis immanitatem, quae tantopere concordiam et otium abominatur, diu iste furor exercuit; et eousque (ni mentiar) exercebit, donec se quisque metiri, coërcere ambitionem, aliena dimittere, invidia carere, mutuamque concordiam amare didicerit.

Bonfinius.

E L Ö S Z Ó.

Mult tavaszkor azt rebesgeték: az ellenzék programmot fogna írni; s később, hogy a conservatív párt is illyest szándoklana. — Nehéz feladat, gondolám magamban, illyest eszközteni csak egy párt számára is, és annál nehezebb az egészre nézve; mert nálunk még az egy soron állók közt is annyi az árnyéklat, miszerint még ez esetben is bajos sőt lehetetlen úgy definiálni a politikai ösvényt, mihezképest az, mi egynek tetszik, másban kellemetlen érzést ne gerjesszen, és viszont.

Ennek daczára azonban, miután én legalább azt hittem, hogy nem fogna sem az ellenzéki sem a conservatív program elmaradni, valamint ez utolsó nem régiben meg is jelent, én is érzék magamban vágyat, ha nem is éppen kimerítő programmot írni, legalább némi töredéket vetni papirosra, mik tán még más oldalról is nyújthatnának honi ügyeinkre s pedig annál inkább némi kis világot, minthogy én jelenleg sem ellenzéki nem vagyok, sem conservatívnek egyáltalán nem tartathatom magamat, ha nem akarok politikai nézeteimhez körülbelül olly kevéssé illő köntöst par force vonatni magamra, mint, teszem, tán egy kissé még is igen messze menne travestirozásban az, ki például asszony létére nadrágban, vagy férfiú létére szoknyában jelennék meg.

Tudom én azt vajmi jól , hogy nem lehet egy könnyen olly párt-elnevezést kigondolni, melly tág köpönyegként úgy befedne valami pártot, mikép abbul aztán sehol semmi, például ujj, szarv, fül, sőt tán éppen egy tyukszem ki ne látszassék, jóllehet teszem a tory és whig párt-czimzetek alá vajmi sok elfér; ámde azt, hogy némi analogia még is legyen a bolt címere és azon áruk közt, mellyek a boltban feltalálhatók, tán csak még is kívánhatni, s pedig úgy, mikép a potiori fiat denominatio.

Már pedig e tekintetben ,én‘ a conservativ köntöst csak úgy viselhetném, ha vagy magam vagy mások irnák azt rá, hogy ez maskara; minek egyikét úgy restelném, mint volna kellemetlen a másik; minthogy az, mit Magyarországbán ,én‘ kívánnék conserválni, úgy áll ahhoz, minek kitisztítása, reformálása és egészen ujra alkotása után sovárgok, mint legfeljebb 10: 100-hoz. Miszerint engem, ki nem vagyok galanteriarraktár, mellyben minden feltalálható, a conservativ függczímer éppen olly kevéssé elégít ki, valamint az ellenzék dandárja a kifejtettebb statustudomány sarktörvényei szerint olly ,varians‘, melly majd egynek van kezében majd másiknak, s melly körül a szükséghez mérve majd többben állnak majd kevesebben; s ehhezképest én, miután most nem látom az ebbeli dandár alatti állásnak szükségét legalább részemről, egyedül a progressionak, a reformnak zászlóját tartom annak, melly alatt egyesülni s melly után indulni tudok és kedvem is van; honnét aztán kiki abstrahálhatja magának, hogy én

mostanság sem ellenzéki sem conservatív nem vagyok, hanem ha már valami politikai titulusomnak lenni kell, „becsületes progressista, ernyedetlen reformer“.

És aztán ezen állóhelyemről gondoltam némi programm-töredékeket feljegyezgetni.

Scrupulusaim azonban olly mértékben nőttek, mint a milly nyomasztó mennyiségben szaporodtak munkáim.

Rá sem igen értem, és aztán nem tudtam, mi módon kezeljem a tárgyat, mihez képest az ellenzék, mellynek része legalább „elveszettnek“ tart, rám még inkább ne nehezteljen; a conservatív párt pedig, melly azt hitte, most övé vagyok mert nem vagyok az ellenzéké, majd ha észreveendi, hogy én tulajdonkép „senkié“ sem vagyok, csak enmagamé, ellenem valami nagy haragra ne gerjedjen.

És így történt, hogy bizony én sem szaporán, sem kivált valami különös sikerrel nem járhattam el czélomban; de a mélyen tisztelt magyar közönség elibe ezennel vajmi későn egyedül olly darabos értekezést terjeszthetek, melly teli hiányokkal, kimerítlen s ellentétben látszó állításokkal, személyem olly sokszori felhordásával, s mind ezek fölött: teli vajmi keserű de tán annál egészségesb mixturákkal, csak ugy kerülheti el legalább a jobbak kárhoztató ítéletét:

Ha ezek nyájasan arra figyelni kegyeskednek, hogy alig leltem ezen értekezés összeállítására más időt, mint ülések időszakát, mellyekben annyi a szó, néha annyi alárma, vagy éjeket, mikor egy tikkasztó nap-

nak fáradalmi után mások szerencsésen elszenderültek, én pedig, fájdalom, nem tudtam aludni; —

Ha továbbá figyelmezni szíveskednek, hogy némi csak azért látszik e jelen röpiratban tán ellentételesnek, mivel nem volt időm vagy nem valék képes, mind azon árnyéklatot elég világosan kitüntetni, mellyek a politikának sokszor olly egészen más irányt adnak; —

Ha nyájasan megengedik továbbá, mikép vajmi bajos sőt lehetetlen, csekélységemnek magyar politikárul bármilly távulról is szólnom a nélkül, hogy parányiságomat, melly abba egészen belé van szöve, minduntalan fel ne hozzam; —

Végre, csak úgy kerülheti el e röpirat engedékenyebb bírálóim kárhoztató ítéletét, ha szándékom tisztaságában nem akarnak kételkedni, hanem ők is, mint én szeretem gyakorolni, és hanc veniam petimusque damusque vicissim, hasonlóul egyedül azon tactika, módor és tapintat helyességét szívesek venni gyanuba, mellyeket én használtam.

Töbhnnyire: e jelen röpirat nagyobb része már meg volt írva, mikor tiszai utambul ide Pestre 1846. sept. 14-kén visszatérék; és nekem olly kevéssé tetszett, s most is olly kevéssé tetszik, miszerint semmi nem menté meg azt tüsténti tűzbehányástul, mint az, hogy int, sürget az idő: halasztás nélkül elkövetni mindent, habár csak féligmeddig is, mit hazafiui tiszt és kötelesség parancsol.

Pest, 1847. január 8.

A szerző.

A PESTI HIRLAP szerkesztősége, lapjának 653-dik számában, 1846. ápril 5., „Tiszai levelek. I.“ cikkében, személyemről így nyilatkozik: „S az, ki körül egybesereglének, a pártokon kívül álló fényes egyéniség, ki nevének hitelét épen az által alapította meg, mert megállotta függetlenül helyét esőben és napfényben, s a sokaság sár-gulacsait, és a nem-sokaság töviseit egyenlő kebellet fogadta.“

És ez igen szépen hangzik. S megvallom, olyas mi vajmi jól esik a léleknek. Ámde, miután nincs a „fényesen“ kívül legkisebb bók is benne, de csak merő igazság, mint jól és néha bizony elég keserűséggel megérdemlelt sajátomat, férliui öntudatomban egész mértékben élvezem is.

Ez azonban, hogy t. i. mennyire tudtam hatalom- vagy népkegynek ellentállni, s mennyire voltam képes önmegtagadás által egyikét mint másikat eszközül használni magash czél elérése végett, melly nem egyéb, mint régen felvett és csak erőm szakadtával leteendő czélom, „fajtánk bár csekély tehetségem, de őszinte szándékom szerinti nemesítése, felemelése s boldogítása;“ cz, mondom, nem teszi jelen értekezés lényegét legtávulabbrul is.

Illy dolgokrul, ha nem kerülik el figyelmét, csak az utókor ítélhet igazságosan, mikor az illetők nincsenek többé; míg a jelenben egyedül a szerepelők érez-

sce te ipsum' tökéletes birtokába ; és illyesbe mindaddig bizonyára soha nem is jut, míg, tán ezen thema szerint „mert nem dicsér minket más, tehát dicsérjük magunkat minmagunk“ nem egy magyar gondolja szoros tisztében járónak és illyesért köz tapsot is arat, ha mindenütt palástolni, kiszépitni ügyügyködik a haza büneit, s minden legkisebb gáncsra is ex officio achillesi (!?) haragra lobban. Mintha bizony egy kissé fényesb „külmáz' nagyobb kincs volna nemzetekre nézve mint belső jobblét! Melly utolsó azonban soha nem szokott lenni édes ámitások, de inkább csak igaz, habár fanyar szavak credménye.

Az igaz szó nem türése kimondhatlan nagy szerencsétlenség. Mert valamint csak azon egyén üdül, ki erejét ismerve, azon sem túl sem innen nem cselekszik, szintugy éri csak azon nemzet kifejlődhetésének lehető legmagasb fokát el, melly tehetségével bölcsen sáfarkodva, sem elbizottságra soha nem vetemül, sem soha kétségbe nem esik.

Az igaz habár marczona szót terjesztetni ehhez képest szintolly kötelesség — csak kötelesség mondom, éppen nem érdem — valamint az illyest nagy-lelkűen elbirni midőn a legférliash tett, egyszersmind a leghasznosb számítás is.

És e tekintetben tán én voltam első — és ha van a magyar haza körül kis érdemem, az bizonyosan ez, mellyel egyébiránt éppen nem kérkedem, hanem azt csak mint eldönthetlen tényt hozom fel — ki soha nem csepegtetém a hízelt mérgét legkisebb mértékben is honfitársaim kebleibe.

Vagy 18 évvel ezelőtt kiméletlenül felriasztám halálos álmából a rothadásnak indult nemzetet. S volt panasza, volt zaj elég! Mert az elkényesztetett, s maga

s mások által megnevenszünőleg feldicsért s ekkép örökké mystificalt magyar illy modorhoz nem szokott. — 1831-ben, és így 15 év előtt pedig egyenesen azt tárogatám az egész nemzet hallatára lehető leghangosabban, hogy „a magyar — legkisebb kivételt sem téve — mindenben hátra van.“ És sokak által, kik csak nagy dicséretnek és tömjén közt lelik üdvüket, egyenesen a hazaárulás legundokabb bélyegével illetetém. — Lefolyt azóta hosszabb idő. Az eszmék ébredezni s helyesülni kezdtek. S most kérdem, ugyan nem mondtam-e igazat? S vajjon több hasznót hajtok-e a honnak, ha a bevett gyakorlat szerint ekkor én is a hizelgők vagy legalább a „palástolók“ sorába állok vala? Tekintsünk szét, s mit fogunk erre válaszolhatni? Nem egyebet, hanem hogy némi lelki vakokat kivéve, kik hiuságtul verve vagy önérdek által lebilincselve soha semmiben nem tudnak „látni emberileg,“ ma már senki nem kételkedik akkori mondatim valóságán, pedig elannyira, mintha a gáncsoltak maguk eszközlötték vala az ujjászületési problema feloldását; személyemtől pedig legnagyobb ellenem sem tagadhatja meg legalább azon igazságot: hogy nemzetünk ujjászületéséhez én is járultam.

S ebből a higgadt gondolkozó, ki a nemzetek növési és hanyatlási titkaiba hatni képes, ugyan milly tanulságot vonhat? Én úgy hiszem, azt, hogy olly élet-erő van a magyar vérben még, melly a legférfiasb kifejlésre szolgál kezességül, ha t.i. saját maga a nemzet nem gyilkolja meg magát. És ugyan mi szolgál illy kezességül? Legfőképen az, hogy elbirta és meg tudta emészteni a többség a hozzá irányzott noha keserű de igaz szót; és mi személyemet illeti az, hogy még most is találkoznak többen, kik rokonszenven

viseltetnek irántam, míg a nagy szám még mindig el-
 tűr, sőt még mindig kimél, jóllehet szünetlen, és ki-
 vált most egy idő óta sűrűbben hordok ismét szinte
 ollyasokat fel sőt cselekszem is, mik nemcsak nincse-
 nek a többség ínye szerint, de azt még sértik is, mik-
 nek leplegtelen kitálalását és végbevételét azonban, a
 haza javára nézve ma éppen olly szükségesnek és in
 ultima analysi éppen olly hasznos következményünek
 tartom én, mint több évvel ezelőtt szükségesnek tar-
 tám „a nemzetet felriasztani” és mindenenk hallatára le-
 hető leghangosabban azt tárni ki, „hogya magyar min-
 denben hátra van;” és mik egykor, majd mikor ki-
 ábrándulnak az illetők, és ők is ugy fogják látni a dol-
 gokat „mint azok vannak,” és nem „mint azoknak
 tán lenniök kellene,” irántam vagy éppen olly méltány-
 latot gerjesztendnek a hazában, mint a hogy minden
 jobb magyar, ha csak egy kissé eszmél fel, tudom,
 köszönetre méltónak találja, hogy a lefolyt időkben ha-
 lalos dermedésébül felverni és önhittségébül némileg
 kivetkeztetni iparkodám fajtánkat; vagy mik késő de
 annál keserűbb, mert helyrehozhatlan, búbánattal töl-
 tendik el az utókort, hahogy szavam most — melly ke-
 serű volt ugyan sokszor, de soha nem csalta meg a
 hazát, és ha valaha, jelen pillanatban érdemlene méltány-
 lást — hitelre szert nem tehet.

Az igaz szó, mint Magyarországra nézve saját pél-
 dám által is bebizonyult, nemzetek regeneratiojára éppen
 olly üdvös hatással van — ha az effélét elbirja a többség —
 mint a hogy a hízélgés minden előmenetelnek legáttörhet-
 lenebb gátja. Mert hiszen, ha én annak idején férfiasan fel
 nem szólalok és szilárdul nem cselekszem, de patrio more
 én is csak hízélgék, én is a tömegeknek vagy nagyoknak
 csak bókolok: ugyan azt hiszitek drága földiek, hogy nem-

zetiség és közszellem dolgában most ott állnánk, hol állunk? Soha; avagy másnak kellett volna szerepemet viselnie. — Mihez képest nem is személyemről van szó, de azon tettről, mely a hazának használt és melyet száz más, ha eszébe jut vagy körülményei engedik, bizonyosan jobban és nagyobb sikerrel viszen végbe, mint én, kinek nincs joga s ekkép nem szabad bármilly egyéb tulajdonnal kérkedni, mint becsületes szándékával, honi hűségével; millyféle tett azonban áltján véve — vigyázatok erre — ha eleinte viszsztatetszik sőt gyűlölséget szül is, elvégre bizonyosan több köszönetet arat lelkes nemzetnél — mire politikai életem első része szinte szolgálhat például, második része pedig mint sokkal súlyosb, hazánkfiában kételkedni nem tudó hitem szerint még bizonyosabban fog, habár akkor alkalmasint nem leszek is többé — mintsem arat azon nádméz-féle édes álmakba ringató dicsérgetés és palástolás, mely soha nem engedi látni a valót egész mivoltában, mellynek nálunk fájdalom még olly sok adeptjei vannak, kik igaz míg élnek, sokszor ugyan vajmi jó hír- és szagban állnak a magát dicsértetni és bolonddá tétetni olly szívesen engedő tömegnél, kik azonban holtuk után minden emlékezetben vagy úgy enyésznek el mint szappanbuborék, vagy virág helyett, mellyet hinteni gondolának, tövist hagynak hátra minden magát becsülni tudó kebelben, és melly dicsérgetés és palástolás, mondjuk ki egyenesen, inkább csak gyermekek számára való, hogy szégyenkék el ne csüggedjenek és ne sirjanak, mint férfiakhoz volna illő, kikben erő van, és kiket tökéleteshülés utáni vágy lelkesít. És e tekintetben áldom az idő által már is igazolt, és nem kéllem majdan még inkább igazolandó ihletésemel, hogy honosimban nem

csalatkoztam, és azon vélemény, mellyel irántuk viseltetém szüntelen, soha nem volt kisszerű.

Én éltem szakadtáig a szó legszorosb de egyszersmind legmagasztosb értelmében következetes kívánok, és mennyire illyest gyarló emberi erőm engedi, fogok is maradni.

Sok azt hiszi, s így hiszi vele a nagy sokaság is, hogy azért, mert hivatalviselésben kezdé élte tavaszát, és abban fagyott rá az élet tele is, ő következetes volt. — Szintígy van számtalan arrul tökéletesen meggyőződve, és e nézetet még inkább magáévá teszi a sokaság, miszerint minden joggal őt illeti a következetesség koszorúja, mivel már mint gyermek opponált, és mindegyre opponál még ma is mint aggastyán.

Én politikai pályámon egészen másféle következetességet tűztem ki magamnak. Engem egészen más vezéreszme indított mindig, indít ma, s fog indítani holtilgan, mint kormányszolgálati vagy ellenzéki szerep, miket én mindig csak alárendelt fogalmakul és lépcsőkül tekinték egy magasb cél elérésére; és miket, fájdalom, nem egy magyar viselt köztünk már, és pedig sokszor milly jutalmak és mennyi taps közt, az igazi hazafiság legkisebb adaga nélkül!

Hivatal vagy ellenzék, mint következetességi próbakő. Irgalmas Isten! Nem, nem; illy nyomorult alapra — melly alatt sokszor nem lappang semmi más, mint undok haszonles és gyáva dicsvágy, s melly minden esetre nem egyéb, mint szép köntösbe burkolt fallacia, mellyel az emberek saját magukat és másokat mystificálnak — nem, illy nyomorult alapra, mondom, soha nem állítám a keblemben lakó hazaszeretetet tántoríthatlan voltát.

„Hűn, s mennyire gyarló erőm engedi, sikeresen szolgálni nemzetemet, szerencsében, balsorsban, taps vagy gunytajték közt, és aztán hivatalban bár vagy hivatalon kül“ ezen vezéreszme lebegett mindig előttem, ennek valék híve mindenkor, s ebben helyezém s fogom helyezni síromig azon következetességet, melyet egyedül tartok független, s magát sem ámitni sem separtetni nem engedő emberhez méltónak.

S ám gyertek ti ellenzékiek, vagy bármilly oldaloni szálkát keresők a hányan vagytok, s mondjátok, ha van erre annyi bátorságtok, mint van néha göggtök s mosatlan szátok, de mondjátok szembe s nem suttonban hát mögött, hogy valljon szem elől vesztém-e de csak egy alkalommal is e most érintett vezéreszmét? És hogy valljon mikor törtem meg azon elvet és lettem iránta következtelen, mellynek hűn és fáradhatlanul éltem már annyi évek során keresztül, naponkint söt óránként?

Nem fogtok, édes öntudattal érzem, következtelenséggel vádolhatni; míg tán nem egy lesz közületek, mikor e sorokat olvassa és kezét szívére teszi, magának bevallani kénytelen, hogy míg bennem gondolt elváltozásokat vagy elvek elhagyását észrevehetni és szememre lobbanthatni, vagy legalább hivesztelhetni — mert hazafiui eljárásomat siker végett a változékony időkhez és körülményekhez czélszerűen alkalmazni iparkodám — addig, saját hasznának vagy népszerűségének megőrzése végett, vagy tán csupa indulatos makacsságbul, ő szalasztá egészen szembül a szegény hazát, és annak valódi hasznát sehogy sem eszközölte, mert hallgatott és engedett — mivel ez volt felvett szerepe — mikor hallgatás és engedés mély veszély közé sodorható a hont; vagy viszont, — s

pedig egyedül, mert felvett színe ellenzéki volt — el-
mellőzött sőt visszalökött még olyast is, mi áldást
hozott volna a hazára.

Valamint tehát eddigi politikai pályám első része
ellenzéki volt, mert alkotmányt és nemzetiséget meg-
győződéseim szerint csak így lehetett megmenteni, és
én a nemzetet felriasztva, öntudatot és bizalmat önték
honfitársaimba, mert ez volt napi rendem: úgy ma
megint kezek fogok a kormánnyal, mert ma, mikor
nincs többé szó, alkotmányt és nemzetiséget rögtöni
és mesterségesen készült veszélytől megóvni, de mind
egyiket mind másikat minél előbb kifejteni, rendezni, szil-
lárdítani kell, nehogy mind az, mit e tekintetekben
ujabb időkben nyertünk, valami mód által ismét ki-
csuszszék kezeinkből, ma megint nem az ellenzék so-
raiban lehet, mint én látom, a hazára nézve hajtani leg-
több hasznot, de a kormány hatalmát, előnyeit, s min-
denek előtt „jó szándékát“ nemzetiségünk és alkotmá-
nyunk kifejtésére, mennyire csak lehet, hasznunkra
fordítva.

És e tekintetben nem átallok kimondani — mi
e jelen röpiratnak tulajdonkép főtengele — hogy Ma-
gyarország ellenzéke, mint az általján véve —
általján véve, mert számos a kivétel — ma
létezik s napról napra türelmetlenebb
és indulatosb kórjeleket árul el — árul el,
mondom, mert kitörésre nincs mindenütt alkalm — nem
csak hasznot nem hajt a honnak többé, de mind az
alkotmányt mind a nemzetiséget olly bajokba s olly
kétes állapotba sülyesztheti, mikből aztán egy Isten sem
mentheti meg fajtánkat, miután még Isten sem adhat
életet az öngyilkosnak többé.

Mind azon fallaciák s éretlenségek között, melyek a jelen, mintegy vajadásban levő nemzedéket jellemzik, többször lobbantaték az már szememre, mintha én, miután ellenzéki tag többé, vagy inkább „jelenleg” nem vagyok, az egész ellenzékét gyökerestül kiirtani s megsemmítни törekedném. Nyomorult felfogás, s még nyomorultabb ráfogás!

Azért, mert egykor a vár védelmezését tartám legfőbb kötelességemnek, és magam is a védelmezők sorában állottam, ma megint azt mondom, „örök negatioval semmire sem megyünk, s itt van ideje már — miután a századi védelem közt igen elbágyadtunk, elvégre a positivitas mezején is próbálnunk egy kis szerencsét, s személyemet tekintve minden körülményt utilizálni törekedem, miszerint valahára már valami nagyobbszerűt is életbe léptessünk:” ugyan, kérdem, mert így szólok s így cselekszem, valljon ki akarom-e azért irtani a vár védőit, vagy csak kisebbitni is egyéni becsüket? Milly szomorú, vagy inkább milly nevetséges hígvelejűség!

Minden időnek megvan a maga kelleke. És szerencsés, ki annak változékonyságát nemes céljaira ildommal felhasználni tudja; míg a rövidlátó, a makacs, az éretlen, s kivált rosszakaratu: víz, szél és körülmény elleni küzdelemben kimeríti erejét, és szerencsét hiába hajhász.

Az ügyes hajós, ki célzott érni akar, változva használja az ár folyamát, a szelek negédeit. Majd kóvályog, majd vesztegel; vitorláinak egész sorát akkor huzza fel, mikor minden körülmény kedvez; horgonyt visszás időben vet. A bölcs tábornok szintűgy rendezi ügyeit. Majd visszavonul és sánczok mögé állítja hadait, majd előre tör, s minden erejét egy

pontra összesíti, a mint t. i. negatíot vagy pozitívitást parancsolnak a körülmények. — Nemkülönb a higadt politikus. Egy időben, t. i. mikor igazi vész fenyegeti a nemzet lételét, azon lesz, hogy minden, ki csak ér és nyom valamit, védelmileg álljon a gátra ki; míg olly időkb, mikor illy veszélyek nem léteznek, s ha léteznek, jobbadán a tulbuzgók agyveleiben léteznek, vagy hírük mesterségesen van koholva, viszont azon fog iparkodni, hogy míg bizonyos számú hű tartaléksereg, tán az ország passiv osztálya, megnemszünőleg örködik „ne quid detrimenti capiat respublica,” addig a nemzet pezsgőbb része kiálljon a „teremtés mezejére,” és ott víjon ki minél nagyobb szerű és több diadalt.

És in ez azon szerep, mellynek viseléséhez én, mint az ujabbi magyar politikának egyik még mindig mozogni szerető „régije,” mennyire gyarló tehetségem engedi, közelíteni iparkodom.

Tudom, az ellenzék erre azon megjegyzést tenendi, mert hiszen megnemszünőleg ezen értelemben szónokol, ír és agitál, hogy éppen ő az, melly nem akar a negatio mezején maradni, és bizonyosan legnagyobb szerűeket vinne végbe, mik a nemzeti életnek egészen új fordulatot adnának, ha csak ne volna az a másik oldal, azon általa annyira gyűölt conservatív tábor, meg az általa, vagy legalább némi „nem legmélyebb felfogásu” vezérei által minden alkalommal olly nagy bölcsen legyalázott sőt lepiszkolt kormány, melly őt legnagyobb lelkesedésének közepette mindenben hátráltatja, mindenben zsibbasztja.

És im itt vagyunk megint azon elváló két utnál, melynek egyikén én gondolok most, hazánkat tekintve, üdvös célhoz juthatni, míg a mai ellenzék vezérei látszólag a másikat választák, vagy jobban, de minden megbántási szándék nélkül mondva, „a másikon botorkálnak,” és melly elváló utrul már több ízben, mikor t. i. az elv és modor körüli különbséget hoztam szönyegre, tevék említést.

Némi föeszmeéknek azon ernyedetlen isméllese, ugyanazon egy dolog százszori felhozása, mikkel olly nagy mértékben untatom a magyar közönséget, bizonyos vagyok, nem lehet sokak előtt egyéb, mint felette kedvetlen. Miután azonban főczélom sem nem mulattatás, sem nem kegy- vagy tapshajhászat, de haszonhajtás; más részről pedig lehetetlen némi bonyodalmakbul értekezés útján kibontakozni, ha legalább a fő elindulási pontok s a legnagyobb elágzások helyei tisztán nincsenek kitüntetve, s mi több, az ellenfél által is egész tisztaságban felfogva, mi nem mindig történik; s miután nem minden magyar szerecsen, kit a legőszintébb hazafiúi kedély sem birna elvégre egy kissé fehérebbre mosni: én bizony mind addig szünetlenül fogok ismétleni némi főszempontokat, míg azok vagy rectificálva, vagy egész mivoltukban méltányolva nem lesznek. És azért legyen szabad némieket újra felhoznom.

„Az ellenzék vezetni akar, az ellenőri szerep mellett a mozgalomadásnak is ő akarja viselni szerepét,” és ebben különbözik nézete, vagy inkább kapkodása az én nézetem- s eljárásomtul; mert én, valamint axioma-tisztaságban látom, hogy az órában a rugony és láncz, a gőzőnyben a katlan és rendező (regulator) egészen különbözőleg működik, és egyik

a másik helyébe nem állhat: szintugy tartom statusszerkezetben valódi idétlenségnek, ha ugyanazon egy testület vezetni és ellenőrködni akar egyszersmind, vagy más szavakkal: ha ugyanazon egy testület töprenkedik viselni mind a kormány mind az ellenzék szerepét egy uttal. Mi nem egyéb, mint a zsarnokság ideálja, egy, több, vagy sok kézben.

Nem egyszer, de számtalanszor fejtegettem már e themát; miután azonban, mint gondolni kénytelen vagyok, eddigelé sikertelenül, nem mivelhetek egyebet, mint azt ismétli vizsgálódásom tárgyául tenni, ámde korántsem saját eljárásom kiszépítése végett — értsük egymást — mert hiszen most, mikor napról napra növekedik a pártok elágzása, még sokkal kevesebbet törődöm személyemet illetőleg azzal, mit tart felőlem a sokaság, mint törődtem ezzel valaha; hanem azért gondolom a most érintett politikai thema felvilágosítását, legalább részemről, kötelességben járónak, mert ha meggyőződésemtől vezéreltetve elég merész valék, vagy husz évvel ezelőtt a nemzet halálos álmábuli felriasztásához erőm szerint járulni, ma valóban saját magam előtt kellene pirulnom, ha most megint annyi bátorságot vagy inkább „hazafiui elszántságot“ nem lelnék magamban, miszerint tartózkodás nélkül kitarjam, hogy valóban megbocsáthatlan bűn, annyi nemes erőt, mennyi az ellenzék sorában létezik, némi fallaciáktul tökéletesen absorbeálva olly vágásokban forogni látni, melyeknek nincs alapjuk, s melyekben ekkép üdvös czélt nem érhetni, ámde azokban annál biztosabban juthatni tökéletes szétbomláshoz, és innen „minden nemzetiségből kivetkeztetett szolgai léthez.“

Számtalan órát söt napot tölték mély tünődésben, magamnak megmagyarázhatni, hogy valljon az,

mi nemzeti és alkotmányos ujjaalakulásunk műtételeiben nékem olly világosnak, olly kézzelfoghatónak látszik, miért nem mutatkozik szintilly színben a mostani ellenzék legalább néhány vezérei előtt, mihezképest pártjukat elvégre vagy olly mezőre vigyék, mellyen ámitások nélkül arathatni sikert, vagy ha pártukkal ennyire nem birnak, valljon miért nem állnak szabad és magukat separtetni nem engedő férfiakhoz illőleg, s mint tevém én, legalább maguk olly fokra, mellyen mint isolált helyzetben ha nem mivelhetnének is csudákat, minden bizonynyal több nagyobbszerű és tartósnak vehetnék meg alapját, mint lesz végeredménye mind azon ujjhuzási erőködésnek, melly az ellenzéknek inkább csak erőtlen elégtelenségét bizonyítja, mintsem hogy a hazának közhasznát tekintve, egy kis ephe-mer csillogás- s kölcsönös ámitásokon kívül valami tündöklőbb nyomot hagyyna maga után. — És megvallom, sokáig nem birtam felfogni ezen különböző látvány okát; mert azt, hogy engem nem indít egyéb, mint szeplőtlen hazafiui szomj, „fajtánkat felvirulva látni,“ éppen olly világosan érzem minden csepp vérem dobbanásában, valamint soha nem tudtam s most sem tudok azon kételkedni, hogy az ellenzék legnagyobb részét szinte nem hevíti egyéb, mint tiszta honszeretet.

Elvekben, végczélokban, mint ezt nyilván ki is mondám, nem leltem köztük és köztem össze nem egyeztethető elágzásokat; de annál erősebben meg valék győződve, mi most, minden skepticismust megszüntetve, szoros igazsági hitre erősödött bennem, hogy az ő modoruk semmi jót, de csak átkot hozhat hazánkra, míg az én felfogásom és tervezetem az, sőt mondani merem, tán azon egyedüli, mellynek nyomán

fajtánknak nemcsak megmentése, de felvirulása is fellette hihető, sőt tán bizonyos.

Valljon hol létezik tehát azon elváló út, mellynek egyikén, mint én állítom, vérünk süllyedésnek vezetetik, másikán pedig mind inkább fog közelíteni üdüléséhez? S valljon mi lehet annak oka, hogy e tekintetben a máskép annyira szemesek, olly kimondhatlanul rövidlátók sőt vakok?

Megmondom, mint már megmondám többszer.
— Vizsgáljuk.

Mióta egybe van házasítva az austriai birodalommal hazánk, alig lehetett a legközelebbi időig — mondjuk ki ezt kereken, mint azt már többszer tevők — igazi hazafiságot más mezőn gyakorolni, mint az ellenzékin. — Mikor egybeolvasztási szándék vala napi renden, s ekkép nemzetiség és alkotmányos lét megnevező veszély közt ingadozott: akkor a hű magyar, ki saját szerű felvirágzás és alkotmányos szabadság nélkül élni sem akar, s ehhez képest a világ bármily előnyei sem lehetnek előtte izletesek, sőt inkább bosszantók, akkor természetes, hogy a nemzet jobb része elibe tevén még a vad függelenséget is a legfényesebb létnek, melly azonban nemzeti és alkotmányos áldozattal lett volna megvásárolva, nem tudott, nem akart haladni. — Azt tehát, hogy megvagyunk, és mint magyarok vagyunk meg, és ha bár egy igen fejletlen alkotmányt, de azért illyest még is birunk, egyenesen a magyarnak „ellenzéki“, vagy más szavakkal kitéve: a magyarnak magát egybeolvasztani és jogaibul kivetkeztetni nem engedő szellemének köszönhetjük.

Minden nemesb recollectio, minden nemzeti háladat, melly a fiatalabb vért önbecsével megismertette, őt hazai hűségre buzdítja, olyannyira van ehhez képest ellenzéki színben a magyarnak jobb részével azonosítva, hogy valóban nem csuda, ha ma, midőn minden nemzet résen áll, s elvégre a jó magyar sem alszik többé, ha ma az ellenzék még mindig olly nimbussal vétetik körül, melly a köz felfogás szerint szentesít.

Századokon keresztül ugy szólván vérbe vegyült és a haza valódi hívei által kimondhatlan elszántsággal, melly előtt megilletődve le kell venni süvegünket, ápolt gyökérfelfogást, mellynek nemzeti létünket köszönhetjük, nem lehet egy könnyen a közvéleményben kiírtani, de csak rectificálni sem; míg más részről nem kívánhatni, miszerint a nagy szám nemzeti javulásunk és a megváltozott körülmények mind azon gyengédebb árnyéklatit olly higgadtan és olly mélységben fogja fel és értse meg, mint a mennyi higgadtság és mélység szükséges, hogy a még mindig nyavalygó magyar nemzet elvégre biztosan el is érje az egészség legmagasb fokát.

Nincs tehát semmi természetesb azon megrögzött eszménél, melly a magyar földön a sokaságban még mindig él, hogy az ellenzéki azon egyedüli vágás, mellynek nyomán üdvre emelkedhetik a magyar; mert hiszen, ha jó volt az ellenzéki tactika szinte eddigelé, mit bajosan tagadhatni; ha igaz, hogy az ellenzéki szellemnek köszönhetjük nemzeti és alkotmányos létünk fenmaradtát: ugyan miért volna e tactika most kevesebbé jó, sőt czéltul visszalökő?

És ha ezen felfogáshoz még azon kényelem is vegyül, mellyhez képest az egyszerű „ellenzéki szín,” az egyszerű „ellenzék sorába állás,” minden legkisebb

fáradtság nélkül már tapsot és éljent arat, míg az igazi hazafiságot, e ritka erényt illető koszorú, egyedül soha nem lankadó munkának, és mi több, kimeríthetlen önmegtagadásnak lehet díja: ugyan nem volna-e inkább az valódi csuda, ha az ellenzék sora ilyen körülmények közt mai időkben kisebbednék, miután ezer közt legalább is kilenczszáz örömeztőbb jut „könnyen“ sőt ingyen hír-névhez, mintsem illyesekért, hosszú évek során megtörhetlen hűséggel fáradozni szeretne?

Ámde kérdem, illy könnyű szerrel, mellyhez képest az, kinek jól pereg nyelve — sőt még ez sem szükséges — ki merész és jó vastagokat találván ki, minden kormányt ellenez, vagy ha illyest nem bír, legalább gyanúsítani törekedik, a közvéleményben már jó reményű fiatal sőt nemzeti hősként fényledez; ugyan kérdem, illy felette könnyű szerrel azt gondoljuk, annyira aggasztó bonyodalmibul kiemelkedhetik hazánk? és azt hiszszük, nemzetünk illy felette nyers sőt együgyű felfogással elérndi a polgári kifejlés azon magasságát, mellyre az abban lakó elemeknél fogva a természet által jogosítva van?

O beata simplicitas! Tied lesz tán a mennyek országa, nem akarom kérdésbe vonni. Hanem hogy Magyarországot Te illy siker felfogással bajaibul kimentesed, azt a legeggyűgyűbb sem fogja hinni, ha csak egy kissé akarja is eszének venni hasznát.

Ellenzék és hazafiság mint synonym! Milly irgalmatlan egybezavarás! Pedig száz közt kilenczven illy színben látja e két magában egészen különböző eszmét. Egészen különbözőt, mondom, mert az ellenzék egyedül csak „species“, midőn a hazafiság „genus“, valamint a kormányi vagy ellenzéki szerep, ha igazi hűséggel viseltetik, soha nem egyéb, mint eszköz, míg

a haza és nemzet java azon egyedüli „cél,” melly után törekedni illő, sőt azokra nézve, kik közdolgokba avatkozni elég bátrak sőt elég merészek, még a legszentebb kötelesség is.

Igazságtalan volna az, ki különbség nélkül mindenkit azért vádolna, mert inkább szeret fáradtság nélkül jó hír-névre emelkedni, ha teheti szerét, mintsem hogy illyesekért fáradni sőt még szenvedni is akarna. Távul is vagyok ehhez képest, a fiatalabb, a tapasztalatlan vért, vagy a nagy sokaságot a miatt gáncsolni, hogy az ellenzékhez csatlakozik vagy azt pártolja; mert hisz ezen egyszerű tette által mint érintém, ne tegyen egyébiránt semmit, de egyék, igyék, alugyék, kártyázzon napestig, és élje a leghaszontalanabb here szerepét, sokkal magasb polczra vergődik a sokaság s kivált a fiatalabb honi hölgyek kegyében, mint ha legbecsületesebben fáradna hona körül vagy valami szolgálatban évekig. És igen természetesen, minthogy az illyes nem ringatja valami szép álmakba a képzelő-tehetséget, mellyel a nő és a gyengébb nem, olly bő mértékben meg van áldva; míg az ellenzék viszont, ha nincs is egyéb tulajdonokkal ellátva, mint a millyeneket felhozék, sőt ha betyár és rüpök negédje közt a haza dicsőségére még néha jól le is iszsza magát, a képzelgők agyvelejében rendszerint a tuláradozó erő, függetlenség, hazai hűség és lovagiság olly képében jelenik meg, melly varázsló, és megbecsülésre s szeretetre egyedül érdemes.

Neheztelése azokat illeti, kik nem kevesbé tudják mint én, hogy ellenzés szintugy lehet bűn mint le-

het erény, s kik még sem állnak férfiasan ki a gátra az eszmezavarok ebbeli rectificatioja végett, de éppen ellenkezőleg mindent elkövetnek — s pedig tán csak egyedül azért, mert még felette sok az ollyas magyar, ki tán sejdíten, de még is vajmi jobban szereti magát mint a hazát — hogy az érintett zavareszmék még inkább terjedjenek, míg elvégre aztán a bábeli chaosban ők arassák a tökéletes összebonyolodás szomorú díját, vagy a romisten az ő fejükre tűzze a nemzet életén megvásárlott popularitas ékét.

Vagy ezt tán nem tudják azok, kiket érinteni akarok, s illy nemtelen szomj, melly miatt vádolom őket, nem lakik bennük? Meglehet. Adja Isten! El akarom hinni. S valóban nem lehetetlen, hogy a magyar politikai fanatizmus ennyire még el nem mirigyült. — Ámde, ha nem tudják, csak ezt sem tudják: akkor milly joggal bitorolják a vezetői szerepet? Bizony ez esetben jobb volna, ha lelépnének a vezetői lépcsőről és azoknak hagynák a vezetést át, kik mélyebben bírnak nem csak a magyar, de az általános politikának szövevényeibe hatni mint ők, minthogy „nincs nagyobb hűn — bár mondaná ezt el minden magyar magának legalább kétszer naponként — mint másokat vezetni akarni ahhoz való tulajdonok, t. i. elég mély belátás, és elég tárgy- s körülmény-ismeret nélkül.“

Egyébiránt valamint Roma nem alakult csupa jószagu elemekből, s erősítése végett eleinte nem volt igen válogató, de csak később fogott a tisztításhoz, mi- ben felette jó sikerrel járt el: úgy meglehet, az ellenzék is mustrát fog tartani maga soraiban, milly műtétel — közbevetőleg legyen mondva — minden osztály és pártszinezetnek vajmi hasznos volna, és e szerint a vezérek maguktul lökvén azon szolgálai lánczot,

mellyhez képest nem annyira ők vezetik az indulatos sokaságot, mint inkább ez nyargal hátukon, elvégre olly vágásokba fogják vezetni pártuk színét, mellyekben mint ma állnak a csillagzatok minden hihetőség szerint el is lehessen jutni vagy legalább hathatósan közelíteni azon célhoz, melly minden hű magyarnak, legyen ő aztán bármilly színű, fő célja, s melly nem egyéb, mint nemzetiség és alkotmány ovása, s több vagy kevesebb, szaporább vagy lassabb kifejtése.

Legyen ezt remélnünk szabad — mihezképest, mennyire csak lehet, minden gyanúsítástul mentek legyenek e sorok — hogy t. i. ők magukat az indulatos sokaság zsarnokságából elibertálni fogják. Ámde eddigelé magukat csakugyan még nem elibertálták. Ez tény. Meglehet ugyan, hogy tán erre még nem ütött az alkalmas óra, nem mutatkozott kedvező alkalom. Meglehet az is, hogy többen a vezérek közül a magyar politikárul úgy gondolkoznak mint én, vagy legalább sejtik, miszerint nem járnak olly uton, mellyen ámitás nélkül tetteleg csak egy kissé nagyobb vonásokban elő lehessen mozdítani honunk nemzeties és alkotmányos kifejlését, de eszméiket e részben egyenesen kitárn nem merik, vagy magukkal még nincsenek egészen tisztában; mind ez meglehet. Miután azonban az ellenzék vezérei, bár mikép gondolkozzanak is collegialis ellenőrség nélkül magukban, legalább a közéletben a politika nyilvános mezején egészen más modort követnek és egészen más vágásban mozognak, mint a millyen modort én tartok helyesnek, és a milly vágásban mozogok én: hadd mondjam azt itt egyenesen képükbe — kivált miután hízeltés nem mesterségem és korántsem vágyom annyira nekik tetszeni, mint in-

kább szolgálni a hont — hogy irgalmatlanul csalódnak, ha azon hiszembben vannak, mintha eljárásuk által hasznót hajtanának a honnak; mert ezt nem csak hogy nem cselekszik azon sok jóhoz képest legkisebbé is, mellyet végbevihetnének; de éppen ellenkezőleg oly bonyodalmakba fogják keverni, ha szerencsétlenül elég erejük lenne, a szegény hont, mellyekbül aztán, ha vak véletlen nem, bizony emberi erő nem fogná kiemelhetni azt soha. És azért hadd bonczoljam még részletesebben azon elválasztó utakat, mellyek egyikén ők mozognak, másika pedig azon egyedüli, mellyen most a magyar nemzet jobb részének egybeponthozosulnia kellene.

Tudom, sőt hiszem, ha nem is mindnyájatokat, Ti ellenzék tagjai, közületek még is a sokkal nagyobb részt nem hevíti egyéb, mint a legnemesb hazafiui tűz. Míg más részről csak a hígveleji nem látja át politikai bonyodalmink aggasztó tömkelegét. Ugy hogy, valóban még a legbölcsebbnek sem szégyen politikai eljárásában csalatkoznia; midőn senki, bár ki legyen is, nem bocsáthatná meg e hazában magának, ha elbizottságtul hajtva, a jó tanács elől siketen fordulna el.

És e szavakra vigyázzatok Ti honunk fiatal reményei, kiknek kezeiben van a „jövő“, s kiknek czélszerű vagy czéltalan politikai eljárása ekkép oly súlyt vet az események kifejléseibe kénytelenül, miszerint leginkább általatok vagy új élet fog biborodni a hazára, vagy bizonyos habár lassu de minden esetre időelőtti enyészet lesz vérünk sorsa!

Nem régiben „gravaminalis politikának” nevezetett a mostani ellenzék csatatervezete. És azt hiszem, nem egészen helytelenül. Mert azon néhány anarchistát vagy chartistát kivéve, akárhogy tetszik, ki ad nauseam megnemszünőleg a kiváltságtalan tömegekkel akarja ijesztgetni a kiváltságos osztályt, mikép ezt par force sajátságos engedményekre kényszerítse, csakugyan a gravaminalis politika tervezete körül látszik egybe-pontosulni a mai ellenzéknek legtöbb tagja is szintugy, valamint nemzedékről nemzedékre, mióta az austriai közbirodalommal egybeházasított minket az örök végzés, szinte ezen zászló alá állott az eddigi ellenzékek minden kisebb vagy nagyobb tábora is. Ezen eljárás azonban valamint nem definiáltatott helytelenül, szint-olgy kevéssé érdemel gáncsolást; de egyenesen azon egyedüli, melly az ellenzék sphaerájába való. Mert azon pillanatban, mikor ebből a cselekvés, vagy más szavakkal: a kormányzás mezejére kilép az, tüstént felforgattatik a statusszerkezet, mi ugyan nem nagy bajjal jár, ha ezen szerkezet egyszerű, mint például Angliában vagy Franciaországban, hol az egész efféle felforgatás csak abból áll, hogy az ellenzék a kormány, ez pedig az ellenzék székébe ül; de annál bizonyosabban hoz mindent a legabnormisb állapotba olgy complicált szerkezetben, mint a mi magyar viszonyunk a közálladalommal, hol a mi ellenzékünk semmi esetre nem fog ülni a kormány székébe, a közálladalmi kormányt viszont a legerősb phantasiai tehetséggel sem képzelhetni a mi ellenzéki padainkon.

És im itt van kulcsa azon abnormis állapotnak, mellyben indefiniált, vagy legalább eléggé soha nem definiált összeköttetésünknel fogva azóta megnemszünőleg létezünk, mióta Magyarország Austriával szö-

vetkezett és mely abnormis állapotnak egész mélységeig soha nem definiált s ekkép soha eléggé nem méltánylott létében kell keresnünk mind azon viszálykodást s mind azon majd lappangó, majd nyilvánosabban kitörő visszatorlási hangulatot, melyben, kevés és csak ephemer kivételekkel, mindenkoron állott a magyar nemzet az austriai kormánynak átellenében és viszont, s melyben — ha készakarva nem akarjuk csalni magunkat és másokat, s ha készakarva nem akarjuk viszonyos bajaink gyökéroka előtt behunyni szemünket — még ma is áll és lehető legnagyobb kölcsönös megrövidítésünkre mindaddig állni is fog, míg annyira különböző statusszerkezetünket, mely t. i. a magyar és az örökös tartományok között létezik, lehető legtisztábban definiálni, viszonylag kellőkép méltánylani és a közállodalom gyarapulását lehető legőszintébben ezen két tényezőre alapítani nem fogjuk.

Magyarország, ha az igazat meg akarjuk vallani, még ma is piritó hátramaradás közt teng; s ekkép az austriai közállomány sem dicsekszik azon pezsgőséggel, melyre kifejtethető volna, minthogy Magyarország képzeli legnagyobb s kétségkívül legtöbb kincsessel megáldott részét.

Valóban vérzik a becsületes s a nemzetek kifejlését őszintén szomjazó embernek szíve illy látványon. Mert hol olly roppant a fejlődhetés, hol olly tömérdek a kincsforrás, mint az austriai közbirodalomban, és hol még is annyi a fejletlen, annyi a maga magát emésztő kincs, ott lehetetlen epedő kebellet illy kérdésre nem fakadnia: valljon ennek így kell-e lennie, és ez nem lehetne-e másképp?

Mire tétova nélkül azt válaszolhatni, hogy ennek nem csak nem kell, nem csak nem szükség így lennie, de valódi szerencsétlenség, ha nem akarjuk mondani „bűn”, hogy ez így áll s annyi idő folyt hiába le a nélkül, miszerint illy abnormis létnek eleje véttetett, illy nyavalygó állapotnak gyökeres gyógyszere találtatott volna.

Elejét valami abnormis létnek, gyógyszerét valami nyavalygó állapotnak azonban csak úgy vehetni s úgy találhatni fel, ha azon kútfő, melyből az illyes keletkezik, tökéletesen el van ismerve, és ennek megsemmítésére nyújtatik segédkez s vitetik kellő szer.

És ha most azt kérdezitek tőlem: hol lappang hát ezen kútfő? Válaszom ím ez:

Legelsőben is ott, hogy az austriai kormány legközelebbi időkig, nem méltatá eléggé, sőt éppen nem méltatta a magyarnak sem nemzetiségét, sem alkotmányát, de a közállodalmi bonyodalom egyszerűsítése végett, folyton folyvást az egésznek egybeolvasztására s minden részek egybeponstosítására törekedett;

S aztán ott, hogy a magyar nemzetnek élénkebb, pezsgőbb része soha nem tudta, soha nem akarta, s most sem tudja, most sem akarja — és ím itt fekszik a magyar ellenzéki hazafiak megbocsáthatlan bűne — magát philosophiai felfogással azon eldönthetlen ténybe belegondolni és e szerint bölcsen cselekedni is, hogy Magyarország az austriai tartományokkal biz egybe van házasítva, és a közállodalom egyik legfőbb kiegészítő részét képezi, úgy hogy egyedül e kapcsolatban találhat szerencsét, vagy sehol.

És ha ez igaz és a kijelelt diagnosis nem helytelen, mit tagadni tán bajos volna, ugyan kérdem:

lehet-e bámulni mindennemű hátramaradásinkon? Ugy hiszem, éppen nem. Mert tengő s annyiakban sínő állapotunk nem egyéb, mint természetes eredménye azon örökös aggodalom- és küzdésnek, mely közt nemzetiség és alkotmány fölött virasztva, annyi drága és helyrehozhatlan idő pergett le nemzeti életünkben a nélkül, hogy bármiben is a tizenkilenczedik század követeléseihez képest kellőleg s egy kissé nagyobb szabásokban haladhattunk volna. Sőt, ha átgondoljuk, mennyi zsidbasztó körülmény közt éltük napjainkat, s más részről nem tagadhatjuk, miszerint mind ennek daczára, kivált újabb időkben, még is tettünk némi meg nem vetendő előmenetelt, inkább azon kell csudálkoznunk, hogy csak ennyire is jutottunk mint a mennyire vagyunk; mi roppant kifejlődhetési képességünk legnagyobb kezessége.

Egy kissé hosszabb politikai pályámon ezen abnormis állás ingó voltát tetteleg tapasztaltam, és ekkép az általam felhozott thema jobb felvilágosítása végett, saját eljárásomra kívánok hivatkozhatni.

Én természetem és hajlandóságom szerint soha nem voltam ellenzék embere. Mert a negatio, az ellenőrség szerepe soha nem volt ínyemre annyira, mint vála a kiállítási, az alkotási szerep. És még is politikai pályám kezdete óta és legnagyobb része folytában szinte a legközelebbi időig ellenzéki szerepet viseltem, noha ezen idő alatt is mindent elköveték, mi csak tehetségemben állott, nehogy hazafiui tisztem csupa negatiora legyen szorítkozva, de a positivitas mezején is közremunkáljak mennyire lehet, egy egy lépéssel elé. — Érzettem, sőt vajmi jól tudtam, hogy

ezen kettős eljárás, kivált hosszabb időre és főképen nagyobb szerűek életbe léptetésére, jó sikerrel nem folytatható, és pedig azon kérdésbe nem vehető oknál fogva, mert azon bosszantó benyomás, melyet az ellenzék, míg emberek leszünk, a kormányra kénytelenül szül, nyílt ellentétben áll azon kedvező hangulattal, melyben nagyobb szerűek kivitelére a kormánynak ringattatnia kell . . . és még is mint mondtam, vajmi hosszú időig egy uttal ellenzékeskedtem és némi alkotási ügyekben is fáradoztam. — De valljon miért? Egyedül azért — és ezen, ítéletem szerint olly annyira egyszerű és világos kötelesség teljesítés, még ma sem fér nem egy jámbor fejébe, de mint valami feloldhatlan rejtély lebeg előtte — mert legelsőben is a kormány legfőbb irányzata nemzet- s alkotmányellenes volt, s ekkép nem vala egyéb mint kötelesség: „ellenzékieg kiállni a gátra;“ és aztán, mert olly mozdulatlanságban, olly irgalmatlan hátramaradási marasmushban pangott hazánk, sínlett vérünk, hogy szinte kötelesség volt, mennyire illyféle kettős szerepben csak lehetséges vala, nemzeti és alkotmányos haladás végett is tenni lehető legtöbbet.

A mostani ellenzék politikai felfogása szorosan illy magasságra emelkedett, de minden megbántás nélkül legyen mondva, magasabbra még nem; mert az ellenzék többé kevesbé jobbadán volt körömben forog, csakhogy sokkal több hévvel és gőzzel mint én, sőt felette nagy keserűséggel, s e szerint ellenzékeskedik is, a kormányt minden alkalommal gyanúsítván sőt nem ritkán legmérgeesebben le is tájékoztván, és egy uttal a lehető legóriásibb reformkérdésekkel is vajudik, pedig — és aztán ez adja meg az egésznek igazi csípősségét — olly bizakodó kedélylyel, hogy ne mond-

remunkáltam, sem jött volna soha létre, ha szorosan nem követek minden politikai eljárásomban két fő szempontot, melynek egyike az, hogy soha sem hoztam olyast szőnyegre, mi a közálladalom szerkezetével nem lett vala egybeilleszthető; és aztán, hogy a legösszeférhetőbbek kiállítását is mindig oly modorban kezelni s mindig oly kedvező köntösbe takargatni iparkodtam, mihezképest az egyenes ellenzés és az áthághatlan megtagadás még maguk előtt is némi árnyékba helyezte volna az illetőket. —

Csekély tervezetím soha nem vágtak az egész álladalom érdekviszonyaiba, azon modor, melybe követelésimet ruháztam, soha nem volt ingerlő, soha nem volt bosszantó; és még is alig mondhatok egyebet, mint — fájdalom — azon oly kevéssé kielégítőt „in magnis et voluisse sat est.“

Valljon hogy gondoltok tehát Ti drága Ellenzékiek a politika mezején hazánkra nézve valódi s állandó, és nem képzelt s ephemer hasznót arathatni; Ti, kik oly reformkérdésekkel vagytok saturálva, melyek tüstént alkalmazva Magyarországot is, de az egyetemes állodalmat minden bizonynyal végzavarba hoznák; Ti, kik érdekkimutatás és „arany száju“ rábeszélés helyett kormánygyanusítást, epétül tuláradozó szónoklatokat, minden más vélemény ledögönyözését, általános terrorismust, és a hallgatók — kik mindent tesznek, csak nem hallgatnak — zsarnokságát látszotok legáltalánosb okoskodástok fő tényezőjéül használni?

Azt mondjátok: bennetek több az ismeret, műveltség, állhatatosság, erő, elszántság és lelkesedés, mint volt bennem, s hogy sokan vagytok. Ezt szívesen megengedem; csakhoggy mind ezen szép tulajdon, milly nagy mértékben ékesítse is az illetőket, mind

annyi elpazérlott kincs, ha nem áll „gyakorlati alapon,” ha nem forog „célhoz vezető vágásokban,” és ha még nagyobb számokkal s még nagyobb erővel jön összeütközésbe.

Ezt mondjátok: az erőltetés, az ujjhuzás, a kényszerítés általán véve több sikert szül, mint az érdekimutatás, a persvasio; és hogy mi magyarok is bizony csak erőltetés útján vagyunk még mik vagyunk; midőn az „érdek barátságos kimutatása” körülményeinkben legalább, eddig kedvező eredményt soha nem idézett még elé. S igaz, nincs a világon erősb oksuly, mint a hatalom, csakhogy ennek valóságosnak és nem önámításnak kell lennie, minthogy az illyes soha nem vezet egyéb eredményekre, mint mohácsi tragoediákra, Rákóczy-féle szomoru andalgókra, chinai bohózatokra, Sikhs-féle idétlenségekre sat. sat. — És aztán kérdelem, mi magyarok ugyan mik vagyunk, mihez képest olly annyira lehetne okunk, eddigi eljárásinkba ugy szólván „belészeretnünk,” miszerint az illyest még mai időben is követésre méltónak találhatnók? Valóban nem egyebek, mint alig lábadozó, irigységgel megtelt nép, melly ha a körülményekhez illő rendszert nem tart, élni bizonyára nem fog. — S valljon, mióta Austriával össze vagyunk kapcsolva, ugyan használtuk-e „közös érdekünk” kiemelése végett valaha is a hideg persvasio szózatát? Azt mondom, soha; mert önálló képzeletünkben — igen, képzeletünkben, minthogy az illyes csak könyvekben áll, de az életi valóságban nem létezik — mindig csak minérdekünket vettük szemügyre, s ekkép ők is egyedül saját érdekük szerint cselekedtek mindig, honnét aztán, mert ők voltak az erősebbek, olly igen nagy mértékben őriztük meg (!?) érdekünket, mihez képest ha még mai idő-

ben is, mikor másutt még a vakok is kezdenek látni, még mindig képesek lennénk „megcsudálni“ lefolyt sikertelen prókátoroskodásainkat, bizony mondom, nem érdemlenénk egyebet, mintsem hogy az „okosabbak“ minden halasztás nélküli martalékául essünk, minthogy attul, ki eszét nem használja kellőleg, én biz azt hiszem, még a nagy istenek is nehezteléssel fordulnak el.

Azon ugy szólnán „mindenes szerep,“ melyben velem együtt nem egy magyar járt el, s melyet a mai ellenzék magának még mindig appropriálni akar: egyedül kisszerűek körül és csak indefiniált, némileg csak azon chaos-féle létben volt játszható, mely közt részint azért léteztünk, mert szünetlenül vagy török vagy francia ült nyakunkon, vagy magunk közt háborogtunk; részint pedig, mert mi tagadás benne, bizony az alkotmányos országmű rendes kifejtése sem olly régi tálmány vagy inkább „javítvány“ még, mihez képest a vad szabadságbuli átmenetelünket „polgári szabadságba“, kivált szövevényes összeköttetésünk közt, tüstént a legjózanabb vágásba iktathattuk volna.

Ma, midőn napról napra nagyobb világ terjed körülöttünk, s közös érdekünkben fekszik, elvégre tisztán tudnunk, „hányadán vagyunk;“ ma, midőn még mindig élvezzük az európai békeség malasztját, de tán már többé nem soká, és az alkotmányos tervezet mozgató és rendező szerepei már bizonyosb alapokon állnak, mint álltanak azelőtt; ma, midőn nemzetünkre nézve nagyobb szerűek idővesztés nélküli életbeléptetése olly sürgetőleg szükséges, halogy örökös hátramaradás által betű szerint „elveszni“ nem akarunk; ma az illy „mindenes - féle szerep“ körülményink közé éppen

olly kevéssé való többé, valamint civilisált állapot közt sem láthatja el jobbféle család háza kényelmeit egyedül a „faragó béres;“ vagy valamint „például“ teljességgel nem lehet Sir Robert Peel vagy Lord John Russel egyszersmind: az ellenzék és kiviteli kut-főnek tagja, és annál kevesebbé egyiknek és másiknak szintazon idő alatti vezetője.

Milly zavart felfogás közt léteznek e tekintetben hazánkban még sokan, sőt tán legtöbben, nyilván kiviláglik nem csak az illetőknek „mindenes“-féle eljárásitőrekedéséből, de mindazon ujsági czikkék- s egyéb nyomtatványokból is, mellyek e tekintetben újabb időkben az ellenzék, de még a conservativek részéről is közre bocsáttatnak szünetlen, és mi több: látszólag olly kevés scrupulussal, sőt annyi belső megelégedéssel, mintha a magyar politikai bölcsesség efféle kövének birtokára egyenesen csak ők tettenek volna szert!

Nincs időm, mind ezekről most részletesen értekezni; egy legújabb pesti hirlapi cikknek néhány sorait azonban még is fel akarom állításom igazolásául hozni, hogy t. i. az ellenzék „mindeneskedni akar,“ és illyféle szerep-viselést egyenesen tisztli köréhez tartozónak hisz.

S ugyanis a Pesti Hirlap 706-dik szám alatt 1846. július 16. „Tájékoztató az adó kérdésben“ című vezércikkében, melly által ismét szívreható éretlenséggel tühegyre állítatik az adó ügye és az ekkép újra compromittáltak, nagy bölcsen ezt mondja ☉:

„Ezen országos nyilatkozat után az ellenzék, melly a haladó párt nevét is méltán igényelheti sat.“

Melly néhány sorbul nyilván kiviláglik azon csalésme, vagy inkább azon édes illusio, mellyhez ké-

pest ☉ bizonyosan sok más hazaboldogító (!?) pajtásival együtt, bona fide arra hiszi magát az isteni gondviseléstől kijelelve, hogy egy uttal a kormány minden tendentiait, bár legkisebb lépéseit, legszorosb analysisbe vegye, sőt tehetsége szerint elhitetlenítse, zsibbaszsa, akadályozza: más részről ellenben a haladás zászlóját is pártja vagy tán éppen saját ő maga vigye, pedig oly önkénynyel, oly türelmetlenséggel, miszerint mindazok, kik betűrül betüre nem járulnak az ellenzék minden tervéhez, minden hóbortjához, de ezektől csak egy vonallal gondolnak és merészelnék kissé előre, hátra, jobbra vagy balra fordulni, egyenesen mint gyanús, a kormánytul megvesztegetett emberek, sőt mint hazaárulók állitassanak ki azon újabb ellenzéki pelengérre, mellyen már nem egy derék magyar piszkoltatott legémelygősebben le, pedig oly éretlen, oly érdemetlen, oly hígvelejű egyének által, kik nem csak nem érdemesek csak saruszijukat is feloldani az illetőknek, de még kérdés, érdemesek-e a nemzet részéről a legcsekélyebb kiméletre is!? mihezképest a higgadtabb ember valóban nem tudja, bosszankodják vagy nevéssen-e az efféle idétlenségek torzképe fölött.

Tudom én vajmi jól, hogy ezen megnemszünő ujjhuzás a kormánynyal, ezen minden más véleménynek ledögönyözése, nevetségessé tétele, ezen mintegy systemisalt lenézése sőt üldözése minden más szünnek, melly most, s pedig tán növekedő kifejlésben jellemzi a magyar ellenzék egész testületét, igen igen nem jól esik az ellenzék kitünőbb, sőt merném mondani, az ellenzék legtöbb tagjainak, kiktől bárki sem tagadhatja meg, ki őket közelebbről ismeri, a rokonszenvet, és kiket én — mint fentebb érintém — tiszta szándék, hazafiság s elmebeli tehetség tekintetében az ország

legjobb elemeihez sorozok, mert tagadhatlanul bennük rejlik a legtöbb nemzeti és alkotmányos feltámadhatási csira.

De éppen azért, mert ezt tudom s tagadhatlanul így állnak a dolgok, restellem, hogy az egész ellenzéki testület még is azon kisebb töredék színét viseli, s ekkép egészen ennek hitelében áll, melly mint csak most hozám fel, mind a kormány mind az ellenvéleményűek átellenében egy uttal a keserű censor és a parancsoló zsarnok szerepét bitorolja, s melly bizony egy cseppet sem alkalmas arra, hogy bárminek is, mibe elegyedik, hitelt szerezzen; de éppen ellenkezőleg, valaminek megrontására már szinte beleavatkozása is elég.

Pedig hogy az egész ellenzék ezen kis zsarnok fractio színét viseli, és e szerint tökéletesen ennek hitelében is áll, természetes s ekkép éppen nem méltatlan; mert habár egyenként négy szem közt másképp nyilatkozik is az ellenzék legtöbb tagja, azért, mint a tapasztalás mutatja, collegialiter, kivált népes és főképp karzatos gyűlésben, hol az ellenzék tulsulylyal bír, rendszerint az érintett kis fractio legtulzobbjai döntenek el a nap sorsát, és jaj gyanusítás dolgában azon mérséklettebb, conciliatoria hajlandó ellenzéki egyéneknek, kik „eredmény“ után sovárognak, s ekkép a „tühegyrei állítást,“ mennyire lehet, mindenben elkerülni törekednek; mert habár egész politikai pályájuk hosszú évek során szakadatlanul olly tisztán folyt volna is a hazafiság legszilárdabb partjai közt mint kristály, tüstént fel fogja vetni magát valamelly politikai „hős“, ki rájuk sütené a hazaárulás, a lélekeladás legundokabb bélyegét, melly czímernek aztán vakon hitelt szokott adni, kivált a felizgatott, semmit sem vizsgáló sokaság, valamint a rágalom, a rossz szag is mód nélkül sza-

porábban és nagyobb körökben terjed, mint verne gyökeret a rendszerint szerénységbe burkolt belbecsnek megismérése, méltánylata.

Minden forradalmi állapotnak illyes szokott lenni természetes progressioja. Ugy szólván: Violentiai kótyavetye áll be a szónokok, a szereplők közé. — Mirabeau csakhamar pecsovicscsá válik Camilles Desmoulinshez mérve; ez pedig Dantonhoz állítva lesz azzá; de végre ő sem kerüli el Robespierrehez hasonlítva ezen „qualificatiot”; mig berekesztésül: a forradalmi hagymáz-szabadság illusioit az önkény zsarnokkeze töri ketté.

Mi csak kezdetén vagyunk egy illyféle forradalmi láznak, de benn vagyunk, és annak legvégsőbb stadiumáig is okvetlen el fogunk jutni, ha a magyar ellenzék most legközelebbre tulsulyra birna emelkedni; csak azon különbséggel, hogy vagy később minden forradalmi iszonyatokon keresztül fogunk eljutni a forradalmak azon végstadiumához, melyben a szabadsághoz szokottak Dante elkárhozottjával a legkinosb epedések közt elmondhatják: Non c'è più gran dolor sat; vagy tüstént minden anarchiai kitörések nélkül de bizonyosan (!!!) jutunk oda el, a mint a kormány és az europai hatalmak rendfentartó politikája több vagy kevesebb, szaporább vagy később erőt fejtend ki.

Mostani körülményink között tehát, mikor a kormány szándéka irántunk nem csak abstracte jó és becsületes, de nemzetiségünket és alkotmányunkat tekintve sem készakarva sértő, s mind az, mi tán nem leghelyesben történik, nem azért történik így, mintha valami rejtett rossz cél volna a dologban, hanem mert bonyodalmaink között nem olly könnyű, kívált ha több

elegyedik belé és illy műtételbe mindnyája még egészen belé nem okult, olly magyar és olly alkotmányos rend- és tápláló-szereket tálalni ki, mint azt magyar felszíneseink, politikai ,projectánsaink‘ és a dolog csak ,egy oldalát látók‘ roppant serege könnyűnek gondolni látszik; mostani körülményeink között tehát, mondom ,

„Nem kell sőt nem szabad, hogy a magyar ellenzék bármiben is, kivált anticipative, tulsúlyra emelkedjék;“

„De minden magyarnak, kinek lelke magasb, szelleme tisztább, mintsem hogy dicsvágybul, irigységbül, személy elleni antipathiabul, vagy végre nemtelen bosszuállásbul feláldozni volna képes a közjót, — olly magyarnak szóval, ki nem csak phrasisokkal és szemfényvesztésekkel, de tetteleg szereti jobban a „hazát mint saját magát,“ szoros kötelessége, mindent, mi lélekismerettel és becsülettel nem ellenkező, elkövetni, hogy a magyar ellenzék, mostanság legalább, mielőtt a megújult kormánynak még ideje és alkalma sem volt czélzatit a magyar nemzet előtt jóformán kitárni, tulsúlyra ne emelkedjék; mert ha ez történik, mint érintém, előbb vagy utóbb de bizonyosan bekövetkezik ránk a minden nemzetiségbül és alkotmánybul kivetkeztető rendfelállítás, mikor aztán késő lesz kijábrándulnunk, és azon „édeshangú“ ámitók ellen anathemákat szórunk, kik — meg akarjuk engedni — ,tisztla szándékkal,‘ de ,költői feltogással‘ minket efféle kigázolhatlan mocsárokba vezetni elég szívesek és jók valának; vagy tán jobban mondva, kik a megsemmisítő gyilkot nemzeti és alkotmányos létünk életforrásába üték.

De vegyük a dolgot gyakorlatilag, és szóljunk lehető legvilágosabban.

Ha az ellenzék mindent gáncsol, sőt mindent lepiszkol, mi a kormány részéről jő; a fejedelemnek legközelebb álló tanácsnokait pedig, azon esetlen, vagy malitiosus ürügy alatt, hogy a jó fejedelem nem is tudja, „a szegény magyar honnal ők milly lélekismeretlenül bánnak,“ minden módon gyanusítani és lemoslítkozni meg nem szűnik, és „messze a lövéstől“ nem egy szennyes iskolás csudálatra méltó (!?) bátorságot fejtven ki, az ellenzék hatalmas védszárnya alatt, impune sőt tapstul kísértetve, kigyót békát szór a legmagasb hivatalnokok ellen, és nem létezik elégséges contrapondium, efféle szánakozásra méltó politikát saját körébe szorítani, vagy legalább némileg ellensúlyozni, vagy röviden mondva, ha az efféle ellenzék többségi hatalomra emelkedik, mielőtt csak be is akarná várni a dolgok kifejlését; más részről pedig, mert majoritasra felfergődve, szokott kormánygyanusítási és általános imprecationalis hangját lehető legélesebbre intonálván, parancsoló állásba tenné magát a fejedelem legmegbizottabb embereinek átellenében, és ezeknek, mint kaján tanácsnokoknak, tüsténti eltávolítását fenyegetőleg sürgetné; továbbá pedig olly tulhézázó, olly éretlen reformkérdéseket akarna kapustul törve a házba szegény Magyarországra torkolni, mellyek életbeléptetése bizonyosan sarkaibul döntené ezen „igazi kuruczokkal még mindig vajmi bőven megáldott (!!!) hazát“: akkor ugyan kérdem, gondolható, hihető-e, hogy dynastiánk, melly pénzt és fegyvert tart kezében, és melly mellett olly őszinte tisztelettel áll minden józanabb, midőn a magyar ellenzék csak phrasisokkal képes durrogatni, és azon jó vélemény, mellyel Eu-

ropa még csak nem régiben viseltetett a lelkes és alkotmányát férfiasan védő magyar iránt, higye el becsületes szavamat, tisztelt olvasó, már igen igen kezd csökkenni; kérdem, gondolható, hihető-e, hogy dynastiánk, illy kényszerített állapotba helyezve, nem fogna kifejteni legalább is annyi energiát — erre pedig bizony nem volna szükség felette sok — miszerint a sarkai-bul kibicczent statusművet bármilly áron és bármilly móddal ismét rendesebb (!) szerkezetbe szorítsa?

Bizonyosan ezt fogná tenni Európának minden hatalmaitul leghathatósabbban gyámolítva; mikor aztán a szegény magyar, kinek annyi az ellensége s olly kis számu a valósággal őszinte barátja, nem költönk szerint, nagyszerűen milliók könyzáporátul kísérve fogna az elbukott népek sirjába szállni, de számtalan elleneinek közhahotája közt „farkasveremben” lelné magát, melyet az éretlenség és politikai fanatizmus ásott számára, s mellyből csak szép kérés és rimánkodó könyörgés útján — ej be keserves út az illyes! — eszközölhetné kiszabadulását; midőn m a még

„Alkotmányos férfiakhoz illő állásban őrizheti jogait, követelheti felvirágzásának eszközlését, s fenhanganon kiálthatja fel: „Ne bántsát a magyart!”

Melly alkotmányos állás azonban — s e körül forog a dolog veleje — egészen elveszti „noli me tangere”-féle voltát, ha vagy zsarnoki vagy forradalmi méreg által elfertőztetik az, mikor aztán kardra vagy inkább ágyura kerül a dolog; melly utolsó esetben megint a magyar-nak volna rosszabb dolga, legelsőben is azért, mert ágyuja nincs, és aztán, mert hüvelyében a sok prókátoriság és tenta közt biz’ rég elrozsdásodott egykor éles kardja már!

Tudom, az ellenzéknek nem egy tagja erősen fog a mondottakon megbotránkozni. — Néhányra nézve ezt bizony nem bánom; mert több egyén áll az ellenzék sorában, ki betyár viselete, kupak negédje s mindent tulhajtási viszketege által ollyannyira elbecsteleníté „nemzeti életünk szebb kifejlését” és ezt ollyannyira nehezíté, hogy én legalább részemről egy cseppet sem kívánom kiméleni őket; s bár gondolkoznék s tenne minden magyar így: s esküszöm Isten s ember előtt, csakhamar olly szín- és szagban állna a magyar egész világ előtt — s aztán ez adná meg igazi súlyát — mint a millyest érdemel, és a millyben sokszor — bár mit mondjanak is „nemzeti és nemzetes” hizelgőink és bünpalástolóink — bizony nem áll, s pedig egyedül azért, mert valamint a becsület nem szenved magán legkisebb foltot, úgy elég egy két selejtes is egész nemzet hitele megrontására, hahogy az efféle „species” engedékeny, mindent megbocsátó „pajtások” helyett nem talál a nemzetben kérlelhetlen bírót.

Midőn azonban így érzek, így gondolkozom, és messze egyes politikai fénybolygók elibe teszem a köz haza becsületét s diszét, valóban igen fájlalnám, ha az ellenzéknek számosb vagy tán éppen legtöbb tagja balra magyarázná „honi hűség” sugta szavaimat.

Én nem vagyok az ellenzék tábora ellen; — s Istenért nem volnék-e képes nézetimet olly tisztán előadni, hogy azok félreértésre ne adjanak okot? Én az ellenzéknek nem becsmérlem. Mind azon értelmet, elszántságot, aktivitást és hazafiságot, melly benne létezik, korántsem kívánom kisebbitni, zsibbasztani vagy éppen megtörni, az egek mentsenek illyestül; hisz nem ment el eszem, vagy nem hagyott el Istenem,

hogy magyar létemre, mintegy öngyilkosként, a magyar olly nagy részének erejét és lelkesedését iparkodjam kisebbitni, fagyos vízzel leönteni. Nem nem, illy rossz számítás, vagy illyféle bünös szenvedély soha nem fért hozzám, nem de illyes csak egy pillanatig sem villant agyvelőmön keresztül.

Én azt sajnálom, én azért busulok, de busulok lelkem legmélyében, hogy az ellenzéki tábor vagy nem fogja fel ez alkotmányos szerkezetnek körülményeink közti philosophiáját és nem bírja megkülönböztetni a volt és mostani idők igényeit; vagy hogy ha azt fogja és megkülönböztetni bírja, nem lel magában elég elhatározottságot, tactikáját megváltoztatni és az ellenzék dandárja helyett a progressionak tűzni ki lobogóját!

Értsük egymást. Mióta alkotmány és nemzetiség kivetkeztetési tervével felhagyott a kormány, vagy legalább olly következetes systemával nem eszközli azt többé, mint tevé azelőtt, azóta napról napra visszább és természetellenibb állásba jött a magyar ellenzék. És igen természetesen. Mert érezvén, vagy legalább sejtvén, hogy az alkotmányos és nemzeti sánczok nincsenek szünetleni megtámadásoknak kitéve, mint voltak azelőtt; más részről pedig szinte érezvén sőt világosan látván, milly szívreható sülyedés közt teng a honban szinte minden: ugyan csuda-e, ha az ellenzék, mint a honnak legéberebb, legmozgékonyabb része, illy körülmények között egy kis progressiv viselkedetet is lelt magában? Az hiszem, éppen nem csuda, sőt igen természetes. Mert ennek az akkori

kormány megbocsáthatlan passivitásánál fogva nem lehetett másképp de így kellett jöni, hahogy a magyar nemzeti test nem volt „corpus mortuum,” a millyesnek, hála az ég, ez alkalommal még nem mutatkozott.

Állott volna akkor a kormány, mikor „egybeolvasztási tervével” felhagyott vagy felhagyni kezdett, Magyarországot illetőleg, egy bölcsebb systemának élére, azaz: miután észrevette, hogy belőlünk magyarokbul, t. i. jobb részünkből lehet ugyan csinálni „semmit” — mi tán nem volna nyereség — de sem németet, sem alkotványtalant faragni csakugyan sehogys lehet; ha akkor, mikor ezen meggyőződéshez jutott — és bizony kár volt, illyeshez előbb nem jutnia — ha mondom akkor, mikor látta, hogy sem németek, sem alkotványnélküliek lenni nem tudunk, „jobb magyaroknak s rendszeretőbb alkotványosoknak nevelgetett volna,” mint a millyenek, fájdalom, mi eddigelé még vagyunk: irgalmas Isten! ugyan nem mutatna-e Magyarország mostanság más képet, mint a millyest mutat? és a közbirodalom, ugyan kérdem, nem tündöklenék-e nagyobb erőben és fényben, ha sajátságában kifejlett Magyarország lenne integrans része, mint a hogy jelenleg fénydegél, most, midőn sínylő, lázas s ekkép az egészet tekintve, éppen ki nem elégítő állapotban van azzal egybeházasítva beteg honunk?

Ki Magyarország roppant kifejthetését és a magyar fajnak elolvadni nem tudó, a legszebb fényre csinosítható zománczát ugy ismeri mint én; más részről pedig, szinte hozzám hasonlólag — s most mar hány van illyes — minden honi tulszerelmesség nélkül, higgadt vérrel látja mindenbeni hátramaradásunk aggasztó voltát, s ekkép tisztán áll előtte,

„mik vagyunk és mik lehetnénk:“ az, ha csak egy csepp igazi magyar vér foly is ereiben, ha csak egyetlen egy szikra honi hűség rejlik is lelkében, lehetetlen, hogy a legkeserűbb bűba ne merüljön, sőt, ha idegei nem erősek és a mindenre írt hozó reménynek egy sugára sem deríti fel kedélyét, egyenesen azon lázas, majd tulbizakodó majd kétségbeeső állapotba ne sülyedjen, mely kivált újabb időkben, nem egy hazánkfiának nyavalyája!

Én soha nem sínylődtém e lázban. S igen természetesen; mert én soha nem tudtam, mint most sem tudok, kételkedni fajtánk egykori felvirágzásán. És ekkép, bármily kecstelen, elszomorító, sőt leverő színben mutatkozott is előttem honunk állapota, mindig fellelém magamban azon vigasztaló hangot, hogy „ez nem lesz mindig így.“

És ha máskép éreztem vala, vagy máskép éreznék ma, azt hiszitek drága honosim, elég erő lett volna bennem politikai pályám kezdetén, mikor a régiebb kor kiáltott ellenem kigyót békát oly irgalmatlanul, mindig derült homlokkal nézni a jövőbe? vagy azt hiszitek, elég erővel birnék mostanság, szinte mosolyogva türni, bár mit is fogjanak rám, most, mikor megint az ifjabb kor szeretné homlokomra sütni az apostasia sőt hazaárulás bélyegét? Bizony, megvallom — és ezt nem szégyenlem, mert én is csak ember és vajmi gyarló ember vagyok — nem lettem volna magamban azon szent hiedelem nélkül ehhez elégséges erőt, melyhez képest, mint érintém, nem tudtam, és ma sem tudok kétkedni szerencsésb jövőnk kifejtésén, és mely hiedelem szerint mindenkoron tisztán állott az előttem — és ez oka, miért nem érzek sem fel- sem lefelé legkisebb keserűséget is — hogy bajaink oka

nem annyira személyekben létezik, de azon complicatiokban rejlik, mellyek már csak saját magyar szervezetünkben is elég szövevényesek, s annál aggasztóbbak eddigelé soha kellőleg nem definiált statusviszonyinkban; s hogy ekkép: nem az fogja az egyetemes austriai álladalom szilárdítására és e szerint legközvetlenebb nyereségére Magyarország felvirágzását eszközteni, ki vagy felülről ide lent keres lázadást és ennek elnyomásával gondol boldogulni, vagy ki alulról oda fenn akar par force látni rosszlelkű tanácsnokokat és azok eltávolítására állítja Magyarország szebb jövőndőjét; hanem az áraszt Magyarországra és az egész álladalomra több vagy kevesebb valódi hasznót, ki minden részek kellő tekintetbe vétele mellett, nagyobb vagy kisebb mértékben fel bírja lelteni a fenforgó szövevények nyitját!

Igen igen: állott volna akkor a kormány, mikor átlátni volt kénytelen, hogy minket magyarokat tökéletes elbecstelenítés nélkül nem olvaszthat az egyetemes közbirodalmi szervezetbe, valami lényegünkhöz illőbb systemának élére; minekünk magyaroknak adott volna az egek ura ellenben elég philosophiai belátást: nemzeti és alkotmányos typusunkat a kormánynyal és általjánban a civilisált világgal megkedveltetni, megszerettetni: valóban újjáalakulási reggelünk ránk reménytelibb színekben viradt volna fel eddigelé már, s nem lenne még mindig olly kétes és olly borongós fellegetkül körülvéve, a minthogy, ha csálni nem akarjuk magunkat, bizony még a legvérmesh sem tekinthet közünk mély aggodalom nélkül jövőndönkbe, és egész

létünk annyira függ hajszálon, mikép, ha eszünk nem segít — mert, hiába, most már nyers erő nem súly, de ellensúly tán inkább; csudákat pedig a nagy istenek nem művelnek többé — minden ámitás nélkül több hihetőség mutatkozik, ha eszünk nem segít, ismétlem, a mellett, hogy ránk fog törni a fölöttünk mindinkább feltornyosuló vész, mintsem hogy egy-szaporán derültebb napok fénye fogna felvidorodni hazánk egén!

De hiába, sem a kormány nem tette meg a magáét, sem a nemzet. A kormány nem, mert elhagyván régi systemáját, melly szinte jobb volt a ,semminél‘, olly lethargiába esett, miszerint alig adá csak lételének is jelét s cselekvésre ekkép egyenesen feljogosítá a ,hazaiakat‘, miután régi igazság, hogy majd ,tesznek‘ mások, ha nem ,teszen‘ a kormány. És ha nem főz szakács, tehát főz kukta, sőt szakácsné!!! — A nemzet pedig szintugy nem, sőt még kevesebbé teljesíté kötelességét, mert — hogy hosszas ez alkalommal ne legyek — néhány kivételt ide nem értve, szinte semmit nem cselekedett, mi bár nemzetiségünket, bár alkotmányunkat, bár politikai eljárásunk modorát, a civilisált világ jelesbjeivel megkedveltette, megizleltette volna; de nemzeti alkotmányos és politikai hitelének megrontására szinte végbevitt mindent.

Rajtam nem mult, hogy ez így ne történjék. Már jóval az 1825-ki év előtt nem egy alkalommal sürgettem az illetőket oda fent és szólaltam honunk mellett fel, hogy azt ugy parlagon mostohaként sínyleni ne hagyják. — „Lajtán tul kezdődik a sötétség, és kelet felé e folyó képzi a civilisatio határvonalát!“ Hány ízben hallottam magas helyekről e sententiát. S fájdalom, nem tagadhattam, hogy ez igen sok tekin-

tetben igaz. „De éppen azért, mert ez némileg így van, ugyan miért nem eszközli tehát a kormány szent tiszte szerint ennek minélelőbbi jobbrafordulását.“ Ekkép okoskodám. Mire azonban mindig azon választ nyertem: „hogya a magyar alkotmány szent boltozat, mellynek hacsak egy köve vétetik ki, okvetlen rogyik az egész!“ Szép kép és még szebb figura, mellynek már sok jámbor volt áldozata; melly rám azonban soha nem birt legkisebb hatással is. S pedig, minthogy én legjobb akarattal s meglehetős szemeim daczára sem voltam soha is képes, hazai intézetinkben valami „boltozatot,“ vagy éppen valami „szentet“ észrevenni; de annál tisztábban sőt kézzelfoghatóbban állott előttem annak valósága, hogy a magyar elem nem csak beteg, hanem már rothadásnak is indult, s hogy azt ekkép, miszerint ismét életnek forduljon, nem holnap, de ha lehet még ma kell fekélyeiből kitisztítani.

Tiszta szándéku, sokszor ismételt, és azt hiszem, legalább egy kis méltánylást érdemlő szavaimnak azonban legkisebb hatása nem volt, — ha az nem, hogy személyem egyenesen felcsigázott phantastának bélyegeztetett, kiben igen is sok a képzelőtehetség, s ki ekkép mint örökös kapitány várhat várhat, míg számtalan, puskaport sem szagolt ujonczocska parancsnokommá emelkedett, — s várhatnék még tán ma is, vagy kimondhatlan sok bosszu és kín közt leltem volna egy kis ki nem kerülhető előmeneteletem, ha-hogy tizenhét évi nem kályha mögötti, de sok fáradtság s nem egy veszély közti katonáskodásom után, az 1825-ki országgyűlés alkalmával, mert ott férfiasan, s mi több, veres nadrágban és magyarul, de nem kevesbé a kormány mint a nemzet érdekében egész őszinteséggel valék felszólalni bátor, betű szerint a katoná-

ságtul el nem dorongoltatom, mit — közbevetőleg legyen mondva — itt korántsem hozok panaszkép elő, de éppen ellenkezőleg annak bebizonyítására, hogy politikámban engem soha személyes érdek vagy valami bosszuvágy nem vezérlett, hanem egyedül honunknak becsületes belátásom szerinti java. Mert hiszen, ha ez nem lenne így, valljon nem fejtek-e illy méltatlan bánás után a kormány ellen legalább egy kis keserőséget én is ki, a mai ellenzéknek némi dicső tagjaihoz képest, kik udvariak voltak mindig, míg emeltettek és remélettek, t. i. ők maguk és magukért, ha bár vitte volna is nemzetiséget és alkotmányt az ármány, de tüstént az ellenzékhez simulvák, magátul értetődik: ezen dicső „bosszu-patrioták” — ej he rossz szagu mindez! — mióta észreveszik, hogy a kormány saját drágalátos személyük elibe teszi a hazát, teszi a közjót.

Nem, illy szánakozásra méltó vitézség soha nem fért hozzám! S im ezennel felhivok minden részt, minden pártot, mutasson ki csak egy sort bármilly iratomban, melly a kormány ellen legkisebb keserőséget árulna el; bizonyítsa be, hogy melly alkalommal illetem volna azt csak egy sértő szóval is; vagy mikor s milly esetben iparkodtam volna szövevényes állását, a mai ellenzék nem egy vezérének magas példája szerint, még inkább nehezíteni s ekkép a törvényes kormányzást szinte lehetetlenné tenni? Mutassa meg és bizonyítsa be ezt bárki, ha birja, én nyugottan elvárom az ítéletet; mert tudom, hogy igazságosan engem sujtani soha nem fog, midőn a kormányt és a dynastia magas tagjait illetőleg mindenkoron azon világosan érzett öntudat nyugtatott tökéletesen meg, hogy mindig több belbecs rejtett bennem, mint a meny-

nyit rólam feltettenek, s ekkép állásom mindig hasonlíthatlanul kedvezőbb volt, mint lehetett és lehet, a mint én képzelem, azoké, kikben a felkíncselt belbecsnél többet sejtett és többet keresett a kormány és a fenálló dynastia, mint a mennyi aztán valósággal találtatott volna!

Engem politikai utamban soha sem bosszu, sem hajlam, sem személyesség nem vezérlett. — Tömjenezhetett volna 1825-ben nekem a kormány e szerint bár mennyit: és én bizony egy szóval sem mondok kevesebbet, mint a mit egy cseppet sem méltánylott helyzetemben mondék; mert bizony rossz uton kalandozott. Szintugy nem volnék a kormány ellen ma, mint 1830 óta sem voltam igen távul tőle, noha csak egy jó szót sem adott, s habár nem is jutalmaz meg most az által — az igaz, egy kissé későn — hogy ropant munkát rakva vállaimra, „hatásom körét tágítani” sziveskedett; mit azonban még látni fogunk; — nem volnék pedig ellene azért, mert ismerem irántunki szándéka tisztaságát, és az én politikám csak egy czélt tart szem előtt, nem ugyan számtalan ellenzéki felette érdemes tagnak czélját, melly csak sympathiák, szenvedélyek és személyes érdekek szűk körében forog, de azon fő czélt, „hazánknak minden módóni és minden lehető körülmények közti előmozdítását” t. i., melly a mostani kormány jó szándékinak kellő méltánylata által vajmi sikerebben segítettethetik elő, mint mind azon most divatozó ellenzéki expostulatiok és ujjhuzások következtében, mellyek csak bosszantók, és e szerint szükségkép visszatorlást eszközölők; legelsőben is, mert nincs elegendő alapuk, s aztán mert „feltéve de meg nem engedve,” ha elféle volna is, nincs azoknak gyámolítására elégséges erő. Szint e szerint soha nem leszek bár milly magas fénynyel

akarnák is körülfüzni fejemet, vak eszköze bármilly hatalomnak; de tüstént visszavonnám magam, sőt tétova nélkül állnék ki, lehető legnagyobb mérséklettel ugyan, de nem kevesb erélylyel, az ellenzék gátjára, ha hogy bármilly eskü-feledett hatalom árja nemzeti és alkotmányos létünket magával akarná sodorni az önkény örvényébe.

Ámde térjünk a tárgyra. A kormány soha nem birta felfogni a magyar nemzet típusát. „Ha ennie, in-nia van s pihenhet, egy kis csendes háboru hozzáadásával, hogy pénzecskéje is legyen — így gondolá — nincs baja többé.“ S igaz, ez felette sok földinknek váltig elég is. De a jobbféle magyar — és ez aztán hiba-e vagy nem: felfogástul, izléstül függ; én nem tartom hibának, és minden esetre így van — nincs kielégítve illy egyszerű módon még; neki, habár sejtetlenül, valami szabadság, függetlenség-féle táplálék is kell, mellyben nincs idegen keverék, melly minden beoltás nélkül saját nemzeti fáján érik csak, mellynek ízét egyedül tiszta magyar élvezheti, s mit igazi mivoltában a legjobb, a legképesebb magyar is inkább csak érezhet, mintsem hogy másokkal tökéletesen megértethetné. És e tekintetben, nekem legalább úgy látszik, még nemzetünk szép- és dédös-fejedelmei között is alig volt egy, tán a szentek, tán maga Corvin sem, ki idegen dajka, idegen nevelő, idegen utmutató és idegen tanácsnok használata mellett — mit nem bánhatni, sőt méltánylani kell — egy uttal idegen vért és kivált idegen „nedvet“ nem iparkodott volna „minden módon“, s ekkép nem mindig „czélszerűen“, nemzeti még igen gyenge és idomtalan elemünkbe vegyíteni.

Az elszigetelésnek barátja sem nyelvben sem nemzeti állásban én éppen nem vagyok, sőt elhatározott ellene; mert tulajdonképi elszigetelés e világon nem létezik más, mint halál és koporsó. De azért, mert nem kedvelem, sőt gyűlölöm azon megcsontosult szüzségi s ekkép gyümölcstelen állapotot, mely kivált sok tudós (!?) magyar, vagy „magyar tudós“ nézete szerint anyanyelvünk és nemzeti kifejlésünk tekintetében kaptául volna használandó, — azért nem átallom megvallani: még gyűlöletesb, sőt egyenesen émelygős előttem olly typus nélküli kevert lét, melyben minden nemzeti zománcz ketté tört.

És ezen kérdést illetőleg valljon melyik azon magyar fejedelem tehát, mely, míg az angol kevert állapotának daczára mindig angolabb, a franczia pedig mindig francziább törekedett lenni s a t., a magyarnak eredeti sajátosságára állította volna annak polgári kifejlését, és mely a nemzetnek azon keletszerű sokszori fellobbanását, mely jöllehet csak ephemer, de azért még is néha már csudákat szült, állandóbb, rendezettebb és hathatósb hévre iparkodott volna kiképezni? — Az egyik azt gondolván, hogy a legkisebb irányadás is széttörhetné a magyar „noli me tangere“-féle lelkesedést, korlátlanul hagyta dulti azt, és aratott legfeljebb „pillanatit.“ A másik ellenben tán attul tartván, hogy a magyar erő magában mindent szét fogna rombolni, azt idegen elemekben kellőleg diluálni iparkodott, és aratott „semmit“, sőt még rosszabbul járt, mert őt „aratták.“ Mig elvégre legtöbb magyar fejedelem alkalmasint semmit és semmivel sem gondolván, a „jó vagy rossz szerencsének“, a mint éppen jött, hagyta keleti vérünk kiképzését át; és azon főnöknek, ki magyar szellemben fejtené ki nemzetünk erejét, s azt a

törvények korlátai közt szigorú kézzel tartva, azzal nagyszerűt, állandót és a nemzethez illőt vinne ki: az illy főnöknek lapja nemzeti évröjzainkban még mindig üresen áll, és e szerint csak most vagy ennekutána lesz betöltendő. Adná Isten: minélelőbb!

A kormány mentésére azonban igen számos ok vív, melyet részrehajlatlan felfogással méltánylatba nem venni lehetetlen! Legelsőben is, a közálladalom szövevényes volta vajmi sokszor nem engedi még olly javítások kellő időbeni életbeléptetését sem, melyek legsürgetőbbek, s melyek egyszerűbb vagy kellőleg definiált statusszerkezetekben minden akadály nélkül olly szólván, magoktul fejlődnének ki.

S aztán, hogy tatár, török, meg francia annyiszor s olly sokáig ült nyakunkon, sőt dult beleinkben, miszerint kivált régibb időkben néha bizony alig alig lehetett még csak igazán, lélekzethez is jutni; s ekkép nem csuda, ha kifejtési szellem helyett, melly munkával jár, inkább contemplatív hangulat, melly olly könnyen sülyed álomba, szállotta meg az illetőket. — Az, hogy vagy 30 év óta élvezzük a legmélyebb béke malasztját, s hogy ehhez képest legalább ezen időközben kellett volna kissé többet mozogni a kormánynak, első tekintetre czáfolhatlannak látszik. De ha más részről megint azon reactiot akarjuk kellő figyelembe venni, melly József császár olly nagy és olly igen heterogen tevékenysége következtében egészen új életre ébreszté a magyar vért, akkor megint nem látszik olly nagy gáncsra méltónak a kormány, hahogy velünk tanácskozva, akarta eszközteni a hon előmenetelét, és

már 1790-ben deputatiokra bízván Magyarország uj-
jáalakulási mütételét, 54 évi béketüréssel várja ennek
valahárai szerencsés s egy kissé nagyobbyszerű voná-
sokbani megindítását; nagyobbyszerű vonásokbani meg-
indítását, mondom, mert hiszen hogy ezen már 54 év
előtt összeállított, sokszor ugyan félbenszakadt, de is-
mét felelevenített országos testület semmi hasznost,
semmi üdvöst nem mivelt volna hosszas tanácskozásinak
folytában, azt senki nem mondhatja; csak hogy annyira
elavult ezen készítmények része már, mikép haszon-
vehetlenné vált; az egész ekkép nyert eredmény, ha-
ladó nemzetekhez önkecsegtetés s önámítás nélkül
mérve pedig oly borzasztólag „piczi,” miszerint, leg-
alább az én felfogásomhoz képest, inkább csak inge-
rel az, mint volna legtávulabbrul is kielégítő; vala-
mint az igen kiéhezett is inkább érzi egy morzsa táp-
szer következtében, melyet kellő időben aztán semmi
kielégítő eledel nem követ, állapotának kínos voltát,
mintsem ha eltompult léte közt hagyták volna meren-
geni őt végiglen.

Többnyire, korántsem szándékom, a kormány el-
mulasztásait mentegetni; mert valamint nemzetekre
nézve nincs veszedelmesb méreg a hizelgésnél, szintugy
nem hajt jó szolgálatot az a kormánynak soha, ki csak
bókoláshoz ért; de valódi barátjának egyedül az nevez-
tethető, ki illendően és mérséklettel ugyan, de férfiúi
őszinteséggel figyelmezteti netaláni tévedéseire.

Nem akarom ennél fogva, a most felhozott
okokat tekintve, a kormányt egészen menteni.
És ám magam is azt hiszem, hogy, az álladalmi szü-
vevények, tatárok, törökök és francziák daczára, bi-
zony sokkal többet lehetett volna annyi drága és visz-
sza többé nem varázsolható idő alatt előmenetelünk
végett létrehozni, mint a mennyi történt, hahogy az

illetőknek valósággal kissé erősebben feküdt volna szivükön nemzetünk sajátlagos és alkotmányos kifejtése; s halogy egy kissé kevesb „otium“ lett volna mindazon „dignitással“ egybepárosítva, mellyet nem egy kormányfi ruházott Magyarországot illetőleg nagy kényelmesen magára; mert hogy a kormánynak, ha erre eltökélett szándoka van, nem lehetett volna például a 30 hosszú év lefolyta alatt, nemzetünket és alkotmányunkat fekélyeiből és rozsdáiból kitisztítva, a szükséges reformnak legalább is főalapjain, minden közálladalmi összeütközés nélkül, keresztülvezérelnie: ezt én, egyéni nézetem szerint, ki hála Isten akarni is tudok, s egyszersmind azt is mindig tudom mit akarok, soha nem voltam, nem vagyok, sem holtiglan nem leszek felfogni képes.

Ámde ennek daczára, bármilly ellentételesnek látszassék is ezen állításom, ha nem is egészen, azért legnagyobb részben még is exculpálom a kormányt, hogy a magyar nemzet átellenében sem többet sem egyebet nem mivelt, mint a mennyit és a mit éppen végbevitt; exculpálom pedig azért, mert:

Végkép még is mindig csak a nemzet maga dönti el, milly szellemben, milly szabályok szerint és milly vágások közt fog kormányoztatni; és e szerint Isten és igazságos ember előtt nincs legkisebb jogunk, a kormány ellen azért panaszkodnunk, hogy elégséges sympathiát és cselekvőséget nemzetünk és alkotmányunk iránt nem fejtett ki; valóban nincs, mert hiszen mi magunk tapodtuk s vetettük úgy szólván kutyáknak legdrágább kincsünket, nemzetiségünk szeplőtlen voltát, alkotmányunkat pedig vagy nem őriztük, vagy őriztük — millió honfitársainkrul jobbadán feledkezve — annak egyedül nyomorult kiváltságos oldalát; mi az-

tán természet szerint senkinek, kiben csak egy kis igazság s felebaráti szeretet létezik, nem igen nevelhette hozzánk vonzó hajlamát vagy éppen rokonszenvét.

Oh, ürítsük ki valahára, még mielőtt késő volna, az „önismeret felette keserű — igaz — de nemzeti javulásunkra olly jótékonyan ható, sőt elkerülhetlenül szükséges serlegét fenékig!“ Mert csak akkor, és előbb soha nem, lesz megvetve felüdülésünk igazi alapja!

Ismerjük tehát el, s legyünk meggyőződve, hogy leg és legfőképp bizony csak saját magunk vagyunk azon bánásmódnak szerzői, mellyel minket a kormány eddigelé illetett, valamint ezentul is alkalmasint egyedül a nemzet több vagy kevesebb bölcsesége fogja e tekintetben eldönteni saját szerencsés vagy szerencsétlen sorsát, azaz: nemzeti és alkotmányos felvirágzását, vagy viszont; mert szinte lehetetlen, hogy saját magunkon kívül teremjen, legfelsőbb regiokban, olly ritka philosophiai felfogás, melly nemzetünk ebbeli netalán mutatkozó hiányait pótolni volna képes; sem nem hihető, mihez képest bármilly hatalom hátráltatni vagy éppen ketté birtá törni fajtánk sajátlagos kifejlését, hahogy azon erővel, melly vérünkben minden kétségen kívül rejlik, bölcsen sáfárkodni értünk.

Magyarország helyzete, valamint fajtánk fejleményei általjában nem igen isméretesek a nagy külföld előtt. S igen természetesen, mert honunk elzárt léte, ugy szolván bekelepczézett zsákformája igen nehezíti azon szabad érintkezést, mellyben több más nemzet, mint például az angol, a franczia, a spanyol, de még a török is sat. olly nagy könnyűséggel részesül; és aztán, mert évrajzainkat semmi olly kitünő esemény

vagy kifejlés bizony nem érdekesebb — ha e tekintetben is nem akarjuk magunkat, mint sok egyébben, csálni és mindig csálni — melly az általános külvilág figyelmét nagyobb mértékben vagy kissé állandóbban honunkra és fajtánkra vonhatá vala. Honunk még most is terra incognita; fajtánk pedig vagy nem ismert, vagy rosszul ismert, vagy sokak által még szinte nem is sejtített nép!

Illy általános, vagy ki nem képzett, vagy éppen nem is létező véleményből azonban igen számos a kivétel, és nem egy buvárja a mult időknek, ki egyszersemind rokonszenvvel viseltetik a nemzetek szabad institutioi iránt, nem bámulhatja és dicsérheti lelkes elődöinket s áltálján fajtánk jellemét eléggé, mellyhez képest annyi század óta, mint derék hajós nép a sík tenger vészei és zivatarai közt, meg tudta vérünk óvni szabadsági lényegét, meg tudta pedig óvni olly elemek közt — a német, szláv és török elemek között t. i. — mellyek szabadsági hajlamtul soha nem csak tul nem áradoztanak, de ha az igazat meg akarjuk mondani, ezen hajlammal mindig szemközt álltak.

Az énes, a részrehajló, az anyagi, a függő, illy látványoknál természetesen nem érez semmit. És mikép érezhetne is az, kinek világa csak saját maga, vagy azon könyöröletes kéz, melly őt fentartja? Hanem hogy az emberiség barátja, ki noha fajtájához megtörhetlen hű, azért minden népnek szabadság utáni nemes küzdelmeit legmelegebb részvéttel kíséri, — hogy az illyes, mondom, olly phoenomen szemléletén, mellyet a magyar faj állít elibe, legtisztább kéjjörömről ne gerjedjen, és a szerepelők iránt legőszintébb sympathiára ne olvadjon, az teljességgel lehetetlen!

Van is fajtánknak nem egy magasb felfogásu barátja, ki számos hátramaradásinkra fátyolt vonván, teljes mértékben tudja méltányolni olly roppant nehézségek közt nemzeti zománczunk ketté nem tört voltát; csakhogy ezen jóakaróink most egy idő óta, ha irántunk nincsenek is elhidegölve még, mély szomorúsággal kezdik kísérni ujabb idej mozgalmaink irányát; mert, mint ők hiszik, felszines éretlenséggel meg fogja rontani a jelen nemzedék az atyáinktul ránk szállott szabadsági hagyományt, melyet ezek olly mély bölcseséggel megóvni birtanak, mintha a magyar vér csak szorongatások közt tudna résen állni és bölcsen cselekedni, — vidámabb napok folytatában viszont vagy álomba esnék, vagy elhagyná ildoma őt.

Itt azonban nagy fallacia lappang, és eldödeink hire, mint én gondolom, jobbadán bitorlott!

Már sok ízben érintém, hogy magyar lényegünket tekintve, én ennek beljölétét ezerszer elibe teszem bármilly kecsegtető külhírnek; s miután most is így gondolkozom, s bizonyosan így fogok gondolkozni végiglen, engem tulajdonkép nem az epeszt — noha ez is felette nagyon fáj — hogy most annyi őszinte barátunk fajtánk iránti jó véleményét veszteni kezdi: hanem azon meggyőződésé vált belátásom gyötri felette kinosan keblemet, hogy fajtánk, mi nemzeti és alkotmányos zománczunk megóvását és kifejtését illeti, sem azelőtt, sem most nem volt igazán „lelkes“ embernek megbecsülő rokonszenvére érdemes! Nem volt illy érzelem-gerjesztetésre a régieket illetőleg érdemes pedig azért — és így felette nagy tévedésben vannak azok, kik eldödinket annyira bámulják; és e körül ne mystificáljuk magunk — mert alkotmányos és nemzeti fenmaradásunkat bizony sem nagy eszüknek,

sem kitünő erényüknek nem köszönhetjük, de ennyi, valóban meg nem érdemlett kegyért, melyet még élvezünk, egyenesen a szerencsés véletlennek és a nagy isteneknek vagyunk adósai; midőn a mostaniak azért nem érdemesek illy méltánylatra, mert a ránk hagyott, s most egy idő óta felüdülésnek induló ollyannyira drága hagyományt jobban megbecsülni és ok-szerűbben ápolni nem tudják.

Apáink, mióta elhagyták vagy „velük hagyatták el” a keletet, megnemszünő irigy fondorkodások közt fecsérlek el erejüket. Kitünő férfiak s kivált csata-edzett vitézek nagy híjával ugyan soha nem volt honunk; de olly polgári erény, melly hódító varázsszal birt és az egész nemzeti testet áthatotta vala, bizony csak ugy jelenik meg nemzeti évrájzaink unalmas lapjain, mint szaporán elenyésző egy egy fényes bolygó, hazai ten-ger mocsárink mérget lehelő végnélkülisége fölött. Kortársaink és fiaink ellenben olly erőt fejtenek ki, melly a helyett, hogy elleneink előtt mutatkoznék fé-lelmesnek, inkább a hazaikat sülyeszti mély aggodal-mak közé, és melly sokak által azon mozgó pótlék-hoz hasonlítatik, és azt hiszem, nem éppen helytele-nül, melly a gőz helyibe volna állítandó, de eddigelé még fel nem találtatott; mert, mint puskapor, vagy tökéletes mozgatlanságban szunnyadoz, vagy szikrát kapva, lehető legkisebb ellenőrség nélkül maga körül mindent ront.

Vagy más szavakkal: a jelen nemzedéknek meg-bocsáthatlan bűne az, mellyért méltán megérdemli minden jobb ember neheztelését, ki szabad institutiok dívatba hozataláért vív, hogy a százszotha jobb idők és kedvezőbb körülmények daczára, még is uj-ra azon gyümölestelen kurucz szellemet buzgól-

codik felébresztteni, mellynek nem volt egyéb eredménye, mint az, hogy gyásznapokat hozott hazánkra, és századokra lökte vissza nemzetünk kifejlését.

És e tekintetben — tisztelet, becsület, de igazság is --- a mai ellenzéket illeti e szomoru dicsőség, és a hazának ehhez mért köszönete is; mert hiszen ez azon párt, melly folytonos és olly keserű agitatioja által mindent mozdít és semmit sem hagy használatlan, ezen ollyannyira tündöklő és hasznos időszak ismételi felelevenítésére!!!

És aztán az efféle minőség és az efféle politikai eljárás sympathiát gerjeszsen, hitelt szerezzen, vagy éppen a kormányzásnak adjon irányt? Boldog Isten, milly elbizottság vagy milly tompa felfogás kell ahhoz, ezt csak egy pillanatig is gondolhatni!

Nem nem; mindaddig, míg a nemzet hatályosb része fenékgig meg nem barátkozik azon ténnyel, hogy a közbirodalommal feloldhatlanul egybeházasítva vagyunk, s hogy ekkép ezen kapcsolatban kell keresnünk és találnunk üdvöt; míg számtalan magyar még mindig a, humillimus obsequentissimusque servus' szerepét folytatja, melly speciessel lehetetlen, mikép becsületes, magát elvetni nem tudó embernek bármilly csekély rokonszenve lehessen; míg számosb magyar ellenben a betyár tempot járja, mi csak annyiban ijeszt, mint állat, melly békózva nincs, és ezért legfeljebb szánakozásra méltó; míg végre vagy indefiniált ellenzéki szellem, vagy minden ellenörség nélküli subjectionalis hangulat közt fog hányatni vérünk fel és alá: mindaddig legkisebb nyomatéka sem lesz a magyarnak, s ekkép igen természetesen csak úgy fognak vele bánni, mint 'könnyűt szerrel', melly nagy tekintetet nem érdemel.

A lefolyt régibb idők zavariba bocsátkozni és azokat bővebben fejtegetni nem kívánom. Mert legyen, mit eldődinkről mondok, bár helytelen bár helyes, az jelen állásunkra nézve egészen közönyös. — A lefolyt idők kiestek hatalmunkból, és még Isten sem bírja visszaidézni azokat, vagy megsemmisíteni az akkor elkövetett bünöket; míg a jelen — meg a jövőre, ha nincsenek is ezek éppen kezünkben, fellelte erősen hathatunk bölcseség és nemzeti egyetértés által. Én Magyarország multjában csak egyes, röviden csillogó fénypontokat tudok észrevenni; oly általános erkölcsi hangulat és becs, mely sok más népnek vérében rejlik, vagy inkább fejlett ki, és mellynek általánossága lehetetlen hogy még a mennyei hatalmakat is némileg engesztelődésre ne bírja — s aztán ez igazi pondus — belátásomnak nem mutatkozik sehol. Én őszintén megvallva: minden aberratioi mellett, mely nagyon kockáztatja ugyan létünket, de mellyből kigyógyulhat, és mint én erősen hiszem, kigyógyulni bizonyosan fog is, én a jelen magyar nemzedék belbecsét, mindent mindenben véve, magasabbra állítom, mint eldődinknek sokak által annyira magasztalt becssulyát. Ámde ennek eldöntése gyümölcstelen vita. Legyen azért mindenkinek meggyőződése szerint, mert ez a dolgon nem változtat, miután mint mondám, csak a jelenre és jövőre gyakorolhat több vagy kevesebb bölcseségünk, több vagy kevesebb egyetértésünk, több vagy kevesebb hatást.

Pillantsunk azért a jelenre, ámde a legközelebb lefolyt időkre is annyiban, a mennyiben azok szoros összeköttetésben vannak a mai napokkal, valamint a holnap megint ezek szülöttje.

A kormánynak mulasztásit és ballépésit mentvén, fentebb azt állítám, hogy mi magyarok újabb időben semmit sem tettünk, mi akár a kormánynak, akár egyéb igazságos birónak átellenében alkotmányunkat és nemzetünket jobbadán megkedveltethette volna; de éppen ellenkezőleg mindent elköveténk, nemzeti, alkotmányos és politikai eljárási hitelünk kisebbitésére, megrontására. Azt állítám tovább, vagy ha ezt nem tevém, vagy elég világosan nem tevém, állítom tehát jelenleg: hogy ezen most említett hátralökés, ezen kimondhatlan politikai veszteség egyenesen a mostani ellenzék eljárásának tulajdonítható, és hogy ezen ellenzék, ha taktikáját az időkhez és a fenforgó körülményekhez képest okszerűleg nem módosítja, előbb vagy utóbb, de bizonyosan sirba fogja sülyeszteni ha nem is a négy folyó közti országot — mi közt igen nagy a különbség, és erre vigyázatok — de minden esetre a magyar vért.

És azért legyen szabad, ha csak egyes töredékek szerint is és elszórva, az újabb magyar ellenzék eljárását illusztrálnom, melly szavaimra nem figyelt és tölem elvált.

Minap egy, azt hiszem, nem több mint husz éves valóban szeretetre méltó jó becsületes ellenzéki szál, sajnálkozva azt veté szememre, hogy ugyan miért hagytam volna „öket“ el; mi azon franczia anekdotát hozta emlékezetembe, hol egy jó fiu így szólott apjához: „tudod-e mit, édes atyácskám? Menjünk Amerikába, és én Téged elviszlek!“

Az ellenzék engem hagyott el, nem én az ellenzéket; vagy inkább a mai ellenzék soha nem fogott fel, s politikai eljárásomat soha nem követte. — Elválásunk oka így tehát igen természetes vala: úgy

tenni, mint én láttam jónak, ők nem akartak; úgy cselekedni viszont, mint ők kívánták volna, vagy jobban mondva, mint ők akartak engem sodorni, vagy maguk is sodortattak, én nem voltam lélekismeretemenél s hazafiságomnál fogva képes; és e szerint bizony nem voltunk együtt, mert olly szerepet soha nem birtam játszani, mint a millyesben most köztünk nem egy jár, ki népszerűséget és neki áldozott tömjént a haza java elibe tévén, nem annyira törekedik: ollyast mondani és tenni, mi a honnak hasznos lenne, ha illyes tán visszaetszhetnék a közönség szájasainak, de inkább csak úgy nyilatkozik s úgy cselekszik, mint ezt a nyers tömegek szeretik, habár legfájdalmasban lakolna is illyesért a hon, csakhogy ők — mert hiszen ők saját maguknál magasb czélt Magyarországbán, de még az egész világon sem láthatnak — a köz gratiából ki ne essenek!

Ne értsétek, drága hazámfiak, szavaimat egyébiránt félre. Szándokom tiszta. Senkit nem kívánok megbántani. Hiszen azért az egész hadnak vagy kitünőbb tagjainak becsületét csak nem sértem, mert a had taktikáját hibásnak tartom, vagy a vitézek közt egyes himpellérek, hetvenkedő góliátok, furcsa pagliacciok és bramarbaskodó Don-Quixottok is tűnnek fel előttem? Én az ellenzékieknek sem lényegét, sem becsét, de alkalmasint még elveit sem veszem kérdésbe — hiszen több igen jó barátom van az ellenzék közt — de eljárási módorukat nemcsak hibásnak, hanem ollyannyira veszélyesnek tartom, miszerint, úgy mint eddigelé, szabad emberhez és szabad magyarhoz illőleg, mindent el fogok követni, hogy az illetőknek és az egyetemes hazának felnyiljék végre szeme, melly most úgy látszik behunyva van, és legalább minden becsületes figyelmeztetés

nélkül, felszines, egyoldalú vagy hézagos tactika miatt ne düljön sirba a magyar.

Vagy tán nekem sem volna szabad szólni többé? Ez igen meglehet, kivált az újabb Pest-megyei gyűlések symptomái szerint; mert bizony, ha illusiokban élni nem akarunk, nem vagyunk már igen távol a politikai láz azon lépcsőitől, mikor sem az igazság szava, sem a honnak java nem oksúly többé, de mindent egyedül pártérdek és végtére önkény sodor maga előtt.

Azonban biz én elmondom, mi szívemen fekszik, mi lelkemben él. Ha ki szavamat még csak hallani, iratimat még csak olvasni sem akarja, ám lássa; csak-hogy aztán más alkalommal el ne felejtse magát, és a sajtószabadságról, meg a véleménytürelemről valami nagy dörgő dictiókat el ne szónokoljon, mert bizony a csörgősapkások legmagasb színpadára állítja magát.

Az 1825-ki országgyűlés tán egyik legnevezetesebb forduló pontját képi a magyar eseményeknek. Mert ez azon időszak, melyben mióta össze van házastva Magyarország Austriával, úgy látszik: legelsőben kezdett arrul a kormány komolyan gondolkozni, hogy Magyarországot tekintve bizony más módokhoz kell nyulnia, és felhagyván a rég bevett és állhatatosan folytatott amalgamatíoi systemával, a magyar nemzettel csak alkotmányos és nemzeti uton lehet boldogulni. — Voltak akkor felsőbb polczokon, kik azt erősíték, hogy a magyar éppen nem házsártos, de a legloyalisabb és

e mellett a legbelátóbb nép, mellyel ha nemzeti kifejtésének szabad tér hagyatik, és nem önkény de törvény uralkodik fölötte, igen könnyen bánhatni, s melly aristocratiai zománczu levén — mert hiszen nemzetiségének kifejtése előtte legfőbb szempont, és ez egyedül aristocratiai alapon biztosítható — soha nem fog mind azon francia viszketegben osztozni, melly Európát felizgatá, s melly az austriai közbirodalmat, szövevényes és egészen más lényegű voltánál fogva, olly könnyen zavarhatná legkétesb állásba. Mások ellenkezőt vitattak, azt erősítvén, hogy a régi magyar loyaltásnak vége szakadt, s annyira volna impraegnálva prókatori subtilitással, francia forradalmi anyaggal és demokratiai hajlammal az egész nemzet már, mikép minél inkább fogna a kormány, kívánságira hajlani és követelésinek engedni, annál nagyobb és erőszakosb követelési vágy ébredne a nemzet turbulensb részében, míg lassan lassan olly alkalmatlan állásba esnék a kormány, mellybül a menekülés aztán nem felette könnyű, és minden esetre igen sok kellemetlenséggel, tán még szükséges erőszakkal is leendene összekötve.

Az első nézet tulsulyt nyert, hála Isten! De ha kezünket szivünkre tesszük és nem vagyunk elég szemtelenek, az élő tényeket tagadni akarni, meg kell vallanunk, hogy sok tekintetben bizony a második nézet volt a practikusabb. Mert hiszen minél inkább iparkodott a kormány alkotmányos vágásokban forogni, — mi Magyarországbán bizony nem könnyű, hol sokan sőt legtöbben még a törvénynek, ha azt maguk nem magyarázhatják, sem engedelmeskednek, és hol a kifejlettebb körülményeket tekintve, némi felette szükséges törvények még csak nem is léteznek — minél inkább lépett a nemzetiség mezejére, míg Magyarország

törvénye elvégre magyar lön, mi nem volt kivitelben olly könnyü, minthogy nem magyar ajku házassági viszonyban létezik nemzetünk, sőt még magának Magyarország lakosainak olly nagy része sem magyar ajku, szóval: minél inkább méltatta a magyarnak nemes lelkületét, hogy ő is akar, és pedig sajátságos lényegében akar élni, és mint kiképzett nemzet az emberiség láncsorában méltó helyet foglalni: annál nagyobbra, türelmetlenebbre s mérgesebbre nőtt a magyar ellenzék. — S álljon elé bár ki, s tagadja szavaim igaz voltát, ha meri.

Ámde azt mondják, mi magyarok, kiket illet a dolog, mind lázban vagyunk, egyik kormányi a másik nemzeti-függetlenségi lázban; s így tisztán nem láthatunk. És ez némileg meglehet; mert a viszontlátnak egymás ellen ható kifejlése olly erősen elmérgesíté s ekkép olly módnélkül elhomályosítá a kedélyeket már, mikép az illetőket tekintve, hihetőleg csak kevés van, ki valamelly praeventionalis szemüvegen nem nézné keresztül a kérdéses dolgokat. — Mozgalminkban sem közvetlen, sem közvetett részt nem vevő volna ekkép az, ki legigazságosb ítéletet hozhatna valamint a kormánynak, úgy a magyar ellenzéknek eljárásáról. — És e tekintetben bátran felhivom, ám ítéljenek a világ legfüggetlenebb, legrészrehajlatlanabb emberei, kik egyszersmind statushölcseiségükre is ismeretesek, mint például Sir Robert Peel, Lord John Russell, vagy ha akarjátok, O'Connell: és fogadom, egy részről sajnálkozni fognak, hogy a kormány előbb nem méltatta nemzeties és alkotmányos figyelmére a magyart; más részről azonban tökéletesen el lesznek telve indignatioval, vagy legfeljebb szánakozással fognak azon problémán esudálkozni, mely-

hez képest azóta, hogy a kormány valahára alkotmányos és nemzeties mezőre kezd lépni, az ellenzék nem csak nem kisebbül, nem csak nagyobb mérséklettel nem működik, de megfoghatatlanul éppen ellenkezőleg olly növekedő mennyiségben és intensitásban terjeng és mérgesül, miszerint a szereplők közt többen, s alkalmasint a nélkül hogy jó formán maguk is észrevennék, már már majd nyílt lázadás ormán állnak!

Külföldieknek ez bizonyos pontig tán elérhető, de egészben bizonyosan nem. — Itt helyhez és körülményekhez kötött ismeretek kellenek, mellyekkel idegen nem birhat. — Én az aenigma kulcsának tökéletes birtokában vélem lenni magamat, mint azt már némileg fentebb érintém, s mint azt ez értekezés folytatában még inkább bebizonyítani iparkodni fogok.

Ki általános, közönséges és kivált idegen szempont után itél a dologról, az természetesen annak tulajdonítja ezen megmagyarázhatlan sőt visszatetsző jelet fő okát, hogy a magyar vagy el akar szakadni Austriától, és ezért hajítja a dolgokat „ad extrema“, vagy pedig hogy sajátságos helyzetét nem bírván a köz austriai álladalommal aequilibriumba hozni, nem képes azon gondolattal egész fenékgig megbarátkozni, miszerint Austriával elválhatatlanul egybeházasítva van; és hogy ekkép része, noha sem a rossz kedv, sem az elég ok nélküli elégületlenség, sem kivált a legvastagabb imprecatio nem nagy súly mái időkben többé, ezért sem igazán élni, sem halni nem tudván, még is a politikának e gyümölcstelen mezején handabandáz; része ellenben, mert vérének kifejlésében és egykori felvirágzásában teljességgel legkisebb reményt sem helyez — mi aztán, igaz, felette szomorú eset — mindent hagy menni, a mint és a mennyire éppen megy,

és élvezi mint tudja az életet íztelenül oda kün, vagy pipáz ex longa ide benn; s csak felette kevés van ellátva elég életphilosophiával, mihez képest bizván egy szebb jövődöben, úgy venné a dolgokat mint azok léteznek, és addig is szilárd lelkülettel s honi hűséggel az adott körülmények között annyi nemzeti és alkotmányos virágot ültetni és ápolni iparkodnék, mint a mennyi erejétől telik.

Mi engem illet, én egyenesen a legvastagabb fallaciának tartom, azt hihetni, hogy Magyarorszáiban separationalis ideákat bárki is, ki eszénél van, komolyan rejtse keblében. Hogy illyesre lehet itt ott hajlam és némi vágy, azt nem merném egészen tagadni; mert hiszen fajtánk, ha tehette szerét — bár mennyire szívesen dicsértesse, sőt saját maga is egy huzomban dicsérje tántoríthatlan hűségi kvalitásaiért magát — bizony pártütésre s elszakadásra mindig különös hajlamot mutatott. De nem hiszek, tán egyes örülteket kivéve, senkit is ezen eszmével impraegnálva azért, mert a legbutábbnak is elég esze van átlátni, hogy efféle vásár kettőn áll; és még akkor is, ha Magyarország, tudja Isten micsoda különös fatum által, el birná szakítani magát, fajtánk legcsekélyebb száma, vele született irigy fondorkodása, lapos hona, és legfőképp sokkal erősebb szomszédai következtében, tán csak tizen négy napig sem volna képes fenállni, minden támasz vagy inkább valamelly erős „fentartó kéz” nélkül, önállólag; mi aztán természetesen nem lenne fényes csere.

Midőn azonban így vagyok meggyőződve, és jót mernék állni, mihez képest komoly szándéku separatista Magyarorszáiban nincs; más részről tökéletesen kezet fogok azokkal, kik azt hiszik, mikép a magyar

eddigelé még soha tökéletesen meg nem tudott barátkozni azon ideával, hogy az austriai birodalommal elválhatlanul egybeházasítva van. Honnét aztán nem csuda, ha a kormány sem birta egészen familiarisálni magát azon eszmével, mellyhez képest a magyar hont tekintve, nem valami homogen lényegű coloniával, de sajátlagos nemzetségű és alkotmányos országgal van egybekapcsolva.

És ám ez azon tulajdonképi Pandora szelenczéje, nem csak ránk magyarokra, de az egész austriai közbirodalomra nézve, mellybül olly kimondhatlan sok keserűség és viszonzlagi ujjhuzás burjánzott közös kárunkra. Mert a helyett, hogy mi magyarok tétova és idővesztés nélkül ezen kapcsolat alapjára állítottuk volna kifejlésünk lánczolatát; a kormány viszont minden hátulsó kapu nélküli hajlamot mutatott volna nemzetiségünk és alkotmányunk iránt, vagy ezeket legalább respectálta volna: e helyett mi magyarok, akarom is nem is-, birom is nem is'-féle hangulatban, majd nagy helykén nemzetfüggetlenségi és önállási álmokat álmodtunk, majd leverve és mély szomorúságba sülyedve, recollectionalis visiokban merengtünk; a kormány viszont, mellynek szemében ezen, kapkodási, majd elbizottságra fajuló, majd kétségbeeső lelkület természet szerint nem igen nevelheté vérünk tekintetét, de az egyenesen valami végvonaglási képben jelent meg, nem igen birta elhatározni magát, szapora véget vessen-e ezen látszólag haldokló állapotnak, avagy kifejtsen-e minden lehető gondot, az olly súlyosan beteg nemzeti test helyreállítására.

A kormány azonban, hála az Égnek és hála azon férfiaknak, kik a magyar nemzet egykori felvirulásán soha nem tudtak kétségbe esni, de csak kételkedni

sem, ezen utolsóra határozza el magát — felette későn ugyan, fájdalom, de valahára még is — úgy hogy ha visszatekintünk csak a legközelebbiül lefolyt 10 15 évre is, lehetetlen legédesb örömrzetre nem fakadnunk, mert nyilván érezzük, nem csak hogy élünk, hanem hogy annyi életerő rejlik vérünkben, mihez képest felvirágzásunk sem maradhat el, ha mi magunk nem vágjuk életünk fonálát ketté!

És valljon mind ezek után mit mivel mai napokban a magyar ellenzék? Nem csak elő nem segíti a systemájában egészen megváltozott kormány szándékait, nem csak nem törekedik a kormánynak mind azon nehézségeit könnyíteni, mellyek egy ollyannyira szövevényes országzásban mint az austriai, szerfelettiek, mit minden méltányos, ha nincs is beavatva, Istentől nyert saját esze szerint is kénytelen lesz megismerni; de e helyett most legujabban, a nélkül hogy csak legtávolabbról is tudná, „mit fog a kormány jövő országgyűlésen kitalálni“, mindent, mi csak tőle telik, elkövet, pártja szaporítására és a kormánynak minden módoni rágalmozására, gyűlöletessé tételére; ha pedig bárhol is, mint teszem minap Gallicziában, gyűlnek bajai, még annyira vetemedik számos tagja, hogy minden tartalék nélkül egyenesen kitárja legnagyobb örömét! Mi, Isten bocsássa meg bűneinket, per associationem idearum, több ízben, mikor illyeseket hallani valék kénytelen, pedig olly egyének részéről, kik magyar privilegiumok, constitutionalis fávörök, magas állás és gazdagság nélkül, csak egy jó paripa becsével sem érnének fel, egyenesen a pedellus némellykori működésének felette nagy hasznát sőt szükségét, vagy éppen „sajnos elmulasztásait“ hozta emlékezetembe.

És aztán azt gondoljuk, az efféle politikai eljárás üdvünkre szolgál? Milly szomorú és valóban csak gyermekekhez illő csalódás!

Az ellenzék tactikája, jobbadán sympathiák, antipathiák és pajtáság körül forog. Ha valakit nem kedvel, vagy nem czimborája, tüstént rossz embernek sőt hazaárulónak hajlandó kikiáltani őt; midőn szeretett embere és pajtása szemében a gerendát sem látja; a szégyen haza, nemzetünk felvirágzása pedig — s alkalmasint a nélkül, hogy csak maga is észrevenné — nála mindig alárendelt tekintet; mert hiszen a párt, egyedül a párt, és az ezzel szorosan összekötött uralkodási viszketeg az, mellynek mindent alárendel.

És e tekintetben a mostani ellenzék táborának bűne megbocsáthatlan. Mert annyi vélemény-türelmetlenséget, annyi gyűlöletet, annyi erőszakot, annyi terrorizmust hozott nem csak a politika mezejére, de ezen szép ingredienseket bizonyos systemával még a társasági körökbe is olly sikeresen be tudta csepegtetni, mihez képest szinte ránk nehezült ismét vérünk régi átká „regnum in se divisum“ s a t., és alig létezik családi viszony többé, melly a politikai láz mérgétől nem volna némileg elfertőztetve már. — A „pecsovics“ nevezetét, bizonyos megvetést és egy sajátságos lenézést csatolván hozzá, ő találta fel, ő cultiválta, és ő alkalmazta minden különbség nélkül mindenkire, ki nem volt táborának tagja. S valóban csuda, ha már eddigelé minduntalan kardra és pisztolyra nem került a dolog, mi valóban nem az ellenzék érdeme, de egyenesen azon mérsékletnek tulajdonítható, mellyel az ellenzék ekkoráig találkozott, melly azonban adná Isten hogy ne, de alkalmasint nem lesz kimeríthetlen; mert hiszen, hogy mást ne említsek, egyedül azon, mindig

valamelyes megbántási szándékkal valakire kent „pecsovics” cím is elég, a legundokabb csufondárok feltalálására és kellő visszaszórására; mik aztán igen természetesen, mert az ellenzék superlative sérelmes, és e fölött neki minden szabad, másoknak ellenben semmi, olly „nemzeti” (!?) bántalmak, mellyekre csak párviadallal válaszolhatni, vagy mik még kényelmesebben, de azért mindig a nemzet nagy dicsőségére (!) parádi modor szerint megbosszulandók.

Valamint Magyarország ellenies része *), mióta egybe van házasítva honunk Austriával, csak vajmi ritkán volt képes eldődinknek azon egyéneit kellőleg támogatni és e szerint lehető legnagyobb hasznukat venni, kiket a sors közelebb hozott a trónhoz: szint-ugy nem tud, vagy még kevesebbé tud ezen „mesterséghez” az ujabbkori ellenzék! És miután a gyanakódásra ugy is igen hajlandó magyart felette könnyű bár ki ellen is felizgatni, eddigelé a Magyarország ellenies és ellenzéki elemének szinte mindig sikerült, az egész nemzetben nem csak valami suspicionalis érzetet gerjeszteni azon magyarok ellen, kik legmagasabb helyekre emelkedtenek, de őket némileg gyűlölet-tárggyá is tenniök.

Hagyjuk a régibb időket, mert ez igen félrevezetne, de vegyük csak a legközelebbieket: s valljon tagadhatjuk-e mondásom igazságát?

*) Ellenies része, mondom, mert tulajdonképi ellenzék csak ujabb kifejlés, minthogy régibb időkben egyedül sub rosa-féle titkos szövetségesek, pártütők s lázadók voltak.

Valóban nem tagadhatni, valamint ezen tény kifejét sem, melly nem egyéb, mint: felszines, éretlen, gyermeki felfogásunk és ennek szánakozásra méltó zavara, mellyriül később még többet.

Mert azt, hogy olly átok fekünnék a magyar véren, mihezképest minden tagja, mikor a bécsi levegőt szíja, tüstént szédülne, leveretné lábairul magát és eladná becsületét, lelkét: csak nem fogja senki is mondhatni!

Illy borzasztó rothadás közt, mellynek csupa elgondolása is émelygést okoz, teljességgel nem mutakozhatnék olly vidor élet, mint a millyen nemzeti kifejlésünk küzdelmiben minden körjeleinek daczára, olly sokszor kējörömekbe ringatja keblünket.

Ehhezképest tehát bizonyosak lehetünk, hogy az illetők csekély hitele vagy olly sokszori 'hitelvesztése' nem mindig az ő hibájukbul származik, de többnyire egyenesen saját gyenge belátásunk eredménye, melly nem engedi, hogy helyzetükbe képzeljük magunkat, és azon pontrul ítéljük meg őket, mellyen állnak. S higyétek el, tisztelt vérrokonim, annyi becsületes, olly erényes, annyi tiszta lelkű és olly szilárd jellemű férfiak találkoznak azon sphaerákban és azon férfiak közt, kikben nem csak nem biztok, de mennyire csak tehetitek, minden lépéseik ellen akadályt gördítetek, s ekkép, mert ők is csak a haza javát szomjazzák, és magasb állásuknál fogja ezen szomjat némileg ki is elégíthetnék, egyenesen a hazát sérítetek; hogy valóban, ha becsületesek vagytok, és a hazaszeretet nálatok nem üres hang, lehetetlen legnagyobb búbanatba nem merülnetek, ha meggondoljátok, ebbeli politikai éretlensétek által nemzeti kifejlésünkre nézve már mennyi kárt okoztatok és mennyit okoztok naponként.

S ha nem hisztek nekem, nyissátok fel szemeket s higyetek legalább tinmagatoknak; hiszen nem fogjátok tagadhatni, hogy többszer igen mint nem, tüstént rá ismertetek azon illetőknek minden erényeire, kikben azelőtt csak rossz szándokot tudtatok feltenni, s tüstént felvettétek kegyeitekbe, és tiszteletükre fátyol-zenét tartani s efféle töletek telő (!) nemzeti (?) demonstratiókkal előállani rögtön készek valátok és volnátok, mikor oda fent estek ki kegyelemből, hol igen szerették volna honunk javát előmozdítani, és mi több: azt valósággal elő is mozdították volna, de nem teheték. Nem teheték pedig jobbadán azért, mert Ti hazánk szájhősei rendszerint mindent elkövettetek, mi csak tehetségtekben állott — pedig illy műtételre csekély tehetség is óriási emeltyű — hitelük csökkentésére, hatásuk megsemmítésére, s e szerint e tekintetben sem árultatok el mélyebb s loyálisb politikai felfogást, mint ha egy, amugy is kinos akadályokkal küzdő uszónak segedelemadás helyett még súlyt kötnének nyakába, mihez képest aztán a község kincsét, melly rá van bízva, annál könnyebben kivontathassa az üdv partjára.

Megváltónk, mikor Barabbás átellenében minortásban lelte magát, s végül a legfényesb igazság daczára a vak szenvedélynek esett áldozatul, ezen engesztelő szavakat rebegé egekbe: Uram bocsáss meg nekik, mert bizony nem tudják, mit mivelnek! Ha mostanság ebbeli politikai eljárásunk éretlensége miatt emelne engesztelő imát, alkalmasint így szólna: Ne ítéletek felettük szigorún, mert hiszen gyermekek.

Ekkép egy Isten! Mi gyarló, indulatos emberek azonban, kik nem mindig tudjuk illy alkalomkor fekezni indignationkat, könnyen kitörünk, és én vagyok

első, ki az egész haza hallatára elharsogom: hogy untilig ideje már, miszerint az efféle gyermekies politikai eljárás kellőleg illusztráltassék, és annak valahára vége szakadjon!

Veszni a mély tengerek habjai közt dühöngő vészben sziklák- és zátonyoktól környezve, mikor menekülés végett mindent elkövetett az emberi erő már, és szilárdul megvívott a nagy természet felbőszült elemeivel: ám illy végezetre feledzheti magát a hajlongáshoz nem tudó férfiú, s panaszan meg elkerülhetlen sorsának elibe; de csupa pajzán viszketeg miatt egy kerti tóba, mellyet rossz izlés ásott, s békatanya- vagy éppen „fürdő kádba” fulni: ez több mint fatum, mert idétlenség, melly kaczajt gerjeszt!

Szűk állapot s terhes családi viszonyok közt munkálni éjjel nappal, éhezni, szomjazni, és még is végsőre jutni: olly látvány, melly köszivet is olvaszt! Ámde ha kockajátékot üz ollyas, kinek gondjára többnél több szent érdek van bízva, s ki még is a helyett, hogy lélekismeretesen és férfiúi állhatatossággal sáfarkodnék övéinek bár kicsiben de még is javuló állapota fölött, mindent erőltet, mindent tűhegyre állít, és ez által maga ellen bőszi a viszontorlás minden düheit: az illyestül lehetetlen undorodással vagy legalább szánakozó érzéssel el nem fordulni!

S ím itt van kulcsa — s nem nyomorult személyességekben, mint ezt sok, keble tükrébe tekintve, nyomorultan hiszi — miért vérzik annyira szívem, s miért nem tudom nyugtomat lelteni! S ugyan mikép is találhatnék illyest, mikor tisztán áll előttem lefolyt időnk halálsötétsége, s mint váltá ezt fel nem egy szívderítő szürkület már; mennyire mutatkoztak mindenünnen az élet legszebb jelei; s hogy mind ezt semmibe sem véve,

körülményeink kedvezőbbre fordultát nem tekintve, sőt fitymálva, sem kiszámítani sem bevárni semmit nem tudván, nem egy hőse a mai ellenzéknek bárdolatlan felszínséggel kezeli legszentebb ügyeinket és mind azt, mit egyedül idő, philosophiai felfogás, zárándoki türelem és a leggyöngédebb ápolás menthet meg enyészettül, és adhat az életnek vissza megint, egyenesen korbácscsal hiszi legbiztosabban szaporább érlelésre hajthatni. S hogy ekkép, ha az ebbeli olly finom (?) modor, olly gyengéd (?) tapintat, s ollyannyira mély (!?) strategiai combinatio, melly napi renden van, többséget nyerne, minek következtében bizonyosan buknék mind a magyar alkotmány, mind a magyar nemzetiség, bizony nem aratna politikai eljárásunk is különb europai tapsot, ha figyelmét el nem kerüli, mint a fenidézett békatóba fuló, mitül megóhatá magát, és nem gerjesztene igazságos kebelben irántunk nagyobb sympathiát, mint azon szerencsehajhász, ki mindent elkoczkáz.

És ez az, mi lehetetlen hogy józan, sem földön nem csuszó, sem felhőkben nem nyargaló, de saját emberséges lábán álló férfiúnak módnélkül kinosan ne essék. Mert hiszen veszni, ez nem különös, de fájdalom, rendszerinti baj, melly ellen ehhez képest a bölcs zugolódni nem fog; s ugyanis, nem csak mi, kik ezt olvassuk, fogunk veszni, de veszni fog előbb utóbb a magyar nemzet, egész Europa, sőt földgömbünk is; miszerint tulajdonkép nem az 'elveszés' képezi a most fenforgó kérdés forduló pontját, hanem egyenesen az: valljon az elveszés nem időelőtti s nem elég ok nélküli-e? És e tekintetben legyen szabad tétova nélkül teljes meggyőződéseim szerint kimondanom, hogy a magyar élet symptomáinak komoly vizs-

gálata szerint — mi hosszash politikai pályám meg-
nemszünő működése volt — koránt sincs azon időpont
még itt, mikor a természet örök törvényeihez képest
már le kellene lépni vérünknek a világ szinpadáru;
hanem hogy viszont még azon pontot sem értük el,
mellyen férfiúi erőtül edzve, az efféle szerepet ,ki a
legény a csárdában', jó sikerrel eljátszhatnak; s hogy
e szerint köztünk sem az nem a gyakorlati politicus,
ki mindig vagy tüstént bukni akar, mikor egy
kissé csipősebben fú a szél, s nagyszerű nemzeti te-
metkezés cerimoniain töri fejét; sem az, ki mint hör-
csök, csak mérgét veszi számításba, de erejét nem;
vagy ki szarkaként vajmi sokat akarna ugyan, de an-
nál kevesebbet bír; hanem egyedül olly hazafiak kéz-
fogó lánczolata képezhet tömkeleges körülményeink
között üdvpartra vezető kalauzt, mellyféle testület nem-
zeti létünknek mind csak kevéssel ezelőtti agonizáló
voltát, mind annak újabb kori javulásra indulását, mind
még mindig felette nagy gyengeségét, mind végre
kifejthetésének és felvirulásának roppant hihetőségeit,
philosophiai mélységgel egybeilleszteni képes, és melly
az így nyert eredmény fonala szerint sem félénk vén-
asszonyként tüstént nem desperál és keserves nótákat
nem intonál, ha bármilly aggasztó ingadozási sympto-
mákat árulna is el az olly drága nemzeti test; mert hi-
szen tudja, illyeseknél nagyobb veszélyeken is szeren-
csésen átesett már; sem nem működik valami vérmes
borbélylegényként, ki nagy sallangosan tüstént mindenre
praescribál, és még olly eseteket is brevi manu és
heroice absolvál, mellyekben legbölcsebbek is remeg-
nek igen nagy lépésekkel menni elő; ha pedig, mi-
után minden recipéje után csudákat ígér, e he-
lyett megölte a beteget, a már javulásban levő bete-

get, nem saját ügyellenségét, de az illetőnek rossz alkotását s életnélküliségét vádolja, tüstént ismét más curához fogván.

Nem, sem ollyféle vénasszonyi teremtmények, mellyek minden kis ingadozás alkalmával szepegnek, sem az illyféle borbély-gyógyászok, kiknek csak a beretválás igazi mesterségük, nem fogják bajaibul kiemelni a magyar vért; de egyedül olly hazafiak hű és erélyes kézfogása, kik a most mondott szempontok bölcs felfogása szerint meg fogják ugyan mindenben derekasan huzni a hurt, minthogy, figurative szólva, az életben e műtétel közt forog több vagy kevesebb siker és bukás, de éppen ezért, mert ez így van, soha nem fogják meghuzni azt ugy, hogy ,ketté‘ pattanjon!

És ha ezt sem értitek, drága hazafiak, ez sem nyitja fel szemeiteket: akkor számatokra, igen félek, senki nem bir szellemileg kimutatni politikai tudnivalót, és vakságtok olly vastag, mellyből csak vajmi fájdalmas operatio gyógyíthat titeket ki!

Hogy eddigelé csak féligmeddig tudtuk, vagy éppen nem tudtuk Bécsben létező hivatalos főurainkat kellőleg hasznosítani; mi aztán természetesen csak ugy eszközöltetnék, ha itt az országban kellő támaszt találának, és nem e helyett éppen megfordítva akadályt: ezt kár volna tagadni, minthogy ez mindenki által ismert s toties quoties ismételt elvitázhatlan tény. — És azért, mert a lefolyt idők kiestek hatalmunkból, de a jövő némileg még kezeinkben van, s mert valóban fellette sajnos volna, nemzetünk kimondhatlan nagy kárára még tovább is folytatni ezen idétlen, hogy ne mondjam

„kurucz politikát“, nézzük csak egy kissé még közelebbről: ugyan mi lehet ezen visszatetsző eljárásnak oka?

„Uralkodási vágygyal egybeszótt gyermekies dacz; lovagiság körüli emésztetlen ideák; s végre: fel nem fogása házassági viszonyinknak!“

Im, főképp e három kulföbül veszi politikai idétlenségünk eredetét!

Nemzeti jellemünknek a pajkosság s betyárság mellett többek közt még egy másik árnyoldala is van, és ez a „dacz.“ Nevelé ezen hajlamot pedig, rozsdáiból ki nem tisztult alkotmányos szerkezetünk. — Másutt mi mindent nem kell tudni; a becsületességnek, nemes viseletnek és erénynek milly összege, vagy legalább milly jeles ész, különös egyéniség vagy gazdagság szükséges ahhoz, mikép a fiatal kezdő csak egy kissé kitünőbb állásba helyezhesse magát! Nálunk, ha Isten képébe hazudni nem merünk — és ürítsetek ki hazánk el nem romlott fiait, kik számára ez irva van, e serleget fenéig: s meg lesz mentve honunk — nálunk mondom, kivált legújabb időkben, efféle szerencsére semmi qualificatio, de még csak szónoklati tehetség sem kell; de egyedül dacz és mosatlan szájból fakadó pizsok a kormány és ennek kitünőbb emberei ellen is váltig elég, mihez képest az efféle szerepelők rögtön egekbe emeltessenek, és például másoknak úgy tiszteltessenek felette sokak által, mint a hazának legnagyobb jótevői. Honnét aztán nem csuda — és ha ezen a közvélemény és törvényhozás kellő időben nem segít, bizonyosan oda vagyunk — hahogy nem létezik és soha nem is létezett e világ hátán olly nemzet még, mellynek legkényesebb kérdései körül

olly felette nagy számu tudatlannál tudatlanabb szakács olly sokáig viselne előkelő sőt vezető szerepet.

Valóban, még a francia forradalom legizzóbb napjaiban is alig mutatkoztak olly legislatioi botrányok, mint nálunk illyeseknek nem egy előjele mutatkozott itt ott már. Mert ha vajmi borzasztó vérszomj jellemzi is az érintett időszak nem egy hőség, azért még sem türetett, mihezképest annyi himpellér elegyedjék mindenbe, mint illyes nem csak türetik nálunk, sőt köz tapsot is arat; mikép aztán, mint mondtam, nincs is széles e földön nemzet, mellynek politikai terén a legkisebb capacitás, sőt a minden tulajdon nélküli felszínesség is, olly kitünőleg s olly sokáig tündökölhethék, és annyi jámbort keríthetne olly kevés fáradsággal hálóiba, mint pohárcsordultig mi magyarok vagyunk e szomorú szerencsének szánakozásra méltó osztályrészei, s leszünk minden bizonynyal a legkinosb comico-tragica befőzésnek sorsosai is, hahogy ezen mindent sarkaibul kiforgató, és még az egykori francia szabadsági zsarnokságnál is gyűlöletesb erőszakoskodásbul, míg erre idő van, férfiasan ki nem bontakozunk és nem elibertáljuk magunkat; ezen még a francia zsarnokságnál is gyűlöletesb erőszakoskodásbul, igen, mert ha az igazságos utód méltán szívtelenséget ró az egykori francia forradalom irányadó vezéreire, mi rólunk még méltányosabban azt fogja hirdethetni a jövőknek, hogy „eszünk nem volt,” mi politikában a legmegbocsáthatlanabb bűn!

Szorosan egybe van kötve ezen, könnyű szerrel kitűnni akaró daczos uralkodási vágygyal, melly nem engedi, hogy hatalomra emelkedett hazánkfiait kellőleg hasznosítsuk, a lovagiség körüli mind azon zavart

idea, melly kivált egy idő óta vajmi nagy confusiot csinált nem egy főben.

Lovagiság a szó valódi tiszta értelmében, bizony meg kell vallani, eddigelé nem igen tartozott a magyarnak különösen kitünő tulajdonihoz. Irigy fondorkodása, bosszuálló, cserbenhagyó hajlama, nem igen engedé nálunk ezen nem egészen új, de még is újabb koru erénynek általános kifejlését. — Mig a közép kor civilisáltabb viszonyok közt mind tisztábbá és divatszerűbbé tévé annak, a becsülettel olyannyira szoros kapcsolatban levő eszméjét: addig a magyar, ázsiai s tán még egy kissé pogány lényegénél fogva — mint-hogy a lovagiság eszméje egyenesen europai és keresztény termény, s minékünk csak szavunk sem volt e kitételekre, de csak most legközelebbriül gyártók azt — addig a magyar mindig összekeverte annak integrans kellékeit, és soha egészen felfogni nem volt képes, mikép párosulhat vitézség szelídséggel, a szó legszentebb megtartása hadi csellel, engedelmesség győzedelmi tehetséggel, a szép nemnek bálványzása szeplőtlen viselettel s így tovább, férfiui méltóságának és tekintélyének csorbítása nélkül ugyanazon egy személyben össze; holott az igazi lovagiság, mellynek nagylelkűség a főalapja, nem csak magában egyesíti mind ezen ellentétben látszó tulajdonokat, de egyenesen ezek elválhatlansága feltételezi létét.

A párbaj, ezen malum necessarium, vagy helyesebben mondva, ezen nem megvetendő társasági javítvány — mert hiszen csak mióta s hol lovagiasan, lehető legnagyobb egyenlőséggel kelhet vagy védelmezheti magát férfiú férfiú ellen, egyedül azóta és ott nincs rendszerint kitéve az egyes, hogy őt lesből egyszerre többen megtámadják, vagy hogy banditák által

bosszultassa meg magát a sértett fél — a párbaj, mondom, hasonlólag sokkal előbb vált divatszerűvé Europa civilisált népei között, mint nálunk, hol még csak kevéssel ezelőtt magam is ismerék nem egy vitéz embert és született (!) katonát (?), ki nem látszott különös vonzalommal viseltetni a párbaj iránt, s hol ha az igazat meg akarjuk vallani, még most is mutatkoznak itt ott olyféle symptomák, mikbül azon antilovagias számítás vigyorít ki, mellyhez képest vajmi kényelmesben s kevésb veszélylyel rendezkedik egygyel, több mint egy.

S hogy ez így van, azt azok fogják legkevesebbé tagadhatni, kik az efféle őszintéskedésimet leginkább restellik; mert hiszen most egyben mint másban — és ez a becsület övék — tökéletesen más színt vett a dolog magára. — Lovagiasan bevégzett párbaj nem, kivétel' többé, de az ahhozi készségség, valamint annak nem keresése ugyan de kikerülése sem, oly szabály, melly ma már kiegészítő részét képi minden magát megbecsülő magyarnak. Mi pedig a lovagiságot illeti, alig van köztünk valaki, mert annak egykori fogatkozását legtöbb érzi, ki azt ajkai közt ne pengetné, és akarjuk is hinni, annak szelleme szerint cselekedni ne buzgólkodnék, vagy legalább így tenni ne vélne; csakhogy a buzgalom, mint nem kevesbé a jól eljárási édesen kecsegtető önámítás, még korántsem eldönhellen criterion arra nézve, hogy azért az, ki lovagi szellem után sovárogo, vagy éppen ki az efféle szellemmel már csordultig telve hiszi magát, már azért tudná is, mi a lovagiság. Mit én egyenesen tagadok; minthogy alig van eszme, mellynek valódi értelme annyira össze vissza zavartatnék mint ez, s mellyről köztünk még is olyanok is praeceptoroskodnának, kik

nem csak azt nem tudják, mi a lovagiság, de még arról sem látszanak egészen tiszta fogalommal birni, mi a „kötelességérzet,” mi az „illedelem.”

És innen van, hogy a befolyással és hatalommal bíró statuembert nem gyámolítják; mert hiszen az igazi lovag csak a gyengét védi: ám segítsen az erős, mint bírja, maga magán; s e szerint egyedül azon statuemberek körül hajlandók védőleg seregelni össze és emelni fölöttük paizst, kiknek befolyásuk és hatalmuk csökkent, sőt éppen már megszűnt.

Milly eszmezavar, és milly ferde alkalmazása az egyébként legdicséretesb érzelemnek!

Valóban émelyg az ember, s szinte rosszul lesz, ha felgondolja, milly aberratiók közt hanyatlik e tekintetben is köztünk nem egy, egyébként világos velő fel és alá!

Mert ugyan kérdem, mi a tatár dolga van itt a lovagiságnak a haza kárára?

Hogy a sujtottat mi is sujtjuk; nem, ezt már nem engedi a lovagiság, de itt van határa, mellyen ha túl tör, miután a hazafi-kötelesség és lovagiság közti választó vonal itt létezik, és az illetők még mindig azon gályakapitány körül sereglenek össze, ki a parancsnoki emelvénnyel lelépett, és nem azt hasznosítják minden módon becsületes tehetségük által, ki arra hágott: akkor csorbát ütnek a „hazafiui kötelességen,” és a lovagiság, melly subjective bizonyosan egyike a legszebb erényeknek, objective egyenesen bűnné válik.

Kötelességérzet, illedelem, lovagiság, gentleman-likeness, kicsinosult lelki tehetség, erény, mind annyi alkatrészei az állatiságibul kibontakozott férfiúnak ugyan, s egymással nem csak szoros lánczolatban függhet-

nek, hanem hogy valósággal egyben is függjenek, szükséges ; de azért az élet ezer árnyéklatu tömkelege között még is majd egyike majd másika képzi azon tengelyt, mely körül cselekvésinknek forogni kell.

Igy például, mi dolga van a lovagiságnak Watt vagy Fulton becsméltánylásában, kiknek egyike a gőzmozgonyt mostani czélszerűségére emelé, másika pedig hajókra legelső alkalmazá ? Vagy mi dolga van a gentleman-likenessnek Megváltónk istenítésében, hogy vérével az emberiség bűneit lemosá ? Vagy mi dolga van az illedelemnek Galilei philosophiai kutatásával, mellyeknél fogva a napsystemák titkait felfedezé ? sat. — És ezek szerint , még egyszer kérdem , mi dolga van a lovagiságnak, ha az donquixotteriára fajulni nem akar, azon statusemberi kötelességgel , mellyhez képest, a haza javára nem ahhoz kell csatlakozni , ki a közjó előmozdítását tekintve tán akarna ugyan, de nem tud, hanem ahhoz, ki tudna ha elősegítenék, és akarna is, ha az efféle akarás előtte megkedveltetnék ?

Nálunk, mint azt már fentebb mondtam, minden, még a politika is, jobbadán szeretet és gyűlölet, sympathia és antipathia legtulságosb határai közt ingadoz. Honnét aztán a gyakorlati statustudomány is, a mint azt t. i. nálunk nem egy magyar próféta gyakorolja, tulajdonkép nem az illetők több vagy kevesebb személyes capacitásán, és több vagy kevesebb viszonyi hatalmán alapszik, hanem sokkal inkább azon, hogy valljon mennyire sympathisálnak velük az érintett próféták, vagy viszont. — Ha szeretik, vagy éppen pajtassági magnetismusban vannak velük, mi nálunk magyaroknál tán legerősb hypomocion ! t. i. a pajtasság !!! akkor istápolják, legyen tisztükhez megkívántató tulajdonuk bár igen, bár ne , az mindegy ; midőn ha nem

kedvelik, noha ennek oka tán maguk előtt is rejtély és semmi alapja nincs, nem csak cserben hagyják, de minden kitelhető módon üldözik is, habár az üldözöttek fejében volna is azon velő és kezében is azon erő, melly bajainkbul kivezérelhetne, kiemelhetne.

Oh, mennyire mutat kiskoruságunkra mind ez! Miért, tisztelt Barátim, egyébiránt sem busulnotok, sem kivált haragudnotok nem kell. Mert hiszen ha való, miszerint kisdededé a mennyország, akkor ennél még sokkal valóbb, hogy kiskoruaké a jövőendő!

Busulnotok csak akkor kellene, ha elhagynátok magatokat a dicséret tömjénétül csábítatni, és e szerint nem tudnátok megkülönböztetni azon politikusokat, kik nem azt találják a közönségnek ki, mi annak hasznos volna, de mindig csak azt, mi ín्यükre van, igazi barátaitoktul, kik ha néha vissza tetszenek is nektek, sőt néha hiuságtokat sértik is, higyétek el, sikerebben fogják nemzetünk jóllétét biztosítani és magasbra emelni, mint az érintett tömjénezők, veletek kaczérgók és sokat ígérők, kik in ultima analysi még is — és ezt be fogja bizonyítani a jövőendő — nem egyebek, mint saláták, tök-, sőt gyomplántálók, miket vagy eltöröl rövid idő, vagy mik csak hátráltatják a nemesb s századokra terjedő növények felemelkedését!

Nálunk a legtöbb fogalom — s bizony illy alatt állunk, ezen bár mikép báméskodjunk is — s kivált azok, mellyek a statusszerkezet kellő ismeretéhez elkerülhetlenül szükségesek, még vajmi sok főben a legnagyobb zavarban léteznek.

Hazafiság, lelkesedés, hü pajtáság, legfeljebb lovagiság, személyes bátorsággal párosulva, im itt vannak tökéletes láncolatban mind azon tulajdonok,

mellyekbül általán véve össze van rakva nálunk nem csak a jurista és juratus, de a magyar kéményseprőtül felfelé legtöbb mesterember, s most született művész, fabrikáns, kereskedő, sőt legtöbb soít – disant: magyar statuseMBER és tudós is; honnét aztán, ha a vitézséggel kezdett, bátorsággal folytatott, lelkesedéssel tözsérlett, és pajtássági láng- és zszel vezérlett intézvény előbb hal meg, mint csak jóformán még születve volna is, az nem egyéb, mint okszerinti eredmény, mellyen senki nem bámulhat, mert:

Valamint az igen is fontolgató soha nem fog megtámadásban elcsipni az ellenféltül ágyut, szintugy nem fog lelkesedéssel sokat nyerni a kereskedő, vagy sok hasznót aratni a gyárnok; valamint hű pajtás és hű rokonság nélkül pokol a társasági és családi élet, ugy más részrül bizony megköszönném, és tudom szépen megköszönné az is, ki ezt olvassa, ha minket valami elpattant gözkatlan egymással égbe röpitne és aztán azt adnák vigaszul tudtunkra, hogy azon otromba erőműves, ki velünk illy keserű tréfát üzött, vajmi jó flu és capitalis pajtás, s így tovább; minek értelme csak az, hogy valamint a vanille magában valami igen szép, de azért káposztába még sem való, ugy szinte felséges a káposzta is, noha ez megint éppen nem illik illatnak zsebkendőbe; és hogy e szerint szintolly zavart eszme és kevert szerep, melly ekkép hasonloul csak zavart és végképi chaost szülhet, ha kereskedésben hazafiság a regens idea, építésben a lelkesedés, mechanicában a hű pajtás, astronomiában a bátorság, és statustudományban a lovagiság!

Statusemberei átellenében — mikép lehető legvilágosabban szóljak, mert bizony felette nehéz némie-

ket némelly magyarokkal megértetni — a velünk egy fejedelem alatt levő népek legmesszebbre látója rendszerint korántsem azt veszi cselekvésének vezérfonalául, hogy az illetőt szereti-e vagy nem; de jobban nála még az sem legfőbb szempont: ékesíti-e azt különös elmebeli tehetség és jó hajlam, hanem mindenek előtt azt tekinti, és ez ad politikájának fő irányt, hogy ugyan bír-e és mennyire bír befolyással és hatalommal. S meg kell engedni, vajmi okosan. Mert ugyan, kérdem: a legfényesb qualificatio s a legjobb szándék is mit ér, befolyás, erő és hatalom nélkül? Bizony vajmi keveset, mit hazánk nem egy jeles fia tetteleg bizonyít; mert legszebb tulajdoninak és legbuzgóbb hazafiúi szándékának daczára, még is alig mozdíthat valamit, s ekkép mennyi szép tehetség párolog úgy szólván minden haszon nélkül levegőbe! Midőn a nagy befolyásu, nagy hatalmu, legyen egyébiránt csak becsületes ember, mi aztán igaz *conditio sine qua non*, a mennyiben őszinte és bölcs gyámolítóktul vétetik körül, és izletessé tétetik előtte azon ügy, mellyért őt megnyerni szükséges: annál nagyobb hasznót fog hajtani, sőt igazi csudákat végbevinni, minél nagyobb, erősb és kivált általánosb alapot nyer befolyása, hatalma. Mi, közbevetőleg legyen mondva, O' Connell nagyságának kulcsa!

Elősoroltuk annak már két okát, miért nem tudja felemelkedő kormányembereinek hasznát venni a magyar!

„Gyermekies és mindennel daczoló pajzánsága miatt legelsőben; és másodszor, mert fejében a lovagiság körüli eszme általján nincs tisztában!”

A harmadik, általam vajmi sokszor ugyan, de mint látszik, eddigelé nem nagy sikerrel szőnyegre ho-

zott s tárgyalt ok az, hogy csak igen kevés magyar képes azon különbséget egész mértékében felfogni, melly Magyarország és az örökös tartományok közt létezik. Mihezképest aztán, a legtöbb sem nem látván, hogy ott németiség, status-quo és autocratia a három fő elem, itt ellenben magyarság, progressio és alkotmány; sem azt kellő figyelembe nem vevén, hogy a fenforgó esetben sem elválásrul, sem egymás fölibe kerekedésről nem lehet csak szó is, de egyedül e kettő közt foroghat legitim választás, „Vagy örökös perpatvar és ujjhuzás közt nyomorogni, vagy jó házassági viszonyban mennyire lehet, élvezni az életet;“ igen természetes mondom, hogy miután a legtöbb sem az egyik sem a másik most érintett eszme valódiságával tökéletesen megbarátkozni ekkorig még nem tudott, politikai állásunk is napról napra, a mennyiben itt is ott is mindinkább felhevülnek a kedélyek, kényesb, visszásb, veszélyesb, aggasztóbb lesz.

Mindegyik rész saját maga sphaerájában áll, és a másikról onnan ítél; s miután e szerint teljes lehetetlen, hogy egyik is úgy lássa a dolgok állását s mibenlétét mint másik, okszerintileg bekövetkezik a meg-nemszünő kölcsönös recriminatio és az ezzel mindig szorosán egybelánczolt viszontorlási hév, melly a vért elkeserítve, a kedélyeket lázba bonyolítva, a legjobb ítélőtehetségeket tévedésbe hozva, nem ritkán, ha jókor az engesztelés szózata az illetőket feleszmélésre nem bírja, még olly viszonyokat is tökéletesen elmérgesít, mellyekben egy kis jóakarattal, kölcsönös megbecsüléssel, és egy kis életphilosophiával nem csak egy egy rövid napsugár, de tartós napok derűtsége is mosolyoghatott volna!

Itt tehát ideje már, hogy e tekintetben is elvégre okuljunk. Mert bizony, kivált újabb időkben, egy előkelő magasb sphaerákba emelkedett hazánkfiának sem adtunk, mint az angol mondja: a fair chance, hogy tehetségét a haza javára egész mértékben gyakorolja; de tettünk gyermekesen, esetlenül vagy kajánul, a mint tetszik, mindent, mikép állásukat nehezítsük, lépéseiket akadályozzuk, sőt hogy helyeikből kimozdítsuk, vagy inkább: kimarjuk! Nem, de még itt sem érte el az olly mélységes magyar politika egész triumphusát; hanem annyira ment és olly fokra hágott az e tekintetbeni eszmezavar és nyavalygó elfogultság, hogy minden hivatalra hányatott kivétel nélkül több kevesebb pizok, mi valóban még a higgadtabb gondolkozót is olly érzetbe hozá, mintha örültek házába tévedett volna. Mert hiszen hivatal nélkül csakugyan nem létezhetik országos szerkezet, s ekkép ha anathema kiáltatik a hivatalviselésre s ettől minden jobb elriasztatik, természetesen fognak hivataloskodni: a kevésbé jók, a selejtesek; s ha olly hatással bír ezen irtóztatóan mély (!) politikai tárogató, hogy minden magyar visszaretentesség a szolgálattul: fognak szolgálni, vagy jobban mondvá, parancsolni és uralkodni 'idegenek', mikor aztán késő lesz kiábrándulni és nem lesz legédesb éldelet észrevenni, hogy midőn szolgálni hittük a hont, megrontottuk azt, a magyarságot pedig meggyilkoltuk.

Hadd mutassam az érintett hagymáz kellőbb illustratiojára be saját személyemet.

A hivataloskodás azelőtt nálunk különös nagy fénynyel járt, legtöbbeknél kényelem volt inkább mint teher, és ha a kettő közül egyik a másikra ült, rendszerint bizony nem a privát ember ült a hivatalnokra, de ez amarra. Most pizskoltatás állott fény helyibe; hi-

vatalnoknál senki a hazában, még gyárnokot sem véve ki, többet nem dolgozik; és ha személyessége nem védi őt, milly magas állásban lenne is bár, még a legkisebb gyakornok, sőt a leghasztalanabb diák suhancz is szinte szenvedelmet mutat: ülni nyakára.

Már ezek után a közönséges ember azt hinné, valamint Magyarországbán, valljuk meg, a legtöbb valóssággal így is hiszi, hogy miután a hivataloskodás aranykora lejárt, az okos ember — az ő felfogásuk szerinti okos t. i. — nem csak szolgálatba nem lépne többé, ha benne nincs, de benne levén abból még ki is ugranék, hahogy a mostanság egy kissé fényesb „fizetés” nem édesgetné vagy tartóztatná őt.

Nekem azonban a magyar okosak, vagy okos magyarok — választásul kirom — daczára, azelőtt nem kellett a hivatal, de abba most léptem, most mikor a „gyakorlati (!?) magyarok” előtt kezdé az veszteni, sőt egészen veszté becsét.

Furcsa dolog, ugy-e?

Ámde erre ugyan mi indíthatott? Különczködési viszketeg tán csak nem? Mert hiszen még a hal sem ügyekszik zuhatag ellen uszni, s ekkép bizony a leg-erősb különczködő sem fog, ha csak féligmeddig is van eszén, olly visszás, terhes és minden virág nélküli utakon különczködni akarni, mint a milly szerepet játszanám én, ha különczködési viszketegből léptem volna hivatalba!

Tehát mi? Tán hiuság vagy ambitio? Nem, ezt tán csak senki nem fogja hinni! Mert remélem, bár milly rossz véleménynyel viseltessenek is irántam s bármilly elhatározott ellenségim legyenek is, senki olly miserabilitást rólam feltenni csak nem fog, miszerint hiuságom --- ha t. i. férliui büszkeségemet hiusággal

egybe akarják keverni — magasb sphaerákba ne emelne, ambitiom dicsőbb állás után ne szomjazna, mint haladott korom daczára egy tanácsnoki állás magassága, vagy egy „kegyelmességi“ titulusnak fénypontja! Mik magasb lépcsők ugyan az országos szervezetben, és ennek olly integrans részei, mikép azokat sem belülről rozsdának, sem kívált kívülről szennynek érni nem szabad, s mellyek ekkép mindkét részről megbecsülendők, épségben tartandók; mik azonban még is mindig csak olly qualificatiók, mellyek mert kívülről jönnek, természetesen az illetőknek is csak külsejét állíthatják — valamint a népkegyelem is, mert hiszen ez is csak a külsőt illetheti — szebb színekbe, magasb fénykörökbe, midőn igazi becsét, igazi nagyságát kiki csak önmaga határozhatja el; s e tekintetben Isten és ember előtt bátran elmondhatom: hazafiságom és lelkem röpte mindig magasb volt, mintsem hogy olly világi fénypontokra, mint egy hivatalnoki vagy főczimzeli polcz, mindenkoron fentebbről ne néztem volna le, vagy magamban éppen valami szükséget éreznék, az élet zivatari s fergetegei közt, mikép aztán el ne bukjam, az efféle eminentiákhoz kapaszkodnom; s hogy valóban mindig nemesb vágy és magasb cél lebegett előttem, mint elnöki szék vagy azon kappanrepülési sphaera, mellyre felvergődve nem egy földink olvadoz kéjézzettül tüstént; feje, mellyen a halhatatlanság koszoruját véli, szédelg, s magát bona fide a haza legnagyobb háladatára hiszi érdemesnek, ha zúg szónoklatára az annyira competens kiskoru ifjúságnak jutalomvihara, vagy plane ha a nemzet nevében (!) országos érdemiért (!) kellőleg megfáklyazenézi őt néhány jó pajtás, és ezek mögött a részint nevető, részint boszszankodó, legtöbbszörre pedig ácsorgó sokaság!

Vagy tán pénz csábitott volna el? Ez sem, mert hiszen nem huzok fizetést. De ez alkalommal még is el akarom mondani, vagy inkább röviden ismétleni, pénz körüli eszméimet.

Lássátok barátim, a pénzt kiki szereti, csak-hogy az individualis jellem árnyékai szerint ezt az egyik egyenesen bevallja, másik a furfangosabb pedig ezt nem teszi; az egyik becsületes fáradság után iparkodik ahhoz jutni, a másik könnyebb szerrel; az egyik a köz jóllét után remél szinte jobb lábra kap-hatni, a másik ellenben a köz jóllét rovására, vagy spoliatiók által iparkodik gyarapulni, meggazdagodni; s így tovább.

Én azok közé tartozom, kik nem titkolják, hogy szeretik a pénzt, de becsületes uton, fáradság és a haza java után. S milly láрма volt, mikor én ezt leg-elsőben több évvel ezelőtt leplegtelenül kitártam! s milly indignatioval viseltetett irántam a meghotránkózottak táborá! Ez pedig Magyarországon, fájdalom mondani, tán a legnagyobb párt, mellyel egész Európát meg lehetne győzni, mellyben tíz közt legalább is kilenczet, nem ugyan „előlrül” de „hátrul”, jó mód-dal valóban még kevéssel is megkenhetni!

Mi indíthatott tehát vén napjaimban, mikor már igen sok ember lelép, kályha mögé bujik s csak magá-nak él, hogy én daczára az előitéleti dagálynak és szen-vedélyek fergetegének, mellyek fölöttem összezsaptak, még is elszánám magam, a hivatali bárkában, még a barátság partját is oda hagyva, szerencsét próbálni nemzetünk javára?

Lássátok, megmondom; mert ti olly felette rö-vidlátók vagytok, vagy inkább olly lázas állapot súlyá nyomja ítélőtehetségetek, hogy magatok ezt feloldani

nem vagytok képesek; korántsem mondom pedig azért, értsük egymást, mintha magamat előttem szépitni vagy mentegezni akarnám, mert erre hála az Ég nincs szükségem, vagy mintha érzékenységtől férfiuságombul kivetkeztetve panaszlani akarnám haragtokat, melyet irántam tápláltok, s melly már bőrötökbe is alig fér; bizony nem, mert hiszen tudom, nektek is megjön eszettek még, s érzem: inkább hajlamotokat érdemlem; de azért szólok hozzátok illy rokoni nyíltsággal, mert Isten úgy segít, sokkal jobban szeretem a hazát sőt titeket, mint ti magatok, kik nyavalyás vakságtokban lábaitokkal tapossátok annak legszebb reményeit, s képp, minthogy hazafiságtok hü, szándéktok nemes s érdektek a hazáéval egy, tulajdonkép saját magatok kebleibe döfitek a halálos tört!

Én azért léptem hivatalba, mert nem csak a kebel istene, melly azonban sokszor nem egyéb mint rosszul emésztett vacsora, sugá ezt; nemcsak minden csepp vér, melly sokszor olly rendetlenül lüktet, érezteté velem; de az élő tények is azt állíták combináló tehetségem elibe megczáfolhatlanul, hogy valamint politikai felléptemkor azon nyavalyás symptoma rágódott nemzetünk életforrásán legnyomasztóbban, mellyhez képest a legtöbb magyar azt gondolá: „extra Hungariam non est vita“, ugy most megint azon aggasztó fallacia sülyeszi nemzeti és alkotmányos állásunkat legveszélyesb problémába, melly szerint a honnak főbb kolomposai azon politikai hittet látszanak egészen saturálva lenni, hogy annál nagyobb szabásokban és jobb sikerrel mozdítandják a honnak nemzeti és alkotmányos javát elé, minél inkább nullificálják az ellenvéleményüeket, és minél dühösebben veszekednek a kormánnyal! És mert így álltak a dol-

gok politikai felléptemkor Magyarországon, természet szerint nem mivelhettem egyebet, mint a kormánynyal együtt minden részt megtámadnom, melly az akkori status quo-nak alkotmányos és nemzeties rothadásnak induló voltában minket tovább is fogva tartani szándoklott; és mert így állnak a dolgok megint ma, mint mondtam, mit a vak is lát, a siket is hall, még a gyermek is felfog, s csak a szerepelő hagymázosak és ármányfiak nem tudják vagy nem akarják pathologiai vázlatom igazságát elismerni, ma megint természetesen nem cselekedhetem mást, mint a méltatlanul eltaposott ellenfélben bátorságot gerjeszteni, a hivatalnokok és kormány tekintetét nevelni, a felhevült lázadókat a haza szent érdekeért feleszmélésre inteni, a hetvenkedő incompetenciát a magas paripárul lerántani, minden jobb magyart vérünk egykori bizonyos háladatánál fogva engesztelésre és kézfogásra felkérni, s végre példám által megmutatni, hogy nem az a jellemteljes hazafi, ki kormánytekintet vagy pártérdek alá sorozza a haza javát, de az, ki a két elsőt állhatatosan és gyáva félelem nélkül mindig emennek rendeli alá!

Lássátok, tisztelt Barátim, ti a szelleminek, mint gondoljátok, privilegiált hősei, ez volt fő oka, miért vállaltam én az anyagi, mint ti mondjátok, hivatalt! — Vizek, csatornák, utak, mocsárok rendezése nálam csak mellékes tekintet vala; de azért, közbevetőleg legyen mondva, ezek körül is buzgalommal eljárók, s higyétek el, egy csudaszerű kertnek vetem meg alapját, mellyet nektek, ti boldog ifjabbak, kifejtenetek kell, csak adjatok hozzá valamelyes pénzt!

Ezen tán nagyon is öntudatu — mit nem mernék de nem is akarok tagadni — nyilatkozatra közü-

letek tudom nem egy azt fogja megjegyezni, hogy az egy kissé fenhéjázó, és valamivel több modestia jobban illenék ajkaim közé.

Ámde itt is megint tévuton vagytok, s meg kell vallani, az effélékben való jártasságtok borzasztólag nagy; mert valamint szereptévesztés volna az, ha tán valaki más szólna így, én viszont szemérmeskedném, — szintolly idétlen egybezavarás lenne megint azis, most a modestia recipéjével állni elé, mikor arrul van szó, a hazát lobba lángba meneteltül óvni meg.

„Soha el nem bizni magát, de azért magában mindig bizni“, im ez azon kör, melyből férfinak ki lépni soha nem kellene!

És e szerint miért ne biznám magamban, én, ki hazai hű szolgálatban lefolyt számos év sorára tekinthetek vissza, s ekkép annyi jogom van Magyarországnak fölött tanárkodnom, mint bárkinek, és kit az isteni gondviselés a függetlenség olly minden oldalruli kellékeivel látott el, ugyan kérdelem, miért ne biznám magamban, hogy vérrokonimat tévutakra, melyeken kalandoznak, a kormányt viszont alkotmányos és nemzeties létünkre megnemszünőleg figyelmeztetve ne hordhatnék én is, pedig tán néhány nagyobbacska követ egy rectificált és engesztelő politika megvetésére, melyre olly nagy és olly kölcsönös szükségünk van?

S most kérdelek titeket, ha azon szétágzó symptomák enyhítésére, melyek nem csak kormányunk átellenében, sőt saját magunk közt is mindinkább elmérgesülnek, míg azok sem törekednének, még azok sem állnának ki a síkra, kik, mint én, a hazai hűség- és kötelességérzet legszentebb kapcsaival feloldhatlanul vagyunk hazánk sorsához kötve, ha még mi sem tennők pajtásági viszonyoknak, pártérdeknek, köztapsnak saját hasznunk sőt

saját kis jó hírnevünk fölibe nemzetünk javát; de e helyett, mint sok magyar előkelő tevé már, s tán most is van ki illyes után sovárogo, mi is a haza felvirágzása elibe helyezni a pártfejedelmiség hiu képeit és ephemer fényét: valljon nem esnétek-e ti magatok mély buba, ha véretek lecsendesült, és látni volnátok kénytelenek, hogy még azok sem teljesítik hazafiui kötelességeiket, de hagyják magokat separtetni gyáván, kik megöszültek a politikai pályán, közdolgokban mindig előkelő részt vettek, kik a haza erősebbjeinek tartják magokat, és kik-tül a hon ekkép a legsúlyosb szolgálattételt is elvárhatja méltán.

És ti lázas veleitekkel, hű és hosszas szolgálattim daczára, mintha a becsületességről és tántoríthatatlan hazafiságról elvesztettétek volna minden hiteteket, mi vajmi kórkebelnek symptomája, mind ezt nem láttátok, de saját combinatitokban, és mi több, még saját hazafiságtokban is, mellynek jeleit „ellenzéki kényelmes szóparádén és sikertelen vajadásokon kívül“ még semmiben sem bizonyítottátok be, sokkal többet bizván, mint régi tapasztalásomban és azon ernyedetlen hűségben, mellyre méltán a legelhatározottabb ellenem sem ejthet szeplőt: tüstént a gyanusítás minden fajait hoztátok ellenem mozgásba, mikor felemelkedettséget, elszánást és erőt leltem magamban, hazánk javára a serlegek legkeserűbbjét kiürítnem, s éppen akkor lép-nem hivatalba, mikor az legnépszerűlenebb volt, személyemet ekkép kénytelenül legkétesb világba állítá, s engem még ollyasok rokonszenvétül is megfosztott, kiknek visszavonulása keblemnek, megvallom, módnélkül fájt.

Ha velem foglalatoskodtok, tudom én, mert megérdemlem, hogy minden szenvedelem, ellenszenv és epés

érzelem ellenére, melly bennetek forradoz, még sem tudjátok, ha csak egy kissé lecsilapul bennetek az irántam táplált harag, egy bizonyos nemét az érzésnek egészen elfojtani, melly ha nem is meleg tisztelet, olly megbecsülés még is, mellyet ollyasoktul nem birunk megtagadni, kiket bár mikép gyűlölnénk, és ez érzelemre magunkat bármilly erősen buzdítanak is fel, szolgateremtményeknek, kik könnyen volnának lábaikról elejthetők, nem vagyunk tartani képesek.

Hányszor volt nevem az országban már, ha nem is éppen anathema, legalább közneheztelés tárgya. Majd egekbe emeltek az oktanok mint felsőbb lényt, majd megint, mikor észrevették hogy illyes nem vagyok, s nem cselekszem bölcseségük (!?) szerint, a legemelygösb sárba vontak le.

Sokan köztetek, tudom én ezt vajmi jól, valóságos szenvedélylyel estetek ifjabb évi munkáimnak, minden lépéseimet szünetlenül lesván, és hizatok volna belé, ha valami ellentétbe hozhattátok volna mostani elveimet az akkoriakkal; miszerint aztán, az általános rothadás olly sok symptomái közt, a következetes hazafiság se ékesítse többé a honnak leghűbb, legrégebb szolgálait sem. De hiába, prókatori fufangságtoknak sem sikerült egy lépést, egy sort, de csak egy szót is felhozni, mellyet nemzeti és alkotmányos hűségem kétségbevételeire használni tudtatok volna.

Végre, mikor lepergett a paroxismus és kiábrándultatok, mindig az tűnt elő, hogy én sem valami különös teremtmény, sem selejtes nem vagyok, hanem hű magyar, ki nem csak honához s fejedelméhez volt mindig hű, de, bár miként hányták is fel és alá és bár mennyire törekedtek is őt seperni majd innen majd onnan, emberséges magához is mindig hű maradt; hogy

ha gyarló voltomhoz és csekély tehetségemhez képest nem birtam is kiállítani nagyobb szerűt, némi nemesb növénynek szerencsésen még is elvettem magvát, és combinatioimban, noha távul vagyok magamat csalahatalannak tartani, végeredményileg még is nekem volt számtalanszor több izben igazam mint nektek; s hogy ekkép ti irántami véleményekben újra s újra megcsallátok magatokat, én ellenben titeket soha de soha sem.

Nem hozom én mind ezt elé, mint már fentebb érintém — s nyájas hitelt kérek szavaimnak — hogy magamat a világ előtt kiszépítsem, vagy a hazai (!) gratiának elvesztése miatt magyar tempo szerint én is panaszló feljajdulásokban keressem szívem enyhét; sem nem a végett, mintha különös kedvem volna, csekély magammal és mindig csak magammal foglalatokodtatni a tisztelt közönséget, bizonyára nem; hanem egyenesen azért hoztam fel személyemet olly hosszadalmasan, mihez képest feleszmélésre birjam ha birhatom a magyar nemzet józanabb részét, és az ennek következtében azon meggyőződéshez jusson, miszerint már szinte lehetetlen a haza előmenetelét eszközteni, vagy azt csak végpusztulástul is megmenteni, hahogy, mielőtt késő volna, azon zsarnoki impositionnak vége nem vetetik, mellyhez képest mint példám mutatja, már szinte senki nem biztos, ki saját lábán állni, saját meggyőződése szerint cselekedni, és a szabadszólás honában (!?) — ej be keserű satyra ez — vélekedését szabadon ki is mondani elég merész (!), hogy tüstént a legnagyobb gyanúnak ki ne legyen téve, sőt az ellenzék némi matadorjaitul mint hazaáruló tüstént és betű szerint üzőbe ne vétessék; és hogy ezen meggyőződéshez jutván, minek eszközlése úgy hiszem

nem lesz nagyon nehéz, mert hiszen tudom szinte mindenki érzi az érintett indignitás igaz voltát, a magyar nemzet józanabb része keltsen föl magában elég bátorságot, kötelesség-érzetet és megnemszünő éberséget és akaratot is, miszerint kellő sphaeráikba szálítassanak a hazának azon zsarnokai — s pedig nincs sok, valósággal nincs sok, én ujjaimon elő tudnám számlálni — kik bálványozzák ugyan a szabadságot, de csak szájjal, mert azt egyedül saját tulajdonuknak hiszik; kik présmitálják a felsőbbtség iránti tiszteletet és engedelmességet ugyan, de torzképileg, mert illyest csak követelni tudnak de gyakorolni nem; kik fenhangon pengetik ugyan a függetlenséget, de legnyomorultabban függnek, mert elég egy gyenge nőnek nemtetszése vagy egy karzathősnek pisszegése, mikép hazafiságuk bármilly irányt vegyen; kik egyedül a hazát s csak a hazát hordják ajkaikon, de álpénzileg, mert a haza alatt magukat vagy legfeljebb pártukat értik, s mi nekik jó, úgy hiszik, az a honnak is jó; — kik az előmenetelnek legbuzgóbb hősei ugyan, de zsarnokilag, mert szemeikben egyedül az jó, mi részükről jó, midőn minden egyéb, kivált kormányi, haszonvehetlen sőt kárthozó; — szóval, kik csak másokat tudnak piszkolni, de saját maguk semmiben és semmikép nincsenek tisztában, és mindent sarkaibul kiforgatva, mindent tökéletes zürzavarba hozva, ők volnának a legkiállhatlanabb zsarnokok, esnék csak véletlenül az ő kezükbe a magyarnak sorsát eldöntő kormány! *)

*) Írás közben, midőn röpiratom éppen ezen szakát olvasgatnám egy jó ismerősöm előt, az tudakoltaték tőlem: vajjon kiket értenék az itt olly erős ecsettel festettek alatt? Mire válaszo-

Igen, ezen purificationalis műtétnek hovahamarábbi végbevitеле elkerülhetlenül szükséges, hahogy nemzetünk sorsát a vak véletlennek vagy idegen kénynek átengedni nem akarjuk, de férfiúi tehetségünkben és hazafiúi törekvésinkben bízva, mindent, mi erőnk-s buzgalmunktul csak telik, elkövetni sovárgunk, nem csak elbukástul megóvni vérünket, de biztosítani annak jövőndő felvirulását is.

Mert ha még olly politikai és honi kötelességedzett hazafiak is, mint én vagyok, toties quoties tüstént bizodalmatlanságot gerjesztenek, és rögtön az elpártolók vagy legalább a mystificáltak sorába taszítatnak le, mikor higgadt számolással és becsületes meggyőződéssel a hon javának előmozdítására törekedvén, cselekvéseik fonala a honi előítéletek és a tompaesziúségnek szűk czirkalmi körén tul lebeg, vagy ha poggyász-lovakként indiscriminatim mind azon szemetet — mert ha valami becses vagy éppen arany volna, bizony szívesen elhordanák — melyet a felszigázott és éppen ezért ollyannyira nyavalygó ujjabb kori magyar hév olly nagy tarkaságban ki birt állítani, hátukon hurezolni nem akarják; ha mondom illyesekért még hozzám hasonló hazafiak sem mentek a legselejtesebb kezekbül kiröppent nyilak mérgétül, és kellő támaszt nem lelnek a nemzet józanabb részének bátor közbevetésében: akkor ugyan kérdem, kitül lehet méltán kívánni, hogy családi és barátsági viszonyait ketté szakítva és egész létét elmérgesítve, mint üldözött farkas, a számkivetés epesztő kínjai közt Curtiusként

lám: hogy Isten mentsen, valóban senki mást, mint egyedül azokat, kik magukra ismernek, és jámbor gyerekek levén magukra is veszik; mihez még azt gondolám, de nem mondám: legfőkép pedig azokat, kik efféle egy kis nehezteléssel járó tudakolásokkal árulják el magukat.

a legegésb rágalomnak azon sártengerébe szöktessen homlokegyenest, s pedig legkisebb haszon nélkül, mert még kinevetik, — és aztán ez adja meg a dolog igazi emeticumát — melly sártengert a felhevült párt-düh tart elfogadására készen, s vakhevében annyira megy, pajkosan még azon önhittségben pöffeszkedni, mintha a szabadsági elemnek szűz megtartása vagy éppen nagyobb mennyiségbeni gyártása csak rajta fordulna meg!

Valóban senkitül illy elszánást józanul nem követelhetni, és nem azért, mintha nem volna kivált köztünk magyarok közt efféle eljárásra elégségesen felzománczolt egynél több; vagy mintha nálunk a nagyobb szám a hazafiság szent nevét függczímerként egyedül külsőleg hordaná homlokán; hanem mert, ha csálni nem akarjuk magunkat, felette kevés van a sorstul igazi függellenséggel megáldva, de az egyik családi viszonyaitul, a másik szegénységétül, a harmadik egészsége rossz voltátul s a t. függ; honnét aztán rég elismert statusbölcseési axioma is, hogy az emberektül magas erények gyakorlatát általán véve nem követelhetni, és hogy ekkép az, ki efféle alapra állítja számításit, mindig bukik, miután egyesek erényei kivált mai időkben, mikor a „singularis“ becse szünetlen apad, a „pluralis“ pedig nőtten nő, némileg megmenthetők ugyan valamelly had vagy nemzet becsületét, de sem csatát nem döntenek győzelmileg, sem kivált nem képesek hanyatló nép regeneratioját bevégezni soha is.

Lássátok, tisztelt Barátim, vagy inkább: ti hamis magyarok, nálatok az elbizottság már annyira nőtt, a pietás érzelme ellenben olly borzasztólag apadt, gyakorlati felfogástok továbbá olly szívrehatólag piczi, de annál nagyobb azon erkölcsi poltroneria, melly ti-

teket zsibbaszt, hogy részetek már arra is elég bátor, mihezképest még olly egyénre is piszkot merjen szórni, mint például Deák Ferencz; részetek ellenben olly poltron, illyeseket impune cselekedni engedni; míg összesen olly kevéssé vagytok practicusok, mikép nagy mértékben, és pedig éppen saját pártotok, még Deáknak is megrontotta némileg már hatását, s korántsem azon becsületörlő férgek buzgó munkássága által, mellyekkel Hunnia is olly szépen el van látva, és mellyek természetükhöz képest, mert a nyilvánosság és lovagias megtámadás nem az ő mesteriségük, ugy sötétben ugy suttonban már Deák hazafizománczán is rágódnak; korántsem ez által rontottátok meg annyira hatását, mert ezen műtétel az ellentáborban még nevelte hitelét, mint inkább az által tettétek helyzetét felette problematicussá, mert a boldond barát — le sot ami — szokása szerint olly magasságra emeltétek őt, hogy semmi esetre, mert hiszen ő sem bír tenni csudákat, nem fog megfelelhetni a „ti“ várakozástoknak! S valljon mikép volna ember, sőt még félisten is képes, azt megint kellő rendbe s vágásba hozni, mit közületek annyi ezer, pihenni nem tudó hazai lelkesedéssel mindegyre ránt, főz, és elsóz!

Miknek egybevonatja az, hogy nem csak a kormányi sphaerában létező hazafiait nem tudja kellőleg hasznosítani a magyarnak „divatot határzó“ része; de fénykörét még a maga-emelte kedveltjének is tüstént ketté törni kész, hahogy az illyes egy kis „saját meggyőződést és egy kis önállást árul el“. Miből egész következetességgel aztán az foly, mihezképest ezen éretlenség, aberratio vagy szerencsétlenség, akárhogy akarjuk nevezni, nem csak azon gyermekies daczbul, lovagiság rossz értelmezésibül, és politikai viszonyink

nem elégséges méltánylatából veszi eredetét, mikrül olly hosszasan értekezém; hanem legfőkép ott lappang, hogy az érintett s most ujabb időkben ironice „hazaboldogító“ czímmel felékesített honfiakban tulajdonkép nincs egyéb vérlüktető, sem nincs más hazafisági mozgató, mint egy, jóllehet nem ritkán a legszerényebb színekbe burkolt, telhetetlen uralkodási vágy; mellynek mindent alárendelnek, minthogy alkudozni nem akarnak és hajlani csak akkor készek, mikor hajszálig teljesítetik, mit praescribálnak, s mellyet ekkép, mert már másod természetükké vált s abból e szerint ki nem vetkeztethetnek többé, ha annak hódolni nem akarunk, s nem kívánjuk a leggyűlöletesb zsarnokság alá hajtani fejeinket, minden áron megtönnünk kell.

Éppen midőn ezen értekezést, mennyire felhalmozott foglalatosságaim engedék, végkép elrendezném és sajtó alá bocsátanám, jelent meg a Hetilap 1846-ki 100. és 103-dik számaiban t. Kossuth Lajos urnak „Adó“ és „Adózzunk“ cím alatt, ujabb adózási izgatásinak két adaga, mellyet, mint czikke végén igéri, hovahamarább egy harmadik dosis fog követni.

Jelen röpiratom illustratiojára semmi nem jöhetett volna világra kellőbb pillanatban, mint ezen izga-

tás. Mert röpiratom által csak arrul akartam a magyar közönség fogékonyabb részét meggyőzni, hogy valamint a pangók és semmiben mozdulni nem akarók tették Magyarország felvirágzását lehetetlenné azelőtt; úgy most megint olly tulságosok és mindent felforgatni akarók arrogálnak maguknak vezetői, vagy tán jobban mondva, dictatori szerepet *) , mihez képest ha ezen tulságosok nem „saraglyáztatnak“ össze épp' olly szűk körbe, valamint a semmiben mozdulni nem-akarók hála Isten szinte „gyűjteményi raritásokra“ olvadtak már le: akkor természetesen még veszélyesb bajakba bonyolítatik honunk, mint a millyesekben volt; és mellyekbül, mint igen lesujtott test, vajmi lassan ugyan de azért még is éppen meg nem vetendő lépésekkel kezdett kibontakozni már. S pedig, mert nemzetekre nézve legalább, a marasmus közti lét bizonyosan nem olly veszélyes mint a gyulladás vagy ideglázi baj, mellyre a nemzeti test örökös izgatások által csigáztatik fel.

S ekkép, mint mondtam, soha nem jöhetett volna röpiratom kiegészítésére bármi is olly à propos s annyira à tempo, mint t. K. L. urnak az adó körül irt cikkei épen most. S pedig, mivel ha értekezésem által nem sikerült volna kimutatnom, hogy valóban vannak olly tulzók honunkban, kik mindent tulhajtva, mindent tühegyre állítva, mindent compromittálnak, s ekkép mindenben szerencsétlen fajtánkra idézik a legnagyobb reactionak lesujtó düheit: ám t. K. L. úr szíves volt, érintett cikkei által ezt mindenki előtt, kit leg-

*) Igen: dictatori szerepet; mert hiszen ki csak egy hajszált sem akar engedni, de csak alkura lépni sem, az, ha ereje van: dictator; ha pedig nincs: maniacus.

nagyobb vaksággal nem vert meg a magyarok Istene, tökéletesen bebizonyítani.

T. Kossuth Lajos úr, mikor politikai egünkön feltűnt — s akarjuk hinni: sem szerepviselési viszketeg, sem hiú dicsvágy, sem ezeknél éppen valami szennyesb szomj nem indítá őt, de egyenesen minden tisztátlan keverék nélküli zarándoki hazaszeretet és honi hűség — akkor izgatásait, értetődik, mindig az ő saját szerű heroicus modorában, legelsőben is a nemesi és főnemesi sphaerákban kezdé gyakorolni. — Annyi édes sejtelmekkel fűszerezett várakozásának azonban legtávolabbrul sem felelt meg az eredmény. Mit várt, mit nem várt, és annyira sülyedt nemesi és főnemesi osztályinkul rövid idő alatt józanul mit várhatott, s mit nem: az nem ide való, mert igen is messze vezetne. Elég az hozzá, hogy nem csak nem tudta magát, s kivált methodusát az illetők nagyobb részével megkedveltetni, de ezek róla egyenesen azt gondolák, habár nem mondák is, hogy ő bizony nem egyéb, mint fenhéjázó idealista, kitül ehhez képest legjobb óvakodni. Minek következtében aztán t. K. L. úr kiábrándult, s azon nevezetes mélységű conclusiora jutott, hogy mert ő t. K. L. táblabíró úr nem vala, úgy szólván, néhány hónapi legügyetlenebb működés után képes és az ő methodusa nem hatott semmit, a magyar általános nemességet mocskaibul kitisztítani s egy dicsőbb jóvendőnek elibe vezérteni: ez okbul tehát olly bizonyos mint kétszer kettő négy — így okoskodott ő — hogy a magyar nemességi elem már olly poshadt mocsár, melyből Isten sem volna — és a majori fit denominatio — képes, valami derekast faragni; s e szerint új elemeket szükség keresni, tán teremteni!

Ezen első mystificatio után *), mely önbizalmát nem csak nem gyengíté, nem csak haszontalan scrupulusokkal el nem tölté, de e helyett inkább csak edzé t. K. L. urnak férfiúi akarát s magasztos lelkületét, ő a socialis térre szállott le, és a nemzetnek nagy hasznára s kivált a hazának nagy diszére, kereskedő, fabrikáns lön.

Már mennyire van, ez új tért tekintve, kiábrándulási crisisben t. K. L. úr, azt officiose ugyan nem tudhatni még, mert ezt olly naif modorban, mint tevő első gymnastikai küzdhomokárul elfordulva vagy azon inkább felfordulva, ez új körben számunkra még eddigelé nem találta ki. Mennyire mindazáltal azon bűz és azon halovány szín után ítélni, melyek a „magyar nemzeti (!) önálló (!) kereskedést“ illetőleg olly fájdalmasan érinték a legnáthásb magyarnak orrát is, a magyar fabrikákat illetőleg pedig a legvérmesb phantasia előtt sem mutalkozhatik egyéb prognosticon, mint mindannyi új rom, hogy ne mondjuk „cadaver“; miután mondom illy jelekkel terhesek az égi csillagzatok, és t. K. L. ur leirhatlan activitásánál fogva több mezőn is tud forogni egyszerre, sőt ideárul ideára olly könnyen röppen át, mint pille virágrul virágra, s e fölött ebben neki is van elég tapintata, „szerecsésen megholtakra“ hiába nem fecsérteni gondot és írt: ugy hiszszük, ő sincs már igen távul azon másodízbeni tökéletes kiábrándulástul, melyhez képest, daczára roppant fáradságának, s miután mindent el-

*) Igen: mystificatio után, mert hiszen kiábrándulás, kivált olly fontos tárgyak körül, mint nemzet regeneratioja, csak saját vagy mások általi mystificationak szétpattanása után következhetik be.

követett, mit férfiúi energia és mélység, eszélyességgel és kitartással egybeházasítva csak végbevihet, a szegény magyar bizony a socialis téren kereskedés és gyár közt sem lelendi egykori nagyságának sarkalatát.

Qui perdidit numerum, incipiat iterum! Ezt tartja az állhatatos! S azért kérdem, miért ne próbálná hazaboldogító kísérleteit az igazi honfi még egy harmadik mezőn is, habár kettőn már elsikamlott, mi igaz, egy kissé csökkentheté önbizalmát.

T. Kossuth Lajos ur ez utolsó categoriába való, minthogy elég erővel áldá meg őt, hazánk javára, a kiváltságokat osztogató sors, efféle balesetek által nem csak lábairul le nem veretni magát, sőt Antaeusként mindig több erőt lelni magában, mennyivel többször esik sőt terítetik a fatumtul földre és ábrándul ki!

T. Kossuth Lajos ur ehhezképest, mint ultimum remedium, „Magyarországot alkotmányilag és nemzetileg megmenteni“ — miután, mint ő hiszi, a nemesi rend elrothadt már, a socialis tér praxisban pedig vajmi sárosnak mutatkozik még — egyenesen és tartalék nélkül a „népizgatáshoz“ fogott.

Nem voltak ugyan eddigi működései is efféle symptomák híjával, miből az látszik, mintha ezen operatiót reservában pour la bonne bouche tartotta volna magának azon nem várt esetre fen, hahogy haboldogító eszméit jó módjával nem fognák elfogadni, és ő végkép kényszerítve érezné magát, azokat par force a nemzettel bekapatni. — S ugy is történt, hogy eddigelé oly nagy s oly szapora szabásokban csakugyan nem fogadta el t. K. L. ur politikai eszméit a nemzet, s kivált omnipotens vezető sasnak, melly nem transigál, de csak tépni, s ha ezt nem bírja, körmölni

kész, őt egyáltalában elismerni nem akarta; mihez-
képest, miután a magyar nemzet regeneratiojára mindent,
mi csak tehetségében volt, előbb becsületesen kipró-
bált, elvégre utolsó szeréhez folyamodott és a Heti-
lapnak 1846-ki 100. és 103-dik számaiban minden
tartózkodás nélkül lehető legvilágosabban s dictator-
ként — melly fénypontra ő maga magát candidálta is
és választotta is — a magyar egyetemes nemességnek
czikornya nélkül, mert a tactika előtte gyengeség, azt
adja tudtára, hogy az rögtön felét fogja viselni min-
den hazai terheknek; a kormánynak pedig nyájas le-
ereszkedéssel azt intimálja, hogy zászlóaljának — mellyet
egyébiránt maga is feletle keskenynek vall — bátran
számíthat protectiojára, ha hajszálíg rá áll, t. i. a kor-
mány arra — mert ő senkivel meg nem alkuszik,
— mit ő akar.

A jövődönék kárpitjait nem bírja felleplezni a
gyarló ember. S így meglehet, vajmi magas pontra
emelheti még magát t. K. L. úr a netalán tökéletesen
felforgatott magyar statusgépezet romjain. Én azonban
e lehetőségnek daczára, még sem tudtam az adórul
irt ujjabb rodomontádai olvasása alkalmával ezen ismeretes
franczia mondatrul meg nem emlékezni: *du sub-
lime au ridicule il n'y a qu'un pas*. Mert ha az efféle
dörgések, villámok, fenyegetések es prophetiák után,
mellyekkel higgadt vérű (!) bölcs számításai (!) sze-
rint most izgat t. K. L. úr, még sem lesz az adóbul leg-
első országgyűlés után, s pedig szórul szóra az ő
követelési modorában, hovahamarább valami, és ő nem
áll ez esetben egy új Dózsaként legalább is néhány
százezer felizgatott adófizető élén a nemadózók ellen
nyílt hadban, minek csak megkisértése is, vallja meg
maga, egy igen furcsa comoedia lenne; de akkor is

csak szónokol, perorál s irkál négy biztosító fal közt, vagy meleg kálha mögött nagy kényelmesen, mint most, és az egész achillesi harag egyedül a Hetilap hasábjain fogja lelni kipárolgását: akkor ne vegye rossz néven s ne haragudjék, ha jól lekaczagjuk; sőt legyen okos, kaczagjon maga is, ábránduljon végkép ki, s átlátván, hogy illy 'huszárosan', mint ő szeretne járni, nem csak nem boldogul az ember politikai pályán, de az embert még egyenesen ki is nevetik; sőt, ha az ember aztán nem elég okos, mikép ő is nevéssen, s az egészszet csak 'tréfának' canonisálja, vajmi könnyen még hűsre is fektethetik! *)

T. Kossuth Lajos úr végcélja nem egyéb, mint hazánk boldogítása. Én ezt valamint soha nem vettem kétségbe, úgy most sem veszem. Legujabb fellépése az adó körül, mellyel úgy jár mint a kancsal kovács, ki másfelé néz s másfelé üt, azonban tökéletesen feljogosít mindenkit, nem csak az ő ebbeli tiszta szándékán kételkedni, de őt egyenesen azon agitátorok egyik legmérgebbjének tartani, kik — legyen ez aztán ellentállhatlan dicsvágybul, el nem sült remények és megsértelt hiuság megbosszulásából, vagy

*) Sokan tudom, de csak azok sorából, kik a legtöbb fogalmakat össze szokták zavarni, ezen barátságos figyelmeztetést feletle gyöngédtelennek fogják tartani. S meglehet, hogy az; valamint tán az sem éppen gyöngéd, valakit, ki például bográcsos hussal nagyon is jóllakott s ennek következtében halálos beteg lön, de szerencsésen fellábadt, arra integetni, kivált ha kettőztetett appetitussal esik efféle favorit élkének ismét, hogy vigyázzon magára. — Ámde ha nem is éppen gyöngéd az efféle promemoria, mirül kár volna sokáig vitatkozni, az bizony vajmi sokszor, kivált ha nem 'borsó a falra', igen hasznos lehet, mi megint eldönthetlen tény. Avis au lecteur.

ítélőtehetség által eléggé nem korlátolt kóros phantasiából, vagy végre sem czélt sem határt nem ismerő s akadályok által csak nagyobb dühösségre ingerlett fanatismusból — annyira ki vannak sodorva az emberi mozgalmak közönséges vágásából, s e fölött annyira saturáltak revolutionarius lobbál, mikép nincs a világon semmi, a legszentebb sem, min legóriásibb lépésekkel keresztülgázolni ne volnának készek, ha ezt tenni bírják, csak hogy forradalmi szomjukat enyhíthessék, s képzeleti bálványuknak rakhassanak ol-tárt.

S pedig, hogy kiki fel van jogosítva, ujabbszerű izgatásainak következtében t. K. L. urrul így itélni, azt azért gondolom minden igazsággal állíthatni, mert ugyan mit mivel t. K. L. úr, és újabb politikai eljárása valljon milly eredményeket fog szülni szükségkép? Vizsgáljuk.

Egyedül salvifica panaceaként, mint minden recipéivel, melyek írására kedve csosszan, tenni szokása, most az örökváltsági eszmét tüzte ki; és miszerint „az ige testté is válhassék“, azt hozza fel corollariumként, hogy minden adó közös legyen, s hogy nolens volens — mert másképp megadja neki — adózni fog a nemesség, s pedig nem $\frac{1}{2}$ vagy éppen $\frac{1}{4}$ vállilag, hanem neki hátára fogja rakni ő az egész ország terhét. — Prosit!

Mielőtt egy kissé közelebbről fejtegetnők ezen egybeszöött kettős politikai manoeuvre lényegét, szükséges némi óvásokat tennem.

T. Kossuth Lajos úr igen hajlandó azt „Viertel-massregelnek“ keresztelgetni, ha valaki ugyanazon czélelés végett, melly után ő is eseng, véle kapus-tul a házba törni még nem akar; sőt illy alkalomkor,

mint például másik *unice salvifica* eszméjénél, a vukovár-flumei vasut ügyében, még azon gyanúsításra is vajmi könnyen fakad, hogy az ember azért, mert az ő eszméjét bár drágán is, de minden áron nem pártolja, s ekkép egy zsemléért egy tizest sőt egy huszast igen, de egy aranyat adni még nem akar, már rosszlelkű és valami álbarátnak viseli szerepét.

Én in thesi sem az örökválság, sem a legáltalánosb közteherhordás ellen nem csak nem vagyok, sőt politikai vallásomnak, mint többszer nyilvánítám, az képzi egyik fősarkalatát, hogy míg Magyarország általános lakosai nem gyakorolhatják Istentől nyert emberi tehetségeiket, s pedig kiforgathatlanul, becsületesen szerzett saját ingatlan földbirtokon; s míg nem lépett tökéletes életbe ezen rövid de mindent kimerítő thema: „*Gleiche Rechte, gleiche Lasten*“, mindaddig, bár mikép csudálkozunk is bölcseségünkön, s bármilly nagy szabásokban mystificáljuk is magunkat és másokat: bizony még is csak propylaeumain dolgoztunk egy felemelendő olly építménynek, melly egyedül elégítheti ki a lelkes és igazságszerető, vagy más szavakkal — mellyek azonban éppen csak annyit fejeznek ki, minthogy synonymok — a bölcs és helyesen számító ember keblét; s mellynek minél előbbi bevégzésén ekkép ernyedetlenül munkálni, minden hű és felvilágosodott hazafinak legszorosb kötelessége.

Én tehát, mint a tisztelt olvasó láthatja, t. K. urhoz hasonlólag nem csak azt ohajtom, hogy mindenki ülhessen e honban legkisebb faggatástul ment saját földbirtokba, ki effélét becsületes uton megszerezhetni elég szorgalmas vagy szerencsés; hanem hogy ennek könnyebb teljesíthetése végett szinte én is aka-

rok, mint t. K. úr, fizetni, jobbra, balra, előre, hátra; és e tekintetben még t. K. úr előtt állok, minthogy a minden teherhordás s ekkép a tökéletes compensatio következtében én minden bizonynyal a „fizetni fogsz“ sokkal szélesebb rovatába jutnék mint ő. Mikép itt csak közbevetőleg legyen mondva, sok azon csintalan gondolatra is jöhetne, hogy könnyű e szerint s vajmi ildomos t. K. úr részéről a közadózási trombitába olly jerichoi módon fúni, és azokkal olly édes izgatónak kaczerkodni, kikre szintugy sőt még kedvezőbben hatna a compensatio. Mit én azonban éppen nem hiszek, mert hiszen előttem is nagyon ismeretes az, hogy financialis operatio soha nem volt t. K. urnak „forte“-ja s tiszta hazafisága ennél mindig magasb sphaerákban gyakorolta erejét.

A különbség köztünk, t. K. úr közt és köztem csak az:

Hogy én szerencsétlenségemre nem tudom elfelejteni azon aggasztó bonyodalmakat, mellyek közt születünk, s mindig szemem elibe tolakodik azon vén recsegő építmény, mellyben élünk; t. K. L. úr ellenben nagy szerencséjére egy tabula rasa-t lát maga előtt, s azon ugy vél gazdálkodhatni mint pusztán, mellynek földje jó, mellyen még semmi sincs, s melly mi több: compossessoroktól is ment; —

Hogy én agg és gyengélkedő létemre nem segíthetek azon, mikép tehetséginket mindig szoros computusba ne vegyem, és én azokkal aztán ugy ne sáfarkodjam mint éppen lehet; t. K. ur ellenben az ifjuság javát élve, miután irva van, hogy Magyarország pillanatai drágák, nem fecsérli a drága időt illy „Viertelmassregel-ként“, de bizván a nemzet — t. i. az auditorium — lelkesedésében, az ifju óriás (!?) aka-

ratában, s főkép keble istenének sugallásában, bizony nem computisál ő, de ha megharagszik és ha máskép nem megy, szinte egy puszta „teremtettével” is kész teremteni hazát! —

Hogy én az engesztelésnek, capacitationak, kölcsönös érdekkimutatásnak és kibékítésnek, szóval: a polgári csendes reformnak vagyok fel nem fogott, félreismert, és ekkép egyetemes, vagy legalább a hosszú sőt ősz szakállu fiatalság gratiajából kiesett szerencsétlen tanárja; t. K. ur ellenben a megnemszünő izgatásnak, fenyegetéseknek, minden alku-kirekesztésnek, a kormánynyali legmerészebb ujjhúzásnak, szóval: a már csak hajszálon függő revolutionnak sokak által egékbe emelt, sőt bajtársai által istenített hőse! —

Hogy én nem annyira könyvekből tanulván mint az életből, és körülményeinket nem csak mindig belülről tekintgetvén és bírálgatván a mindig idebenn lakókként, de néha kívülről sőt minden oldalról is, nem tudom sőt nem akarom ignorálni „házassági viszonyunkat”, s e szerint, mert inkább kedvelem a jó házassági viszonyt, mint a szünni nem akaró perpatvarféle purgatoriumot, accommodans természetü vagyok; s így, ha hazafiui kötelességemmel nem ellenkezik s jót látok abból eredni mindkét részre, bizony felette hajlandó vagyok alkudozásra is; t. K. úr ellenben azt tartván, mi köze van az önálló, független, vérrel szerzett Magyarországnak Austriához, természetesen olly viszontorlást idéz elé, mihezképest a hasonlólag önálló független Austria elvégre szintolly phrasisokra fakadni kényteleníthetnék, hogy neki viszont mi gondja Magyarországgal, s így tovább; míg aztán szórul tetre, tettről erőszakra, innen végre felette idétlen „kudarczra” fejthetné ki magát az ollyannyira mély t. K. ur-féle statuspolitica; — és végre:

Hogy én gyarló természetemnél fogva a földön lakom, s ekkép nem nyargalok egy magam-alkotta ideal után, a dolgokat úgy veszem mint azok vannak, és „elmebeli felsőbbség által hiszek egyedül győzhetni”; t. K.L. úr ellenben magas lelkületénél fogva egy maga-büvölte spanyol kastélyban és valami re-gényes tündérvilágban forog, mindig máskép veszi a dolgokat mint azok vannak, és nem látszik annyira győzni, mint inkább minden lehető elemekkel mindegyre veszekedni és birkózni akarni.

Tudom, ennyi igazságot, vagy ha ennek nem akarja elismerni, személye ellen gördített ennyi savanyúságot, mint én valék itt bátor elősorolni, t. K. úr még soha nem hallott egész élte folytában. És elhiszem. Ámde éppen ez szerencsétlensége, hogy t. i. zsenge korától kezdve mindig dicsértetve, mindig el-kényeztetve, alig volt másoktól környezve, mint tömjénezőktől. Illy körülmények közt lehetetlen, hogy — figuralive szólva — a hegy, melyre a sok domb, mely környezi, szünetlen hámulással fel-feltekint, elvégre magát ugyancsak valami nagy magasságnak, valami kitünő alpesnek ne tartsa; mely illusiobul aztán semmi nem gyógyítja ki a gyarló embert, ha t. i. kigyógyítható, mint bőven nyújtott és keresztényi türelemmel vagy philosophiai bölcseséggel, a mint tetszik, kellőleg digerált amaricantiák!

Fogja is ezeket türni zarándoki elszánással t. K. úr, tudom. Csak egy állításom miatt tartok fellobbanó haragjátul. És ez: valljon mikép merem én azt rá fogni, hogy ő revolutionarius tendentiákkal volna terhes. Mert ez aztán a legnagyobb bajakba keverhetné az embert. *)

*) Bajba rendszerint saját maga keveri az ember magát; mások rossz akarata vagy ügyetlensége sokkal ritkábban. Midőn az,

S ím itt vagyunk végkép azon pontnál, melyre legfőképp ohajtám annak megmutatásául figyelmeztetni a tisztelt olvasót, hogy t. K. úr csaknem mindenben, mihez fog, s ez esetben mely most van kérdésben, kétségtelenül szintazon szerepet játsza — mutatis mutandis — mint a millyesben több évvel ezelőtt bizonyos Cardinalis járt el bizonyos vadászaton olly mély felfogásilag, s kivált olly jó puskásilag. Ez t. i. mikor a nyulakat lövöldözné, mindig a hajtókat serétezte, noha ez természetesen ő bibornokságának csak legtávulabbrul sem lehetett szándoka, s bámultában indignatiotul csaknem se . . . gédjére esett, mikor ezt tudtára adák, s midőn nem egy azon véleményben látszott lenni, mintha ő ezt készakarva tenné!

Igy t. K. L. úr! Mert tudom ő is indignatiotul forrott azon állításomra fel, melyhez képest én mint revolutionariust jelelém ki őt.

Ámde én nem praetendálom, mintha t. K. L. úr készakarva vagy csak tudtával is volna egy „kitörendő revolutionak“ valamellyik főkolomposa. Én csak azt vagyok bátor erősíteni, hogy e tekintetben ő is csak úgy jár, mint a fenn idézett kancsal kovács, ki más-hová néz és más-hová üt, vagy mint az imént említett bibornok puskás, ki nyul helyett hajtót lö.

T. Kossuth Lajos úr, igen könnyen meglehet, mert ez vele vajmi szaporán megtörténik, ez esetben is a leghumanusabb hazaboldogító álmokat álmodja, s korántsem sejti, milly garabonczás diák-féle viharos

ki jó időben figyelmeztet, nem csak nem tanusít rossz szándékot, s nem csak nem ügyetlen, de egyenesen az viselletik maga iránt lehető legrosszabb szándékkal s legügyetlenebbül, ki az intő szótól gőggel fordítja el fülét.

időket idéz magyar egünkre fel, de e helyett már anticipative élvezi mind azon jótétemények legdúsabb percentjeit, melyeket nemzeti s alkotmányos tekintetben magas lelkületénél és ernyedetlen hazafiságánál fogva szerencsés volt, mint az írásbeli leghűbb sáfár, a jelen és jövő nemzedék legforróbb hálájára kispiculálni!

Azonban, miután nekünk magyaroknak egészen közönyös lehet, készakarva vagy véletlenül bonyolítatánk-e forradalomba, ha illyesbe csakugyan belé bonyolítatánk, s reánk nézve vajmi szomorú vigasztalás volna, post festa megtudni, hogy azon „jégeső“, mely ránk idéztetett, korántsem volt „rosszakaratnak“ chemiai resultatuma, de egyedül csak „egy kis tévedés, egy kis inadvertentia“ eredménye, — hadd illusztráljam annak behizonyítására, hogy az, mit mondok, szórul szóra, betűről betűre úgy van mint mondom, legalább fővonásait azon vegytani processusnak, melyben t. K. úr most alchymizálva politizál vagy politizálva alchymizál, s mellynek végeredménye chemiai sőt szoros igazságilag nem lehet egyéb, mint Hora Gloska-féle tragoedia, hahogy „egész igazság“-i recipéje t. K. urnak a Hetilapban, mellyről mindig azt szeretném mondani: „sutor ne ultra crepidam“, ki nem szárad, az idétlen izgatás el nem hangzik, vagy ha, mielőtt késő volna, a hatalom nem vet véget az efféle éretlen politikai viszketegnek!

T. Kossuth Lajos úr legelsőben is az urbéri örökválság eszméjét veti chemico-politikai lombikába. S ez, mint legtöbb vegyületlen simplex szer, nem csak ártatlannál ártatlanabb, de ollyas valami, mit nem lehet eléggé s elég sokakkal megizlettetni, és elég vénnel s fiatallal bekapatni; minthogy semmi nem tü-

zeli fel az embert és semmi nem edzi erejét állhatatos munkára olly mértékben, mint a szabad birtok utáni vágy, melly megint általán véve — általán véve, mondom, mert egyes csoportok rabolhatnak is — semmi által nem nyerheti meg kielégítését, mint azon ismert thema alkalmazásával: aide-toi et Dieu t'aidera. Mi azonban — és erre különös figyelmet kérek — korántsem azt teszi, mint eztsok igen kényelmesen hinni látszik, hogy Pál Pétertől elvegye a kész vagyont, hanem Pál szintugy vegye „veleje“ hasznát és szintugy fizessen „veritékkel“, mint ezt Péter maga, szülői, vagy eldődei tevék; minthogy — közbevetőleg legyen mondva — az Isten e világon legfőkép emberi velő és veriték által képviselteti magát, az ármány viszont főleg koponya és háj által.

Ámde ezen magában nem csak igen ártatlan, sőt igen hasznos szerhez mit vet lombikába t. K. úr? Azt, hogy a magyar nemességnek márul holnapra rögtön mindenre adózni kell!

És itt egy kissé megállapodom! Mert politikai hitvallásom szerint ezen követelés ellen sincs különös kifogásom, sőt én e tekintetben is tovább megyek mint t. K. úr; mert nem csak az egész igazság kiszolgáltatása mellett vagyok, de az egyetemes magyar nemességre nézve még azt is nagyon méltónak sőt hasznosnak tartom, ha az egész igazság kiszolgáltatása fölött is gyakorolja hazafiui tisztét tehetsége szerint, csakhogy azon ugy nevezett „egész igazság“, mint azt a gyalró ember magának idealisálja, rendszerint ezer árnyéklatnak van vetve alá, és a terracinai szegény legénytől kezdve, Marat, Lamennais, Père l'Enfantin, t. Kossuth Lajos úr et Compagnie-n keresztül fel egész Tamerlanig vagy Neroig, mindenki sa-

ját esze vagy appetitusa szerint csüri csavarja azt, valamint hajbakapók mindkét része is kivétel nélkül arrul van meggyőződve, hogy ő vív az ugy nevezett „jó ügy!?” mellett.

És e tekintetben legyen szabad tétova nélkül kimondanom, mikép én még nem tapasztaltam, hogy t. K. úr bármiben is, mit előttünk kitálalni szives volt, az egész igazságot csak egyszer is látta vagy éppen ki is mutatta volna; sőt hogy senki sincs, én legalább nem ismerek senkit is, ki annyi tanítási s praeceptorkodási vágy vagy inkább viszketeg mellett, mint a mennyivel ő van kibéelve, olly felette nagyon maradna mindig a dolgok felszínén, és ki ollyannyira látná a dolgoknak mindig csak egy oldalát és a fenforgó kérdéseknek örökre csak egy felét, sőt rendszerint még ennyit sem, mint éppen ő.

Nincs itt hely, és ehhez valóban rizmák kellenének, mind azon egyoldalú, csak félig kimerített eszmék elősorolására és rectificatiojára, mellyekkel t. K. urnak olly prolificus geniusza megáldotta vérünket, mióta egünkön feltűnt. Nem is akarok ennélfogva — ám-bár erre mindig kész vagyok, mikor t. K. úr csak parancsolja — ez alkalommal egyes részletekbe bocsátkozni. Be fogja állításom igazságát bizonyítani az idő, midőn most ezen műtéltre az előttünk fekvő eset is váltig elég.

Mert ugyan kérdem, ki azon merész, ki azon vakmerő, ki komolyan azt állítani elég önhittséggel birna, mikép a magyar egyetemes nemességet tekintve, az adózónak átellenében abban fekünnék teljesítendő kötelességének egész igazsága, ha minden terheinek felét rögtön vállaira veszi?

Illy balta-féle politikai operatio egyedül izgató charlatanok ajkai közé illik. S újabb bizonyosága azon olly sokszor ismételt ténynek, hogy minél nagyobb a vacuum, annál bizonyosb a gőznek működése!

Ha mind azon visszaéléseket kellő tekintetbe vesszük, mellyek inde ab incunabulis az adózónak állaskörét mind szűkebbre szoríták; más részről pedig méltányosan bevalljuk, mennyi módot lelt viszont a nemesség napról napra mindinkább kibujni azon terhek sulya alul, mellyek őt illeték, s hogy ekkép mennyire zavartalott meg azon egész igazság, melly eredeti eszméjében olly éles határt vont a most érintett két osztály hazafiui kötelességei közt: akkor lehetetlen, mikép becsülettel, de csak jó számítással is, az ebbeli ollyannyira igazságtalanul egybeolvadtt osztályviszonyt minélelőbb tisztába hozni ne sovárognánk.

Ámde ha más részről szinte kellő figyelemre méltatjuk kivált a kisebb nemesség állását, melly, ha a napfény létét tagadni nem akarjuk, százszorta aggasztóbb mint az adófizetőé; ha nem akarjuk felejtetni, mennyi teher fekszik még a nemességen, noha ma már szinte csak fictione juris, mint például a felkelés kötelessége, mellyet a törvény vállairul azonban még le nem vett; mennyi harminczad- s efféle terhet vett magára, mennyire dotálta bányákkal és jószágokkal a koronát; ha meggondoljuk, csak újabb időkben is mennyire colonisáltatott nem egy nemesi ingatlan, mellyért a bevándorlott egy garast sem fizetett; ha, mondom, meggondoljuk férfiúi komolysággal és becsületes részrehajlatlansággal mind ezeket, és nem akarjuk a kérdést, mint gyermek bábjátékát vagy Nagy-Sándor a gordi csomót, mosatlan kezekkel széltörni vagy kard-

dal szétvágni: akkor megint azt is kénytelenek leszünk bevallani, hogy a t. K. urnak adó körüli recipéje, mint azt nekünk praescribálá, minden a nemességre is terjedő előleges vagy egy uttal járó törvényes elrendezés és szorosb definitio nélkül nem csak nem az egész igazság, de a kisebb nemességet tekintve a legnagyobb igazságtalanság lenne, a szűkölködő vagy onosb nemesre nézve pedig egyenesen hóbort volna, és legfeljebb csak azokra nézve lehetne actus generositatis, kik például mint én, oly szerencsés körülmények közt vannak, hogy efféléket gyakorolhatnak, s ekkép, inkább többet teljesítvén hazafiui kötelességek körül mint igen is keveset, illy gyakorlásokat kedvelhetnek is.

Vajmi jól is illett tisztelt Nagy Pál barátom ajkai közé azon időkben, mikor a legnagyobb hazafiság is jobbadán egy tompa „maradjon” morajjal volt definiálva és semmi nem akart mozdulni, mind azon drasticus festvény, melyet t. K. ur az országgyűlési anteactákból oly nagy szorgalommal szemelt ki, és okoskodásai támaszaul (!?) oly nagy emphasissal hordott fel. Csakhogy Nagy Pálnak ezen gyönyörű, de nem tudom készakarva vagy véletlenül isolált képei éppen nem szolgálnak a t. K. úr féle egész igazság kivására istápul. Mert ezekből, szeretném tudni, vajjon mikép vonja ki t. K. úr, hogy Nagy Pál, mint ő, minden legkisebb cerimonia és alkalmatlanság nélkül rögtön a nemességnek, az annyira elszegényedett nemességnek nyakába akarná vetni a honnak mindenféle terheit? Holott én tudom — ámbár nem szokásom, anteactákban fürkészni, mikép ennek módjára: „nincs Isten! — ezt mondja a bolond”, egyes állításokat ki- szemeljek és azokkal fallaciáim elburkolása végett vagy

parádézzak, vagy absurdumba iparkodjam keverni az illetőt — hogy Nagy Pál egész politikája mindig azon tengely körül forgott, miszerint a katonáskodás jobbadán a nemességnek tiszte, s ekkép a nemességnek ezentul is katonáskodni kell, vagy ha erre nem alkalmas vagy nem hajlandó, ám dispensáltassék attul törvényesen, ennek fejében azonban tisztelje meg őt szinte a törvény más köteleességteljesítéssel. — Hanem hogy Nagy Pál minden viszonyokat úgy hagyva, mint azok vannak, egy általános és közös adónak projectumával lépett volna fel, arrul bizony nem emlékezem, és nagyon kétlem, hogy illyesmiket foghatna találni t. K. úr a diariumban, habár Nagy Pál minden beszédeit a legkinosb dismembratiok szerint akarná is céljaira felhasználni; mert Nagy Pál, kinek nemzetünk körüli érdemeit patrio more nem egy selejtes ügyekezett bepiszkolni, de ki világítani fog míg magyar él és Buda áll, higye el Ön, illy éretlen vagy illy költői — a hogy tetszik — „egész igazságok“ kitálatásával soha nem mert volna a magyar közönség elibe lépni. S pedig éppen nem azért, mintha Nagy Pálnak kevésb bátorsága vagy hazaszeretete volna mint t. K. urnak, korántsem; hanem, mert Nagy Pál nagyon is practicus, hogysem efféle indítványokkal, ha még annyira volnának is olly egész igazságuk mint azt t. K. úr hinni látszik, olly mohón törjön a házba be, mint az efféle manipulatiot, mirül szinte minden huszonnég óra adhat bizonyosságot untig, a bölcsesség acmejének, vagy: „ganze Massregelnek“ tartja t. K. L. úr, noha az rendszerint minden felszínsege és egyoldalúsága mellett nem ganze, de doppelte sőt néha zehnfache Massregelnek mutatkozik.

Azonban tegyük fel, hogy t. K. urnak adó körüli követelése e g é s z i g a z s á g! Tegyük fel ezt bizvást! Mert hiszen én még ez esetben sem vonom vissza szavaimnak csak egyikét is, mellyekkel azt állítám, hogy t. K. urnak most legközelebbi munkába vett politico-vegytani működése által, feltéve, ha abból bárminek következtében abortus nem válik, sejtve vagy sejdítlen de minden esetre ránk fog idéztetni egy Hora Gloska-féle idétlenség.

És most térjünk vissza pillanati megállapodásmat megelőző azon szakaszára értekezésemnek, hol azon képet állítám a tisztelt olvasó elé, mellynél fogva t. K. L. úr

Legelőször az urbéri örökváltság eszméjét veté politikai lombikába ;

S aztán azon követelését, hogy minden adó közös legyen.

Noha azt mondtam, s most is azt állítom, mikép mind ezen két szer magában igen ártatlan, sőt általános bekapatása vajmi hasznos volna, azért még is, így egymás mellett lombikba helyezve, untig elégségesek arra, miszerint a legnagyobb fermentatioba menjenek át; s pedig, mert számtalan olly szer van, mint kiki tudja, melly magában ártatlan, de más szinte ártatlan szerrel egybevegyítve, tüstént vagy elvégre ugy megváltoztatja természetét, mikép néha még a legnagyobb méreg is válik belőle, főkép ha még valami élesztő is kevertetik hozzá.

S ím t. Kossuth úr, akarjuk hinni, véletlenül — noha itt a véletlen olly szerencsésen (!) ütött ki, mintha a legármányosb combinationnak lenne eredménye — belé is keveri a politiko - vegytani lombikában letett két szerbe ezen élesztőt, melly egyedül azon ártatlannak látszó kicsinységből áll:

Hogy ő az urbéri örökváltság lehetőségét, mint *conditio sine qua non*, az adónak közös viselésétül tételezi fel.

Legtöbb közülünk ebben nem lát semmit. Ez azonban éppen nem *argumentum arra*, mikép ne volna benne valami, sőt felette sok. Mert hiszen ki tud köztünk politikai vegytanhoz valamit? Sőt, hogy ke-reken kimondjam, hol van nálunk azon sok, ki politikában orránál messzebbre birna látni, noha ez is igen rövid?

Megmondom én, mikép lessz ebbül forradalom, hahogy nem válik belőle abortus! -- Midőn ismétlem, ha csakugyan véletlennek tulajdonítható az egész esemény, soha véletlen nem használt senkinek, ki reform után vágyott, forradalmi alap készítésére annyira, mint ezen többször érintett két szernek és élesztőnek amalgamatioja fog bizonyosan használni, úgy hogy, valóban a legvérmesb franczhoni Jacobin combinatiojának is becsületére válnék annak kigondolása; s pedig aztán az a nyereség benne, hogy „honi”.

„Az egyik szer legmagasabbra potencirozza az adózónak *acquisitioi vágyát*, mihez még ha t. K. urnak remek tolla járul: nincs Nádudvarnak olly szíkes telke, melyet a szegény mystificált adózó képzeletében Armida kertjének ne látna. És ez a positiv hatás”.

„A másik szer ellenben éppen megfordítva, legmagasabbra potencirozza a nemesség irtózását a teherviseléstől, mit még ha t. K. urnak és adepljeinek megnemszünő dögönyözése fűszerez kellőleg: nincs ékesszólás, melly az ekkép felpaprikázott nemességgel elhitethetné, hogy a nemfizetés bizony nem annyira becsület, mint volna inkább szégyen. És ez a negativ hatás”.

S most keverjük csak jól egybe ezen két szert ; kurjantsuk folyvást egyiknek fülébe, hogy urbéri örök-váltságából, melly aztán igazi eldorado, soha nem lesz semmi, míg nem visel a nemes is minden terhet mint a pór ; a másíknak ordítsuk ellenben szakadatlanul ké-pébe, hogy ha nem adózik, adóztatni fog, ha nem megyen, meneltetni fog ; mi más szavakkal nem egyéb, mint egy felette elegans variatioja azon Sobri-féle ép-pen nem elegans themának : pénzt vagy bört !

S ugyan méltóztassanak felelni, egy „kis kez-detnek valljon nem untig elég-e ezen véletlen vagy ügyes contrapositio összeállítása? Valóban legszebb kifejlést ígér, és t. K. L. úr nagyobb vonásokban és bizonyosan még nagyobb applausussal és kivált nagyobb sikerrel fogja agitatiojának e harmadik terén gyako-rolhatni hazaszeretettül tularadozó lelkületét, mint iz-gatásának első körében, hol a köz- és kivált főrendi nemességet nevelgette és annyi háladatlanokra talált; vagy a socialis téren, hol annyi kereskedői vagy gyári tagtárs már ma is dicsőíti nevét, s ezentul bizonyosan dicsőíteni fogja még inkább.

Tudom én igen jól, hogy t. K. úr illy contraposi-tioha nem csak nem akarja hozni a magyar adózót a magyar nemadózóval, sőt senki sincs, ki annyira sze-retne minden kasztát egy erős nemzeti testbe szorítani — és ebben, közbevetőleg legyen mondva, én szinte megint egy véleményben vagyok vele — mint éppen ő. A baj csak az, hogy máshová néz és máshová út! *)

*) Igen sok van a világon, miben nem találunk hibát, mi azonban, a nélkül hogy világosan tudnók „miért“, még is mindig valami bökdözési érzést gerjeszt bennünk, mikor megcsudáljuk.

Illy érzelemnek nyitját bizonyos nagy bölcseségű bécsi orvostanár e rövidke kitéttel illustrálja: »drneben« „mellette“.

S ám vizsgáljuk csak egy kissé pszichologiai tekintetben, milly eredményt fog okszerintileg bekövetkeztetni t. K. ur fellépése, hahogy, mint ismét s ismét mondom, nem leli az egész provocatio végét abban, miszerint t. K. úr néhány fenhéjázóbb vezérczikk írásában már kiadta volna mérgét és már megtalálta volna keble nyugtát; mit azonban olly szilárd és következetes statusfiúrurul mint ő, feltenni nem lehet, s ekkép hihető, még tovább fog fonatni a megkezdett szövet.

A nemességet, melyet t. K. ur újabb „adóczikkei által eszére téríteni akart, hogy tegyen elvégre már de bonne grace, maga jószántából, és mielőtt késő volna, valamit, nemcsak semmiben nem capacitálta, de éppen ellenkezőleg még inkább megcsontosítá benne a nemfizetési előítéletet.

És én azt hiszem, soha nem találta senki is még el, kivált az emberek tulajdonát és közönséges eljárási módjukat illetőleg, a szegnek fejét olly ingeniose mint ő

Egyszer, midőn bizonyos családtyát és ennek nejét dicserné, mennyire volnának eszesek, milly különös elmebeli tehetség, talentum és szeretetreméltóság tüntetné ki őket, és nem tudná eléggé bámulni, mintegy tünődve, hogy mind ennek daczára még sincs a dolog egészen rendben, így tárá ki keblét: Mennyi ész, mennyi fényes tehetség, mennyi virtuozitás, de mindig „mellette“, „alleneil d'rneben«!

Minden megbántás nélkül legyen mondva, de én nem ismerék senkit, kire ezen illustratio annyira illenék mint t. K. urra! Kitűnő phantasia, melyet nem csudálhatni eléggé; de mindig „mellette“, „alleneil d'rneben«. Gyönyörű conceptiok, és a dolgok legfényesb elrendezése, miken bámulni kell; ámde megint „mellette“, „wieder d'rneben«. Politikai mesterművek, melyeknek remek voltát senki nem tagadhatja; de megint, mindig s mindig „mellette“, „immer und immer d'rneben«!

S hogy ez így történt, vagy így fog történni miután az érintett czikkek tán nem ismeretesek elég tág körben még, miszerint kellőleg mindenütt felboszszanthatták vala a nemesség jobb részét, igen igen örvendetes! És bármilly tágra nyissa is fel bámultában t. K. úr szemeit ezen állításomon, nem csak én, de még saját maga is, egy kis feleszméléssel mód nélkül elbusulna, hahogy ez máskép történnék, és a magyar legjobb tulajdonát már egészen elvesztette volna melly abbul áll, hogy:

Ijesztgetni, erőltetni, zsarnokoltatni tán senkitül, és semmi esetre theoreticus projectansok által nem hagyja magát, s hogy inkább „törik szakad“, mielőtt illyesek parancsa alá görbedne gyáva férgileg.

Én például olly különös természetű vagyok — s magam után másokrul itélek — mikép engem a kényszerítési-akarás olly fejességre bicsakol, hogy tüstént veszni volnék inkább hajlandó, mint még a legnagyobb igazság kiszolgáltatására is; mellynek teljesítésére egyébiránt, ha abban véletlenül hátramaradtam, egy kis „jó szó“ elpirulás közt hajtana. S valóban nem tudom, sőt kétlem, elfogadnám-e magát a menynek országát, mellyel azonban eddigelé még soha meg nem kínáltak, ha abba erővel akarnának korbácsolni.

A magyar nyelvet például, noha nemzetünkhez nálamnál senki nem hübb s bálványzom azt, még ezt is elhagynám örökre, és soha nem hangzanék ajkaimrul magyar szó többé, habár nyelvemet kellene is kivágnom, ha el akarnák tiltani, hogy más nyelven ne beszéljek, vagy kényszeríteni arra, mikép mindig csak magyarul szóljak; mert illy alkalomkor tüstént felnyilik előttem egy világosb láthatár, magasodni kezdek s

tisztán érzem, hogy én még több vagyok mint magyar, egy lelkes lény, melyet kinozni lehet ugyan, s mely reszketne s jajdulna tán, ha hosszú sanyargatás kioltaná benne inainak élet, mely azonban visszaadva magának, csak Isten előtt bókol, más előtt nem. *)

S kérdem magát t. K. urat, ki tudom szintugy mint én, gyűlöli a tyrannismust, mely néha egyenesen csak szerencséjére akarja kényszeríteni, de kényszeríteni, a népeket, — s ki sejdítlen tán csak nem tar-

*) Olvassák csak e sorokat hazánk mind azon pajkos suhanczai, kik, mintha rájuk volna bizva adni a dolgoknak irányt, tüstént felmorognak, sőt még össze is röffennek, ha valaki elég merész, ha bár nem tudna is magyarul, sőt nem is volna magyar, jelenlétükben más nyelven kifejezni érzelmeit, gondolatit, mint magyarul; s legyenek meggyőződve, hogy ebbeli még a legaljasabb társaságokba sem illő viseletük által minden csak egy kissé jobb egyénben is szintolly érzelmet provocálnak, mint a milly érzelmre hevül saját becsületes magyar magam mindig, ha valamire „kényszeríteni“ akarnak; minthogy zsarnokságnál nincs önálló férfi előtt gyűlöletesb, habár illyest a legnagyobb hatalom gyakorolna is, midőn mindenkinek saját magát sőt még árnyékátul is szégyenleni kellene magát, ha ténstán tanulók vagy aljas betyárok által, kikben néha de csak egy parány igazi nemesség és lovagiség sincs, engedne efféle tyrannismust gyakorolni magán! És ha nem jönnek nemzetiségünknek ezen igazi gyilkolói hovahamarább eszükhöz, vagy nem bilincseli le őket a felvilágosodott közvélemény lesújtó indignatioja: bizony mondom, hiába küzdünk nemzetiségünk megkedveltetése vagy éppen felemelése végett; minthogy valamint egyetlenegy bűdösféreg is elég, mikép az egyébiránt legjobb lakházat is elhagyjuk családostul vagy azt megutáljuk: szintugy elég egyetlen egy szemtelenül rátorkoló is, hogy nem egy de számtalan becsületes idegent, ki rokonszenvvvel viselteték vérünkhez, utálattal töltönn el irántunk.

tozik azon kis magyar kényurak sorába, kiket annyira ostromozott, kik szintolly arányban szeretnek mások felett gyakorolni erőszakot, mint a milly erősen gyűlölik az effélének alkalmazását maguk irányában; kérdem t. K. L. urat, ugyan örülne-e mint magyar, ha a magyar nemesség olly könnyen meghunyászkodnék, s mint hajhászott farkas tüstént behuzná farkát, mert a közigazgatási Hetilapbul egy ukázt sujtanak rá? O irgalmas Isten, akkor végünk volna!

Higye el, illy halálos symptomátul maga t. K. úr borzadna leginkább vissza; mert ez annak volna jele, hogy a magyar nemesség, melly nem lehet általán véve elég felvilágosodott, mikép egyes philosophként magában el legyen fojtani képes azon indignatiot, mellyet minden erőszak ébreszt, még azon ellentállási erőbül is ki engedte tökéletesen vetkeztetni már magát, melly a magyarnak eddigelé leginkább biztosítá sorsát, és a melly zománcz, míg ketté nem törik, ezentul is bizonyosan fentartandja létét; melly azonban már felette gyenge volna, mit maga t. K. úr sem fog tagadhatni, ha egy Hetilap-féle fenyegetés is leverné lábairul; mert ez esetben igen természetesen hatalmasabb helyekről rá dörgött efféle „sic volo sic jubeo”-nemü boldogítások még sokkal könnyebben megtörnék sodrát.

Midön tehát t. K. L. urnak magának is kell azon örülni, ha a magyar nemesség olly könnyen még meg nem ijed, s ekkép magának is kell mint becsületes magyarnak ohajtani — mi aztán, igaz, atyának nem szolgálhat nagy vigasztalásul — hogy ebbeli uj babája necsak erőre ne vergődjék, sőt inkább születése előtt veszszen el, azon conclusiora fogja minden bizonynyal K. L. urat a jövőre nézve birni, hogy ezentul per-

svadeálni iparkodjék inkább, mintsem hogy ijesztgessen.

A magyar embertül semmit sem lehet erővel kicsikarni. S hála Isten, hogy ez így van, s adja, hogy mindig így legyen. Ámde jó móddal szörmentiben, nem annyira makacs, mikép vele, igaz: sok béketűrőssel, de elvégre ne boldogulhatna a tiszta szándék s ernyedetlen hazafiság.

S most legyen szabad még némieket egyenesen t. K. urhoz intéznem.

Lássa Ön, újabbi fellépése által sokkal többet értett az adó-ügynek, mint a legdühösebb coryphaeusai a nemfizetésnek. Mert ezek, ha szinte csak idegen szűkeklőségnek lettek volna is mercenariusai, még is magokban mindig erősebben pirulnak bár a legfényesb győzelem után, mint volna oka pirulni a vert hadnak, és annyira sujtja őket nem csak a magyarországi, de az európai közvélemény mindinkább, miszerint szerepviselésük napról napra émelygősb szagu és elvégre olly gyűlöletes raritas lesz, mint döglött rhinoceros, melyet mindenki kerül, mellytől azonban senki sem fél.

Ha valaki díjt tett volna ki, hogy az adó dolgát már előre s újra megbuktassa, vagy azt legalább megszűsse háttérbe sujtja: valóban senki nem tehette volna magát arra olly érdemesnek, mint érintett újabb czikkei által Ön! S ha nem hisz nekem, ám kérdezzemeg egy kissé higgadtabb vérű legbizalmasb elvbarátit; és ha ezek a valót Öntől nem fogják eltíkolni akarni, bizony épp' azt fogják mondani, mit én. — Hiszen néhány közülök, mint saját füleimmel hallám, annyira ment kormánygyanusítási hevében vagy politikájában, a mint tetszik, egyenesen azon gondolatra vetemedni, mi-

szerint abbul tündöklének ki a kormány mostoha szándéka az adó ügye iránt félreismerhetlenül, hogy a könyvvizsgálat Önnek czikkeit kinyomatni engedé; holt, mint én vagyok meggyőződve, bizonyosan azért nem hátráltatá a censura ezen „szándéktalan machiavellismus“ létrejöttét, miszerint ne jajduljon az ellenzék minduntalan fel, hogy organuma nincs, és a conservatív pártnak „minden“ szabad, neki viszont „semmi“, mi azonban ez esetben nagyon is meghazudtoltatott; mert annyi szabadalommal, mint a mennyit az ellenzék vívott ez alkalommal ki magának, a conservatív párt legalább eddigelé egy esetben sem dicsekedhetik.

Vagy tán valóban erőszakolás volna a terv? S tán többen szövetkeztek, azon elvek és modor szerint járni az adó dolgában el, mint azokat Ön jelelte ki? Ha így: akkor valóban szomorú!

Lássa, én Önről nem csak azt tartom, hogy hazáját szereti, de mi több, még becsületes embernek is szeretem hinni, kire ennél fogva lehetetlen, bár mennyire volna is mások vagy saját maga által infascinálva, mikép legalább higgadtabb pillanatokban, mikor az ember magába száll, a férfiúi egyenes s őszinte hazafiúi szónak némi hatása ne volna.

Hadd mondjam el Önnek tehát négy szem közt — mert hiszen discretiojára biztosan számíthatok — milly phasisokban fog kénytelenül kifejleni Önnek az adó körüli újabb fellépése, hahogy agitatiojának ezen új mezejéről ismét le nem lép; igen, le nem lép, mert hiszen Ön, ha azon megmarad, nem vonulhat vissza többé. Ön, mint Fernando Cortez, felgyújtá maga mögött gályáit s már nem menekülhet. Ön mint felbőszült kártyás, kimondá a „va banque“ mások vagy maga fölötti koczka-ítéletet, s ekkép ha le nem

lép s veszt, akkor ingét, bőrét, sőt még lelkét is kénytelen lesz koczkára vetni; ha ellenben nyertes, nyeresége körülbelül ez lesz:

Hevesebb követőit — minthogy Spartacus-féle hazafiakat már előre elítélt a tizenkilenczedik század — s pedig lesznek hevesebb követői, kik mindig sántikáltak valamiben, és most, mint krokodil a napban, ők martyr-féle visiokban szeretnek gyönyörködni, kik nem fogják beérni szónoklattal s vezérczikkek irásával, de odébb mennek; ezen hősöket, mondom, le fogja sujtani, el fogja nyomni, ki fogja az utbul tisztítani a hatalom karja; —

A felizgatott szerencsétlen adófizetők, kiknek kezeiben a hatalom örökség, miután kinosan át fogták tapasztalni a legkellemetlenebb érintkezések argumentumait a posteriori, irgalmatlanul hátraesnek azon szabad ember s birtokos-féle ideáltul, melly oly gyönyörű színekben mutatkozik Önnek szerencsés de oly igen csalékony phantasiája előtt, és melly lét elibe minélelőbb vezetni honunk minden lakosát, Önnek éppen oly nemes és oly emberszerető, mint visszás uton hajhászott, s ekkép okvetlen hajótörést sőt kudarczot valló tendenciája; —

A honnak álladalma megrendül, és a legmélyebbre ható hazafiak, midőn kinosan fog vérzeni szívük annak elgondoltán, mennyire vihette volna bölcsesség a hon kifejlését, s az ábrándozó incompetencia hová sülyeszté azt — car l'insuffisance amène l'arbitraire — egyedül buzgó imádságban lesznek ultimum remedium gyanánt kénytelenek keresni statustudományt, s újra és újra megkérni a magyarok Istenét, hogy irgalmazzon kiskoruságunknak és segítsen; minthogy akkor, mikor tökéletes chaosba hozott az éretlen el-

bizottság s a felizgatott néptömegek dühe minden társasági viszonyt, egyedül Istenek segíthetnek vagy anyagi erő; —

A nemzetiség, melyért olly sokáig olly ember-ségesen, olly hűn, s már már némi sikerrel vívtunk, alkalmasint utolsó agoniáját fogja élni; —

S Ön? Ön, kit én nemcsak hazaszerető s becsületes, de jószívü embernek is szeretek hinni, ki előtt az erény nem üres hang, nem egyedül fényüzési függőcsímer, Ön mit fog érezni, ha csakugyan még is ecsetem rajza igaznak fogna mutatkozni, és Ön, ki már annyiszor kiábrándult — s erre untig oka is volt — elvégre még a körül is kibontakoznék azon édes illusiobul, melyek Önt most még mindig sötétben tartják, hogy :

Midőn statusbölcseiséggel hitte magát telve lenni, csak phantasiával és önhittséggel volt saturálva;

Midőn prophetának tartotta magát, nem csak nem látott semmit is előre, de még a fenforgó leg-egyszerűbb eseményeket sem birta látni tisztán; s míglen teremtői illusiokban ringatta magát, nem volt soha is egyéb, mint indítványozó és projectans, ki mindent kezd és mindenbe belé viszi a könnyenhivőket, egyet s mást egy kis ideig fentartani tán képes, de bevégezni semmit sem tud;

Midőn másokat akart vezetni, még saját magát sem birta kormányozni gyakorlatilag;

Midőn uj political messiásnak, egy mélyen beható statusbölcseinek hitte magát, soha nem birt magasbra emelkedni, mint egy jószívü misericordianus nézpont-jára, ki minden kis sebre írt szeretne kenni, hézagos számítások szerint kenyereket süttet a szegények számára, és ki borzasztólag előmozdítván a dologtalan-

ság átkát, el van tán látva elég talentummal egy nemzeti nagy kórház megalapítására, de nemzetet, sülyedésnek indult nemzetet regenerálni soha nem fog;

Midőn népeket gondolt boldogítani, zúg-prókátorként szerencsétlenségükre csak felizgatójuk volt; s hogy ekkép:

Midőn honunk institutioit rendezni, szilárdítani vélte, végképi zavarba bonyolítá azt; szabadság terjesztése helyett, mi bálványa volt, szolgáló állapotba sülyeszté a hazát; nemzetiségünket pedig, melly, bár ki mit mond is, egyedüli garantiaja szabadabb institutioinknak, s azon egyedüli regenerationalis szikra, melly bennünk létezik, nem készakarva tán, megengedjük, végkép elejtette lábairul; s hogy ehhez képest

Még azon illusioiban is, mikor azt hitte: legalább kötelességét fogja teljesíteni, csatlakozott, mert működése több kárt okozott, mint hajtott volna hasznot, és idétlenségek elkövetése korántsem kötelességteljesítés még!

Akkor, mondom, ha Ön egyszer tökéletesen kiábrándulva leendett — mi meg fog történni, ne kétkedjék, mert ön-alkotta 'világa' nem realisabb mint déli báb, és Ön nem fogja tagadhatni, hogy én jobban ismerem Önt mint önmaga — akkor ugyan kérdelem, fog-e de csak egyetlenegy vigasztaló érzést is lelni keblében?

Szándékának tisztaságával fog tán állni elé! Ámde kérdelem, nem szomorú vigasztalás-e ez, ha abbul egy végkép feldult nemzetnek romja merül fel és egy meg-nemszünő figyelmeztetés ezt hangoztatja füleibe: l'enfer est peuplé des meilleures intentions?

Vagy tán azzal fogja vigasztalni magát, hogy csak jogával élt? — Azonban ha erre megint a bölcsnek azon kétségbevehetlen állítása fog jutni eszébe,

hogy „Nincs nagyobb bűn, mint másokat vezetni akarni, ahhoz való tulajdon nélkül“, ugyan nem fog-e vajmi keserű érzéssel visszaemlékezni mind azon illusioira, sőt megátkozni azokat, melyekből sem elég higgadsága nem volt saját erejével kiemelkedni, sem elég erélye türni, hogy azokból mások elibertálják Önt?

És azért a Haza szent nevére kérem Önt, lépjen le agitatiojának azon veszélyteljes teréről, melyre ujabban állott, sőt nemesb érzelmihez fordulva, alázattal esedezem: mondjon le a politikai vezérségről is általán. Mert Ön, higyen szavamnak, éppen nem arra való. Minthogy roppant eszének és kivált azon különös kitalálási talentumának daczára, mellyel bármit is bekapatna kivált az ifjúsággal, okossága bizony olly parányi, ítélőtehetsége pedig valóban olly szomorítólag piczi, mihez képest csábításra, elöitéletek terjesztésére, izgatásra el van ugyan s pedig nagy mértékben látva mind azon kellékekkel, mellyek az efféle szerepviseléshez megkívántatnak; ámde egyenesen tagadom, hogy csak egyetlen egyikével is birna azon qualificatioknak, mellyek politikai vezérségre, zavart eszmék rectificatiojára, és népek békes utoni boldogítására elkerülhetlen szükségesek. Tagadom pedig azért, mert valljon az, ki olly nevetségig csekély emberismerettel bír mint Ön; az, kinek számításai a legkedvezőbb revisio próbakövét sem állják ki; az, ki a legegyszerűbb kérdések mélyébe sem hat legtávulabbról is: az talán csak — s magátul kérdem, ugy-e? — nem mutathat a politika tömkelegesen terén egyebet, mint vajmi nyomorult fővezért, vagy szánakozásra legméltóbb statusférfit!

Szónoklat, bármilly fényes és bármilly tulipán, nem elég ehhez még, valamint azon kitalálási és be-

kapatási talentum sem, melyet érinték, s melyben Ön olly kitünőleg virtuóz, hogy engem akaratlanul is mindig azon híres francia szakácsmesterre emlékeztet, ki olly csipősen főzött és kivált olly czifrán tálalt, mikép ha kedve csosszant, lovat sőt rókát is bekapatott még a szemesebbel is; s csak azon kevesek maradtak csömörtül mentek, kik őt az efféle negédes fufangjairul már ismerék.

Lássa, drága honfim, Ön éppen olly kevéssé való politikai vezérnek mint én.

És miért nem vagyok én arravaló, azt majd más alkalommal elmondom, miből látni fogja, „mennyre ismerem magam“.

Az én legjobb tulajdonságom olly hangya-féle minőség, melyhez képest soha nem unom meg a munkát, habár toties quoties elszedik vagy elgázolják is előttem a tojáást.

Öné pedig egy gyönyörű s felette éles szárhoz hasonló, melly judiciosus operator kezében csudákat teremthet elé.

Lépjen ehhezképest, még egyszer kérem szépen, a politikai vezérségről le, szálljon a magas paripárul a közlegények sorába, és utilisáltassa — értődik a szó legnemesb értelmében — hazánk boldogítására valaki „okosabb“ által magát; valamint én is, csekély kis titulusaim daczára, bizony hasonlólag a közlegények sorában találok legillőbb helyemet, s azok által engedem utilisáltatni csekély tehetségemet — szintugy értődik a kitétel legnemesb sensusában, és szintugy hazánk boldogítására — kiket én tartok magamnál okosabbaknak. *)

*) E három kitéttel: modor, tapintat és tactika, ha nem csalatkozom, én hoztam fel politikai értekezéseimben legelőször. —

Ha azonban — quia constantia decet virum, vagy a fenforgó esetben, tán jobban mondva: ha fejesség is erény — Ön végig el akarja járni az egyszer felvett „nélkületek sőt ellenetek“-féle vili-tánczát: ám tessék.

Nem tetszett egyike is! „Minek nekünk a modor, ha elvben egyetértünk!“ így nyilatkozott az egyik; midőn a másik, inkább „kapustul szeretvén törni a házba“, el nem ismerte a tapintat szükségét; a harmadik végre a tactikát olly eljárásnak gondolta vagy legalább hirdette, melly a magyar egyenes-séggel nem fér össze.

Aránylag csak kevés idő folyt le, s már a nagyobb szám nem kételkedik azon, hogy nem csak igen szükséges a helyes modor, bár a legdicsőbb elvek kivételére, s nem csak igen egyeztethető a tapintat és tactika a politikai becsületességgel; sőt hogy czélszerű modor, elégséges tapintat és helyes tactika nélkül lehet ugyan izgatni és lázítani sikeresen untig, s romba és tökéletes chaosba dönteni mindent, de ezen kellékek nélkül vajmi szomorú szerepet játszik bár a legkitünőbb ész is a politikai reform terén.

Most legközelebbtül a hasznosítás — utilisatio — kitételével éltem gyakrabban; és zugtak ez ellen is. Sőt egy politikai imperterritus még annyira is ment, hetvenkedve kinyilatkoztatni, hogy bizony ő senki által magát utilisáltatni nem engedi!

Szomorú tiltakozás, gondolám magamban. Én e részben egészen másképp gondolkozom, és azt ohajtanám, bár utilisálhatna engem a fejedelemtül lefelé minden koldus, és halálom után még csontaimnak sat. is vehetnék hasznát; mert aztán ez adná meg emberi érzelmeknek azon benső megnyugvást, mellyhez képest elgondolhatnám: nem egészen becsnélküli részcseckéje vagyok a hazának, az emberiségnek.

Ámde tudom, egy kis feleszmélés után ezen fogalom is engesztelődésre fog találni, és polgárosítást nyerni honunkban hovahamarább. Mert hasznosítani valakit — magától értődik,

Izgasson minden nemzetiséget a magyar nemzetiség ellen böszülésig fel; vessen égő kanóczot a szántóvető lakára, miszerint erővel kivívja magának az Önformulázta és ő-értelmezte „egész igazságot“; osto-

nem megvesztegetési vagy megcsalási sensusban — korántsem teszen annyit, mint valakit poggyász-lóként valamivel meg-
rakni, vagy őt éppen csábítási bilincsek közé szorítani — és ám ne szenvedje ezt senki — hanem a hasznosíthatás már magában feltesz oly tulajdonokat, melyek hasznosak s melyeket ekkép valaki élvezhetne, és saját efféle tulajdonit cserébe ajánlva, azokat élvezni is kívánja.

Az emberek szinte minden viszonyai ezen alapon sarkallanak. Egyik utilisálja a másikat. Szerelem, barátság, tisztelet érzelme egész tisztaságukban, mik nem tartoznak az emberek közönséges viszonykapcsaihoz, tán nem állanak egészen ez alapon; de ha csalni nem akarjuk magunkat, utóljára bizony a szererelem is elhidegül, a barátság is elfásul előbb utóbb, de még a tisztelet is elgyengül végre, habogy a kölcsönös utilisationak, magától értődik nemesb kapcsa nem szolgál a gyarló halandóknak legalább némi kölcsönleges támaszul.

Többnyire, én minden netaláni apprehensio elkerülése végett itt egész ünnepélyességgel kijelentem, hogy valamint én magamat senki által megvesztegettetni nem engedem, és éber leszek, mikép senki ne mystificáljon, de más részről szerencsésnek érzendem magam, ha engem bárki is utilisálni kíván és én utilisálható is vagyok: úgy szinte egy cseppet sem tudok a megvesztegetés mesterségéhez, mystificálni pedig egyedül azon hiú kevélyeket szeretem, kik mystificálhatók; ámde ha valakit, kivált hazánk érdekében utilisálhatónak tartok, és e szerint — mindig feltéve a szó legnemesb értelmében — utilisatioja után sovárgok is, ez által nem csak tegtávu labbrul sem kívánom becsmérteni őt, sőt ez inkább legbizonyosb megbecsülésem jele, minthogy én csak annyiban tudom becsülni az embereket, s ők tulajdonkép csak annyit is érnek, mint a mennyi haszonhajthatás van bennük és valóságos hasznot hajtának is; és viszont.

rozsa a közbirodalom érdekeit legnagyobb ellentétre, s töltse meg mérgével a viszontorlás poharát csordul-
tig: ám lássa.

Ha azonban egykor, midőn már késő lesz, érezni s átlátni fogja, s megvallani lesz kénytelen, hogy átok volt az, mit fejünkre hozott és nem áldás: akkor ne mentse magát azzal, hogy nem volt a nemzetben egy hü is, ki Önnek csalálmait még idején ketté törni elég elszántsággal birt s tehetsége szerint ügyekezett volna.

T. Kossuth urral a bevégzett szakaszban felette hosszasan foglalatzkodtam. Ezt azonban nem egyedül személye végett tevém, noha ő már maga is megérdemli e figyelmet, hanem tevém legfőképp azért, mert nem csak ő lépett a parasztizgatás terére, de az ellenzék még néhány más előcsahosa is az adófizetőnek minden módóni felingerlésében, s a nemességnek minden tőle kitelhető ijesztgetésében hiszi, lankadni nem tudó politikai viszketegéhez képest, a bölcsesség azon kövének feltaláltát, melly a magyart minden bajaibul kirántja.

Már én pedig azt hiszem, hogy valamint a legközelebbi védegyleti agitatio politikai kifejlésünk tekintetében igen sokat ártott, úgy a most célba vett parasztizgatás, hahogy az illetők jóslatomat fitymálják, tanácsomat nem követik, vagy a nemzet józanabb része ebbeli rosszalásomat magáévá nem teszi, nem csak ártani fog, de okvetlenül bekövetkezteti a gyermeki és incompetens kezekbe esett magyar nemzeti és alkotmányos drámának végfelvonását. S ugyanis:

A védegyleti izgatásbul, melynek éle már is el-
tompult, s az azt kísérő kereskedési és gyári erőlkö-
désekbul, ha mint makacs gyermekek a kézzelfogható
igazságot tagadni nem akarjuk, csak azt nyertük, hogy
midőn kitünt mindenünnen „gyengeségünk“, mi ag-
gasztólag csökkenté hitelünket oda kün, és nagy mér-
tékben csökkenté önbizalmunkat ide benn, olly kese-
rüség vagy legalább olly idegenkedés támadt közbi-
rodalmi sőt kormányi viszonyinkban, melynek követ-
keztében mód nélkül nehezült azon barátságos elrende-
zés lehetősége, melly egybebonyolult körülményeink
között azon egyedüli Ariadne fonala, melly menekü-
lésünkre szolgálhat, és mellyet ekkép gyengíteni vagy
éppen elszakítani akarni, legalább politikai tekintetben
több mint bűn, mert szánakozást sem érdemlő otrom-
baság.

A parasztizgatásnak pedig, mint bővebben fejte-
getém, nem az lesz következménye, mint ezt az ábrán-
dozó izgatók remélni látszanak — látszanak, mon-
dom, mert valljon remélik, hiszik-e: ez más kérdés
— hogy t. i. eszükre hozzák a nemességet, az adózó
ellenben olly phalanxot fog képezni, magátul értődik
,vezérletük‘ alatt, mellyel aztán ,menetni‘ fognak a
magasabb aristocriátul kezdve mindent, s ekkép az
országgyűlést, a kormányt, sőt magát a fejedelmet is,
sine contradictione. — Nem, illy kifejlést a most czélba
vett politikai experiment nem fog bekövetkeztetni; de
a felbőszült nép, mint Carthago elefántjai, barátot,
ellenséget, mint nemkülönben saját magát pusztítva,
mindent, mi utjában áll, tönkre ver, míg a csép he-
lyibe, mellyet a közszabadságért sovárgó éretlenség
bűvölt elé, a bayonette áll, és az idétlenül megsemmi-
sített függetlenséget a hatalom karja bosszulja meg.

Tudom én vajmi jól, hogy ezen újabb s kiméletlen kikelésem t. K. urnak és iskolájának tendenciái ellen, személye iránt viseltetett legyőzhetlen antipathiának fog tulajdonítani. Sokan, ebbeli kikelésem módorát tekintve, minden dignitas hijával fognak vádolni. Legtöbbsen pedig azt nem fogják jóvá hagyni s ekkép azt restellendik, hogy miért nem használtam tehát én is kimélőbb módokat az infatuáltak kiábrándítására, miután magam is elismerem az erőszak czéltalan sőt ellenies hatását. Míg végre igen számosan időelőttiséget fognak látni mostani fellépésemben, mint-hogy ők olly közeli veszélyt mint én, nem vesznek még észre.

Erre azonban nyugodt lélekkel azt válaszolom: soha sympathia vagy antipathia főtényező politikámban nem volt, mert mindig meg tudtam különböztetni — s bár tudná ezt minden magyar — mennyivel tartozom egyénnek, bár legjobb barátomnak, és mennyivel vagyok hazám kötelezettje. Különösen t. K. urat illetőleg pedig soha nem csak nem tapasztaltam magamban legkisebb antipathiát személye iránt, sőt ha valaki, én tudtam méltányolni kitünő talentumát és szívének emberszerető dobogását; ámde annál inkább visszatetszett kezdet óta minden okosság, tapintat és ítélőhetség nélküli politikája, melly elvégre, mert tisztán látom, milly kigázolhatlan hinárokba fogná vezetni vérrünket, előttem olly gyűlöletessé vált, hogy valamint t. K. úr csak jogával élni vél, miszerint irtóztató aktivitásánál fogva újra s újra kigondoljon valamit, mi a legvisszásb állásba hozza honunkat: úgy szinte én is egyedül jogommal élni hiszek, sőt attul vagyok áthatva, hogy ez legszentebb hazafiui kötelességem, mihezképest én viszont elalunni nem tudó éberséggel

ujra és újra, mennyire erőm bírja, az egész nemzet előtt kitárjam, hogy t. K. úr politikája, ha erőt nyer, nem áldást de átkot hoz a hazára. S valljon ha t. K. urnak szabad, mikor csak kedve csosszan, a legveszé-lyesb operatiók alá venni a szegény hont, ugy miért volna nekem tilos sőt nem kötelességem-e, politikai capacitását venni toties quoties bonczkés alá?

Mi pedig ebbeli eljárásom dignitását illeti, kérdem, abban valljon hát milly dignitas van, minden kormányit, bár a legjobbat gyanusítani, lehorkolni, lepisz-kolni, az egész nemesi statust fenyegetni, ijesztgetni, az adózóval kaczerkodva, azt mindennemű fallaciák ál-tal felizgatni? Bizony ez eljárásban olly kevés digni-tas van, miszerint annak hű kimutatása nem csak nincs dignitas nélkül, de az igazi politikának dignitása éppen abban áll, himezés hámozás nélkül az efféle eljárók szemeire lobbantani az igaz szót.

Azon kimélet nélküli nyersebb modort és időelőt-tiséget tekintve, mellyel t. K. úr és iskolája átellené-ben tán vádoltatni fogok, azt jegyzem meg, hogy vajmi nagy különbség van Donquixotte-ként egész osztályokkal szállni szembe, vagy egyes kitörőknek állni útját; s hogy

Némi főkben a politikai hallucinatio már olly fokra hágott, miszerint ez esetben az „észretérítés“ egyedül „en famille“ lehető legfelrázóbb szavak által sikerül-het, vagy ennél sokkal kellemetlenebb operatio követ-keztében extra rhombum; és ekkép az „okos“, mert sokkal kellemesb az mint ez, nem csak nem fog ne-heztelni a czikornya nélküli egyenes szólóra, de még háladattal fog viseltetni iránta, ovakodásra intő figyel-meztetése miatt. Míg végre, valamint esetlen pompier az, ki csak akkor kezd tűz-oltáshoz, mikor az már lobbal ég; valamint szánandó orvos az, ki betegének csak ak-

kor nyújt gyógyszer, mikor az már végvonaglik: úgy, vajmi éretlen hazafi s tapintatlan politicus az is, ki csak akkor int ovakodásra, mikor már késő.

Minden ember, minden nemzet saját kárán okul. Tapasztalást egyik sem vesz ingyen át. A különbség csak az, hogy míg a botor, tapasztalásért egész üdvét veri sánczba, s ekkép nem ment meg semmit: addig az eszélyes lehető legolcsóbb áron vásárolja meg azt, és felkincsel sokat.

A vakmerő buta légy, jóllehet előtte hull szapanyos vizbe sorsosa százanként, még is körülte addig figuráz, addig vakmerösködik, míg maga is belé vesz. — Így jár felette sok egyén is, ki látni nem tud, látni nem akar és „krik, krak“ ó! még akkor sem veszi észre, hogy inog, sőt dül feje fölött a fedél, mikor már a szomszédháznak tetejét is lehordta a szél.

Nékünk magyaroknak legyen ennél több eszünk!

Honunk, ha csálni nem akarjuk magunkat, napról napra rendetlenebb állapotba sülyed, sőt nincs már távul tökéletes dissolutiotul.

Illy esetben kötelessége, legszentebb tisztje a kormánynak, hogy segítsen. S fog is segítni, higyetek szavaimnak, s pedig minden áron; minthogy rendetlenségénél, anarchiánál — o! keserves alternativa — bármilly nemü rend még is jobb.

A kérdés azonban az: mikép fog segítni? És én e tekintetben azt hiszem, „Velünk“ szeretné megkísértni e műtételt legszivesebben, és nem csak becsületes szándékához képest, hanem mert ez legkönnyebb, legtermészetesb, és legkevesb munkával jár. Loyálisánál és azon pietásánál fogva, mellyel minden fenálló iránt viseltetik, míg az t. i. másra dülni nem akar, s noha kezében van a hatalom, s ekkép tehetné ha

akarná, még sem fogja a „nélkületek söt ellenetek“-féle terroristicát tüzni zászlójára.

A kormány e fölött, mint én gondolom, úgy szeretne velünk végezni — és ezt is, ha más okbul nem, már a kormányzásnak kényelmesb folytathatása végett is, s nehogy aztán mindig újra s újra perlekedni, söt veszekedni legyünk kénytelenek — miszerint ne maradjon keblünkben tövis, de aggodalomtul menten, nem alva ugyan, mellyféle hazafisághoz olly nagy hajlamunk van, ha bajunk nincs, hanem megalégülten élhessük napjainkat. — Ennélfogva, mert a jobbféle magyarokat kirekesztőleg csak így nyerheti meg, és azokra, de aztán nem csak derült de borult időkben is, csak úgy számíthat, „nemzetiségünket is fogja respectálni, alkotmányunkat is“; feltéve, ha nemzetfüggetlenségi álminkban vagy inkább hóbortinkban, nem állítjuk az egyiket gamókra, a másikat ellenben nem csufítjuk el valami gloriosae memoriae sansculotte - féle torzképpé; de e helyett viszont mink is respectáljuk birodalmi összeköttetésünk szövevényeit, mi sokat tilt, mit tenni egyszerűbb viszonyok közt tán szabad volna.

Most Ti a szántóvető boldogítását hordjátok leginkább szivetekben. Nincs ugyan annak általan véve annyi baja, mint Ti képzelitek, vagy azt, izgatásaitoknak valami plausibilisebb okot adni akarván, a világgal elhíttetni törekedtek. — Ámde azért én nem csak nem kárhoztatom szándéktokat, söt én is úgy érzek, úgy gondolkozom, s éppen azon vágygyal vagyok eltelve, mint Ti. Mert előttem sem az nem ellen-ok, hogy másutt sokkal rosszabb a szántóvető sorsa mint nálunk, sem az, hogy nálunk olly igen rosszul még nincs. — Koplalna bár az egész világ s járna mezíttlen, azért én még sem ohajtanám kevesbé, mint ma sovárgok ez után, mikép

Magyarország határai közt ne éhezzenek, ne fázzék senki is, sőt ki nem naplopó, e fölött becsületesen szerzett ingatlanán saját földél alatt egy kis önérzéssel is tekinthessen felfelé, s azt rebeghesse alkotójához: Hála Isten, nekem is van hazám!

A nagy kastélyban lakás, higyétek el, nem olly nagy éldelet, mint azt tán sok gondolja; mert tudja a benlakó, ha mint ember csak félig is jó, hány van, ki sehogy sem lakhat jól, s vérzik szive, hogy csak a tizedikének bajaira sem hozhat írt!

Emeljük fel tehát az adózót! Ezt sugja szívünk, ezt sugja eszünk; mi ha együttjár, bizony áldás lesz abbul és soha kár.

Segítsünk rajta, segítsünk magunkon, és dicsőítsük fel ez által a hazát, mi nem csak ellentétben nincs, de szoros lánczolatban együtt jár.

Ámde hogy akarjátok ezt végbevenni?

Tán misericordianus conceptiok által, mikor a szív érzelmektől tulárad? Soha! Mert míg egy szerencsétlenre kentek egy kis jótevő napi írt, addig legalább is tíz szerencsésbe öntitek a dologtalanság mérgét, mellynél pusztítóbb népekre nézve nincs.

Vagy tán a kormány tegyen mindent, sőt éppen ő felségének szent személye tractáltassa meg privát erőszényébül minden huszonnégy órában kétszer, és jól, és folyton folyvást Hunnia minden éhesét? Ez tán csak nem megy?

Vagy Ti akarjátok vindicálni egyedáruilag magatoknak e nemes tettnek végbevételét? De mikép? Tán felizgatott tömegek által, minthogy illy műtételre erőtök nincs? Így sem; mert erőszak — ezt soha ne felejtsetek — jöllehet győzött, elfoglalt, fogva tartott már egész világrészeket, azért a civilisationak még sem fejlesztette soha ki csak legkisebb virágát is.

E szép czélt, melly után becsületes embernek nem sovárogni lehetellen, csak ugy érhetni el, ha arra több tényező concurrál, mellynek ugyanis legfőbbike:

„Harmonia a kormánynyal“,

melly nem áll, mint nem egy nyomorult nyomorultan gondolja, subjectionalis megnyergeltetésben, de a fenforgó esetet tekintve azon alapszik, mizezképest sem alulról sem felülről ne használtassék a szántóvető eszközök. Mert ha izgattatik ide lent, „tudja“ milly czélok kivívására, éppen olly joggal fogna izgattathatni oda fent is, „tudja“ milly operatiók végbevitelére.

Parasztizgatás inkább Cannibálok mint keresztények közé illik. Jó is e szerint, mikép arra már előre kimondassék a peccatum mortale ítélete. Midőn a végett, mihez képest ne maradjon a népboldogítási eszme egyedül bosszantási tárgy, én azt hiszem, kötelessége a

Kormánynak, hogy míglen minden netaláni de facto-féle lépéseket az adózó részéről elnyom, ha kell lesujt, addig egy uttal legnagyobb gondot fordítson arra, miszerint minél előbb érhesse Magyarország közlakossága azon szabad emberi állást el, melly mai időkben, mint szabad Britannia példája bizonyítja, egyedül szolgálhat valóságos nemzeti nagyságnak alapul, s egyedül lehet biztos támasza valamint a fejedelmi székek, ugy a köz rend- és csendnek is. — Azt hiszem továbbá, kötelessége

Minden hű magyar kiváltságosnak, hogy azon uton, mellyen fajtánk becsületére — mert ez nem mindennapi eset — az adózó sorsának enyhítése végett olly nemesen megindult, Istenért meg ne álljon, de járja azt önmagának legnagyobb hasznára, és nem-

zetünk feldicsőítésére nagylelkűen végig! Persvadeáljon balra, persvadeáljon jobbra kit csak lát, s capacitálja mindenek előtt önmagát, hogy „nincs semmi, mi annyira állna az igazi szabadság útjában, mint a kiváltság“. — S aztán cselekedjék ezen utmutatás szerint eszesen. --- Végre azt hiszem, kötelessége

Minden hű magyarnak a nép sorából, hogy bizván atyai kormányunk jó szándékában és a kiváltságosok nagyobb része felemelkedett érzetében, tartsa meg nyugodt és méltánylást igénylő állását, és soha se higyen azon kurtalálásu prophetáknak vagy ármányos csábítóknak, kik azt hirdetik, mintha egyedül függetlenségért sovárgó illas hősiség és vér vívhatná ki a szabadságot; minthogy ezen emberi legmagasb jó, bár mennyit hősködtek, s bár mennyi vért ontottak is e világon érette már, soha nem volt még is és soha nem is lesz egyébnek egy kissé tartósb gyümölcse, mint polgári erénynek és férfiúi higgadtságnak.

Igy, s csak illy modor által érhetni el a kérdésben levő czélt, de máskép nem. Midőn általán véve egyedül úgy közelíthetni a most érintett czéllal együtt a politika minden egyéb üdveihez is:

Ha nem helyeztetik a hazafiui kötelesség a jó pajtáság kötelékei mögé; —

Ha nem szolgál politikában jellemmutatóul ellenzés vagy kormánypártolás, de hazai hűség és polgári erény; s ekkép ha sem az oppositionalis tengely, sem a kormányrud nem symboluma a politikai következetességnek, de illyest mindig és minden helyzetben a becsületesen és ernyedetlenül végbevitt hazafiui kötelesség teljesítése képez egyedül; —

Ha nem párt a főczél, de a haza. *) És ekkép in abstracto sem az opponálás, sem a kormánynyali kézfogás nem érdemesít koszorúra, de egyedül a magát sem alulról sem felülről hajtatni vagy éppen sepertetni nem engedő hazafiság; —

Ha nem kevertetik statusszerkezetben a mozgásnak és progressionak működése az ellenörködéssel, az oppositioival össze. És e szerint

Ha ugyanazon egy testület nem gyakorolja mind a vezetésnek mind a controllnak szerepét egyszerre; —

Ha nem az indítványozó és félig folytató, de a sikerrel bevégező nyer tapsot; —

Ha értelem ad a dolgoknak irányt, és nem tömegek;

Ha nem fityeg, sőt mindig kellőleg meg van az illetők kezeiben huzva a követelések hurja, ámde szét-pattanásig soha meg nem huzatik az; —

Ha közhaszon az A., saját haszon a B., és nem viszont; —

Ha a nemzeti örök, nem csak mindig mint fél-szemüek egy oldalról, t. i. felülről látják a mennydörgeések keletkezését, noha néha még felhőcskék is alig vannak az égen, de azt is észreveszik, a mikor más oldalról, t. i. alulról mutatkozik vész, és rázkodásnak indul a haza.

*) Annak bebizonyítására, milly kevesen vannak, kik a párt-ködön tul, melly őket környezi, még a hazát mint főczélt is látni bírának, eldönthetlen criteriumul az szolgálhat, hogy nem egy ellenzéki becsületes szál tüstént hazaárulót vél látni mind azokban, kik legjobb meggyőződésükhöz képest, miszerint ekkép sikeresebben szolgálhassák a hont, a kormányhoz közelitnek; míg mind azokat, kik valami kis bosszuságbul elhagyták a kormányt és az ellenzéki táborban csaptak fel, a legdicsebb hazafiakul, kik ellen kifogás nem lehet, gondolják az egész világ előtt legméltányosabban kikürtölhetni!

És még számnélküli ha és ha, miket mint természetajándékot senki a világra nem hoz, mik az országlát szövevényes tudományát képzik, és miket részben bizony néha még a bölcsebb is teljesíteni mulaszt, a botor, az elbizott pedig rendszerint summásan felejt.

„No s tehát? Valljon e hosszadalmas s annyi ismétlésekkel teljes, és még sem kimerítő értekezésből mi az erkölcsi tanulság?”

Ha ezt eddig kimutatni nem voltam képes, ám újra megpróbálom, s addig fogom megkísérteni, habár más alkalommal is, míg vagy megértik vagy eláll szavam.

Én körülbelül ezeket mondtam, s most ismétlem:

A magyar vér igen közel áll azon ponthoz, mely körül veszte vagy üdve forog.

Kötelessége tehát minden magyarnak résen állni, miszerint ne elveszés, hanem üdv legyen vérünk sorsa.

Üdvöt hazánkra az ellenzék, mint ellenzék, most nem hozhat; mert most nem mutatkoznak az egybekeverési és idegen nedvvel eltöltési symptomák, mik ellen negatio volna leghathatósb gyógyszer, olly aggasztólag, mint végveszélylyel fenyeget az, ha mozdulni nem akarnánk, s mielőtt késő lenne a positivitas mezején nem aratnók a politika mind azon javait, melyek egyedül képesek, gyöngye népből elővarázslani erős nemzetet.

A kormány a mozgalom, a reform élére állott.

Itt van ideje tehát, hogy minden magyar e czélt tehetsége szerint elősegítse.

Az illetők részének ehhez képest tekintetet érdemlő ellenzéki osztályba szükség alakulnia. Mert oppositionalis ellenőrség nélkül a legjobb czél is vajmi könnyen viseli az önkény színét, vagy ha ezt nem is, csaknem mindig magán hordja az érellenség szagát.

Az illetők sokkal nagyobb, pezsgőbb részének azonban idővesztés nélkül a progressio, a reform mezejére lépni kötelessége; s nem csak azért, mert egyedül e műtétel ránthat minket irtózatossá hátramaradásainkból ki, hanem szintolly erősen azért, mihez képest a kormány e célzatra ne csak hideg vizet ne öntsünk, sőt éppen ellenkezőleg, azt nemes szándékban tehetségünk szerint olyannyira segítsük elő, mikép aztán karöltve s ekkép minden rázkodás nélkül, lássuk elvégre felbibilorodni hazánk egén azon minden önkénytől tiszta nemzeti és alkotmányos kifejlést, melyet házassági viszonyinkban elérhetünk; melyet, minthogy a kölcsönös méltánylat sarkalatán alapszik, tőlünk egy jobb kedély sem fog irigyelni; s mely egyedül képes, midőn egykori jóvendőnkre nem egy reménysugárt derít, a közbirodalmat a hatalom azon tökéletes fényfokára emelni, melyre integrans részeinél fogva olly könnyen emelhető.

És a conservatívek?

A conservatív tábort én éppen olly jól ismerem, mint az ellenzékit. És azért ezennel declarálhatom, sőt mint becsületes ember kinyilatkoztatni köteles vagyok: hogy valamint tétova nélkül kimondám, miszerint nézetemhez képest legtöbb pezsgőség és resurrectionalis erő az ellenzékiek közt rejlik: ugy tökéletes meggyőződéseim szerint, legtávulabbrul sem mérkőzhetik — legyen respectabilitásban, legyen gyakorlati statustudományban, legyen részrehajlatlan igazságszeretelben

— az ellenzéki tábor a conservativekkel; midőn valóban nem volnék képes elhatározni, melyik pártban létezik több elfogultságtul ment igazi hazaszeretet, ösztönből honi hűség, s valódi ragaszkodás nemzeti- és alkotmányhoz; de azt jól tudom, hogy mind az egyik, mind a másik párt, hála Isten, általán véve meglehetősen el van látva ezen kellékekkel, s csak vélemény-méltánylatban állnak a conservativek az ellenzékiek fölött; minthogy én legalább, egy conservatív részéről sem hallottam soha is, az egyetemes ellenzéki testületre kiáltani anathemát, midőn nem egy ellenzéki, tán hazaszereteténél (!) fogva, toties quoties az egész conservatív pártiakra, mint mindannyi megvesztegetett hazaárulókra, nem áll, in Bausch und Bogen szórni kigyót békát; mi olly méltatlanság, melyet valóban még gyermekeknek sem bocsáthatni meg, de egyedül örülteknek nézhetni el.

Ne gyöngítsük, ne rontsuk kölcsönös hitelünket, valóban ne! Mert hiszen ha nem vagyunk is egyvéleményűek, magyarok maradunk azért még is mindnyájan, mit soha nem kellene felednünk; és legyünk meggyőződve, hogy valamint éppen nincs becsületes, értelmes, sőt rendkívül kitünő férfiak híjával az ellenzék, szintugy számlál soraiban a conservatív párt is nem egy jeles főt, s nem egy buzgó hazafit, kikkel minden nemzet büszkélkedhetnék.

A baj azonban kettő. Egyik az:

Hogy midőn az ellenzékiek közül nem egy törne ma ki nyílt forradalomra, ha ennek csak valami kis nyitját látná, úgy viszont valóban több conservatív van mint egy, ki ha bírná, a magyart még Verböczy mögé tolná vissza. — A másik baj pedig az:

Hogy bizony mind az egyik mind a másik pártban van, s pedig tolerált sőt figurázó — mert hiszen e tengely körül forog a baj — egynél több rossznál rosszabb szagu selejtes.

Szorul a jobb ember keble, ha a kormánynak becsületes haladási tendenciáit ismeri, s más részről azt is tudja, hogy a conservatívek jelesbjei szintugy akarnak nemzeti és alkotmányos vágások közt haladni, mint az ellenzék jobbjai, s hogy még is, daczára ezen olyannyira engesztelő körülménynek, ugy áll az ellenzéki tábor a kormánynak átellenében mint Cerberus; az érintett két tábor, sőt tán jobban mondva, had' pedig egymással szemközt ugy, mint két élével olló.

Valóban csügged ennek meggondoltán a jobb ember! Azonban korántsem annyira azért, hogy ez így van, mert ha ez máskép nem lehetne, ám elszánná magát az okosabb, körülményeinkben is azon megnelemszünő perpatvar közt tengeni, melly az emberi nemnek, miután leest egykori magasságárul, vagy kiesett a paradicsombul, a hogy tetszik, olly általános osztályrésze lön; nem, ezért nem csüggedne az okosabb, mert közönséges sors; de azért zsugorodik keble össze, mert ez olly könnyen máskép lehetne mint van, s ekkép az, ki mint én ezt érzi, látja sőt bizonyosan tudja, tantalusi kinokat szenved!

S ugyanis, miért nem egyesülnek a kormány célzatira a két párt jobbjai, s pedig részben: ellenőreleg; nagyobb részben azonban, nehogy a haladás eltörpíttessék: pártolólág, elősegítőleg? Valljon miért nem történik ez?

Hisz lehető legnagyobb sikerre ennél nem kellene több!

S még sem történik! Ámde természetes, hogy nem történik; mert az ember, noha korántsem magasztosb lény, sem nem patkány, azért még is olly felette gyarló valami, melly néha annyira tüzeltetik hiúság, szenvedély, önérdek és másokon zsarnokoskodni akaró ármányok és ármányocskák tarka serege által fel, mihezképest, ha illy alkalommal esze és okossága elhagyja őt, bizony még állatoknál is otrombábbul cselekszik, mellyeket legalább az ösztön, és az, hogy ambitiotul mentek és az ittasság annyiféle nemeinek nincsenek kitéve, soha nem enged bizonyos vágásokból kitörni; midőn a lázas, szenvedelmeinek parancsolni nem tudó emberi s kivált asszonyi-állat (!) sem czélt, sem törvényt nem ismer.

Ha egy kissé feleszmélünk, vagy inkább, ha egy kissé mélyebb analysisbe akarjuk venni rokon- és ellenszenveink okát, mellyek emberek közt mindenben olly nagy szerepet játszanak: kénytelenek leszünk bevallani, hogy bizony néha egész sympathiánk oka, mellyel valaki iránt viseltetünk, nem egyéb, mint sima rózsaszínü bőre és jó pofája; midőn nem egy iránt csak azért érziünk némi antipathiát, mert sovány vagy orra hosszú.

Dolgokkal, eszmékkal nincs különben. Minek következtében az, kinek törekvése vagy tiszte: emberekkel egyet s mást megszerettetni vagy éppen bekapatni, ha életre való esze van, mindig azon fog törekedni, miszerint, mennyire csak bírja és lehetséges, olly színbe állítsa s olly izlés szerint tálalja ki az illető eszméket s dolgokat, hogy azok ellenszenvet vagy éppen iszonyt ne okozzanak.

És ha ez kicsiben áll, annál inkább van helye nagyobbakban.

Már pedig magyar politikánkban, ha az igazat meg akarjuk vallani, két oly kitétel van, mely egyedül elég: valamelyik oldalon illyféle most érintett ellen-szenvet sőt iszonyt gerjeszteni. Ez ugyanis:

Az „ellenzéki“ függczimer a kormánynál; a „conservatív“ viszont az ellenzéknél.

S igen természetesen. Mert ugyan milly sympathiát érezzen a kormány oly párt iránt, mely függczimerénél fogva szoros kötelességének hiszi, hogy minden kormányt ellenezzen sőt ha bírja legázoljon, politikai elmezavaránál fogva pedig arrul van meggyőződve, mihez képest neki kell mindennek állni élén, mi egyenesen annyit tesz: lépj le helyedről kormány, hadd üljek oda én; s kérdem, valljon mikép érezzen viszont az ellenzék a conservatívek iránt nagy sympathiát, ha függczimerüknél fogva, mely körül ez utolsók állnak, némileg fel van jogosítva az ellenzék — mert a potiori fit denominatio — azt hinni, hogy a conservatív tábor, plus royaliste et plus conservatif que le roi même, legfeljebb csak oly arányban szeretné mocskáibul kitisztítani a recsegő vén magyar feudális erő(?)-műt, s pedig minél későbbben, mint teszem 10 áll 100-hoz; holott az ellenzék jelesb része — s ebben tökéletesen kezet fogok vele — oly erősen hiszi mint $2 \times 2 = 4$, hogy a hazát, melynek felüdülése előtte főszempont, csak ugy menthetni meg, ha a mentülelőbb munkába sőt életbe menendő javítmányok ugy állnak ahhoz, mit conserválni kell s lehet, mint körülbelül 100:10-hez? Bizony sem a kormánynak az ellenzékhez, sem az ellenzéknek a conservatívekhez nagy hajlama, nagy rokonszenve ekkép nem lehet!

Sokan ezen eszmét légből kapottnak fogják tartani, s hogy nem áll az, mikép oly kicsiség, mint egy

„pártnevezet“, annyira képes volna, kézfogást vagy legalább együttműködést hátráltatni, vagy csak nehezíteni is ott, hol egyébként elveken és politikai eljárásban nem létezik egyesíthetlen elágzás.

S pedig még is úgy van. Mirül kiki felette könnyen szerezhet magának tudomást, ha szántszándékkal nem akarja ignorálni, legyen aztán ellenzéki, conservatív vagy szoroson kormányi, hogy az őszintésedésnek nyílabb óráiban, mikor férfiu férfunak s hazai hazafinak kitarja keblét, bizony igen kevés olly politikai Abyssus mutatkozik az érintett három színezet jelesbjei közt, mellyen egy kis jó akarattal ha nem is átugrani, legalább átmászni vagy azt minden halálos veszély nélkül usque ad feliciora tempora kikerülni ne lehetne; holott, ha diplomatikai állásban vagy csak olly politikai discussiók alkalmával is, mellyekben egy kissé többen vesznek részt, ki vannak tűzve az illető zászlók, és harsog a pártok tárogatója s trombitája, vagy megperdül a dob: tüstént nem ismer egyik a másikra többé, de a hazafi sorsosa helyett ellenséget, sőt vajmi könnyen még hazagyilkolót is vél látni a más pártban vagy kormányemberben, s viszont.

Ki a pártok természetét, ha ezek nincsenek is rendesen organizálva, csak egy kissé ismeri, nem fog állításom valóságán kételkedhetni. S ugyanis, mert közönségesen, sőt éretlenebb politikai körülmények között mindig pajtáság képzi a pártok főalapját, mihez ha kaczer izgatása járul a szép nemnek, melly csak kivételkép tudja megkülönböztetni a fejességet a jellemtől, és az ujjhuzási viszketeget a hazafiságtul, bizony még a legbecsületesb ember is, házi vagy egyéb körülményei- vagy csak álszégyentül is, melly néha a pártok legerősb ragasztékát képzi, lábairul verve, rend-

szerint azon angol szerepét játsza, ki az ismert anecdotá szerint hosszú politikai pályájának végén elismerte, hogy ezer eset között, mikor egyébként meggyőződése ellen mindig pártjával szavazott, csak egyetlen egyszer voksolt ellene, és éppen akkor, mint később átlátá, véletlenül nem volt igaza.

Vajmi theoreticus szójárás is ehhez képest, magyar kifejlésünket tekintve, azt mondani: „várjunk csak, hadd lássuk előbb, mit talál ki a kormány, s aztán álljunk hozzá, vagy viszont, a mint t. i. inyünk szerint cselekszik vagy ellene.“

Azért theoreticus pedig az elféle, magában igen plausibilisnek látszó szójárás, mert olly független emberek, mint a millyek az illy szerepviselésre volnának szükségesek, sehol a világon nem teremnek minden fán, Magyarországhban pedig olly ritkák mint fehér holló; de felette kevés kivétellel, annyian a hányan mindegyik, tudva, sejdíten, bizonyos pártnak tábornoka, hadnagya, közvitéze, vagy legalább valami válogatottabb (!) pajtáság hive, vagy Camarillák hőse vagy apródja; mihez képest többé kevesebbé mindegyik előre le van kenyezve, le van kötve már, úgy hogy mikor felfelmerülnek a külön kérdések, nem úgy szólnak és cselekednek, mint szivük készti, eszük sugja, hanem úgy, mint adott szavuk követeli, mint pártkötésük parancsolja; mert máskép téve, midőn a leggyanusb színbe állítják s ekkép nullificálják magukat, egyenesen az apostasia, sőt a legocsmányabb desertio belyegét sütik homlokaikra. Honnét aztán nem csuda, ha a pártzsarnokság nem egy „soi-disant függetlent“ tesz vajmi szánandó rabbá, ki a legédesb szabadsági álmok közt mindentül, a vezérnek komolyabb képétül,

sőt még a salonok kis büntetéseitől is függ és retteg, csak beltükrétől és önmagától nem.

Nézzünk körül. Verbuálás, politikai halászat tölti bé legtöbbször huszonnégy óráját. Ugy hogy a pártokon kívülieket, kik sejtve vagy sejdíten nem volnának valamiképp már előre behálózva, ujjaikon is el tudnók számlálni, miképp mint mondám, a hon üdvét egy illyféle független, minden esetre igen keskeny phalanxtul várni, melly majd csak a kitalálások után határozza el pro vagy contra magát, nem is egyéb, mint a legtheoreticusabb ábránd.

Sokakban, nem kétkem, botrányt fog szülni ezen jóllehet az életből kölcsönzött kép, s pedig nem csak azért, mert a legtöbb, noha függ s pedig mennyire függ, még is egészen függetlennek hiszi magát, hanem főként azon ok miatt, mivel állításombul azon következmény látszik folyni, mintha nézetem szerint valami „ignota” dologra, mielőtt t. i. még ismeretes volna az, előre le kellene kötni az embernek magát.

Ámde, nem csak nincs ez így, de éppen megfordítva áll. Mert hiszen mit vetnek most a conservatívek leginkább az ellenzékiek szemére? Azt, hogy még távulról sem ismervén a kormány czélzatit, már előlegesen mint igazi rabszolgák lekötik magukat mindennek ellenzésére, és ha ezt nem bírják, legalább mindennek lehető legnagyobb megzsibbasztására vagy zürzavarba hozására, mi a kormány részéről jő. Igen, de kérdem, mit vetnek viszont az ellenzékiek a conservatívek szemére? Éppen hasonlót. Hogy t. i. a conservatívek szintén a nélkül, hogy bizonyos tudomásuk lenne, mit, mikor és mennyire akar tenni a kormány, lekenyerezett, megvesztegetett mercenariusok s parasitákként kitért szájjal várnak, mindent bekapandók,

mit abba a kormány befeszíteni, becsusztatni, vagy be-
csepegtetni kegyesen fog.

És valóban általán véve, bizony körülbelül e véleménynyel viseltetik az egyik párt a másik ellen; mi ha a legvastagabb auxesis ecsetével van is festve, s egyébiránt az ellenzék véleménye a conservativekről sokkal igazságtalanabb mint viszont, mert a conservativek csak még is jobban vannak arrul informálva, mit akar a kormány, mint az ellenzékiek: azért az előre behálózás, felcsapás és végképi megkötés, vagy más szavakkal, az „ignota dolognak” előleges félrevetése vagy előleges elfogadása — mitül, jöllehet ebben ő magatán legerősebben szerepel, tudom, irtózatosan borzad vissza nem egy — olyannyira van nálunk napi rendben s annyira képzi a magyar status-quot, hogy valóban nem tarthatám szükségesnek, ennek bebizonyításaul csak szót is veszteni, s nagyon igazságtalanul viseltetnék irántam az, ki illyesért vádolna; mert én éppen ellenkezőleg azt állítom, hogy ez nincs jól, ez nem maradhat így!

„Milly contradictio!” Így fognak erre felkiáltani. „Egyszer azt mondja, vélemény-elhatárzás végett be-
várni akarni előbb a kitálatást, theoreticai ábránd; majd pedig torzképet csinál azon status-quobul, mellyhez képest úgy szólván mindegyik valami pártnak hive már.”

Én azonban azt mondom: nem contradictio biz az; de itt létezik azon gyengéd árnyéklat, mellyre politikában, ha czélt érni akarunk, nem figyelmeztünk eléggé.

S ugyanis, én azt állítam, hogy olly phalanx, melly csak kitálatás után fogna hajlani jobbra vagy balra, legjobb esetben is olly igen keskeny lenne, mi-

hezképest az illyestül nem lehetne felfüggeszteni a hon javát.

Ebbül önként foly, hogy én is olly pártok előleges alakulását tartom szükségesnek, mellyek aztán elég pondussal is birjanak, a hon javára felbicczenhetni a mérő serpenyűt.

Az én nézetem csak abban különbözik — és e tengely körül forog az érintett árnyéklat — a mai pártok status-quojának véletlen vagy szántszándékos kiképzésétül, hogy míg az ellenzék táborá fölött egy irreconciliabilis gyűlölet leng a kormány ellen, melly mindent elfuluszt, még az illetők hazaszeretetét is — mit, ha keblükbe nyulnak, nem lesznek tagadni képesek — addig, ha nem csalatkozom, a conservatív táboron egy nullificatioi eszme vonul végig, melly minden ellenzékire volna alkalmazandó; úgy hogy számos kivételt ide nem értve, mind az egyik mind a másik párt, egy kicsit igen nagyon is el van előre határozva már — és ez ellen teszek kifogást — az egyik, hogy visszalök mindent, bár kész Eldorádot, ha az kormánytul jő; és miért? mert kormánytul jő; a másik, szórul szóra így, a legüdvöshet is; és miért? mert az ellenzék hozta fel.

Est modus in rebus; sunt certi denique fines sat.; alkalmazzuk ezeket ide is, s önként fel fog előtűnni minden hosszas szóvesztés nélkül azon árnyéklat, mellyről szólék. Mert hogy az ellenzék ne legyen előre elkészülve, a kormány minden lépéseit bonczkés alá venni, vagy azon pártbeli, mellyre a kormány támaszkodik, ne érezzen előre hajlamot, czélzatait előmozdítani, azt alkotmányos gondolkozó ember nem fogja soha is kívánni.

Ha nem a párt volna legfőbb szempont, de a haza, s a párt csak eszközül szolgálna a hon felemelésre: akkor tüstént máskép állnának a dolgok.

Az ellenzék, s éppen mert ellenzék, s ekkép működése mindig kellemetlen, néha még gyűlöletes is, olly jó hangulatba iparkodnék magát a kormány irányában tenni, mikép soha ne sértsen, és ez által is sikeresebben megóvja a hazát minden sértéstől; —

A conservatív párt viszont, minthogy a kormány rá támaszkodik, a kormány pedig reform, progressio mellett van, legelsőben is olly színbe törekednék állítani magát, melly, minthogy a reform, a progressio színét Magyarországbán szinte kiki szívesen viseli, többeknek tetszhetnék; s aztán, ha — mert alkotmányos s e fölött igen féltékeny nép vagyunk; de hiszen sokszor meg is csaltak — ha egy kissé erősebben kitárná legalább jobbainak azon tulajdonát, mellyért mint kezes állhatok be, hogy azért, mert késznek nyilatkozik loyáliter és erélylyel támogatni a kormány nemzeti és alkotmányos tendenciáit, még el nem alszik, lábairul pedig soha nem engedi leveretni magát; mi szinte nevelné e párt tekintetét honunkban, hol fájdalom olly sok eszes ember közt annyi pimasz is van, kinek fejében „honi hűséggel“ nem igen fér egybe „kormány iránti loyális“.

„Jó hangulat és éberség minden oldalról“ ebben van az egész titok; mert a többi önként fejlődik magától.

És most legyen szabad bevégeztül némieket még személyemről felhoznom.

Én az ellenzék tagja nem vagyok, noha igen fáj lelkemnek az ellenzék számos tagjával, kit igen becsülök, kezet fogva és karöltve nem járhatni egy uton honunk javára. Ámde hiába, én az ellenzék szükségét most nem látom olly sürgetősnek, mint sürgető a mentüelölbbi reform és progressio, s azért másoknak hagyván át az ellenzéki működést, én teljes erőmmel a progressionak, a reformnak mezejére sovárgok lépni, mit azonban az ellenzék táborából teljességgel nem eszközölhetek, mert felforgatott tervezetben én nem tudok venni részt; annál pedig körülményeink között nem létezhetik felforgatottabb tervezet, mint mikor a fejedelem, vagy a fejedelemnek szent akaratával istápolt kormány lép a reform, a progressio mezejére, és ezen a végett viaskodik az oppositio vele, hogy a reform, a progressio zászlóját ő ragadja kezébe.

A conservatív táborba jelen körülmények között lépni, mint érintém, nincs hajlamom.

Nekem tehát személyemet illetőleg ugyan mi marad hátra most, most miután Magyarországbán minden embernek valamire csak el kellene határozni magát már?

Én tán egy harmadik pártnak vethetném meg alapját? Erre azonban nincs vágyam. Legelsőben is nincs azért, mert ez a conservatív pártot gyengíthetné, mi legtávolabbról sem lehet célom, miután a conservatív párt a kormányt támogatja, politikám fő tengelye most pedig a kormány támogatása, s tisztán áll előttem, mint ezt e röpirat kezdetén érintém is, hogy hazánkban minden sarkaiból dül, ha most a kormány becsületes célzatának daczára, az ellenzék többsége

vergődhetnék fel, mit én mostani körülményeink között egyenesen hazagyilkolásnak néznék. Legfőképp nincs vágyam egy harmadik párt alakítására pedig azért, ha volna is e műtételre tehetségem, mit kereken tagadok hogy van; mert azon párt, melyet én alakíthatnék, egyedül a reform, a progressio zászlója alatt állhatna, ámde ezt maga a fejedelem tüzte ki, mikor az illetőknek a közlegények soraiba illik vonulni vissza.

Nékem tehát nem marad egyéb hátra, mint szinte visszavonulnom, s addig míg erőm engedi s szolgálhatom a hont, szorosán azon új hivatali kis körben forogni, mellyel legközelebbre megtszertetém.

Ha volna párt — s ugyan miért nem képezhetné magát a conservativ illyessé, miután mondom, és még egyszer mondani fogom, oppositio és progressio körülményeink között haladási siker-hihetőséggel egy zászlón nem állhat, egy harmadik pártnak alakítása divergentiáink között pedig igen veszélyes lehetne, s ekkép csak annyiban volna tán hasznos, ha kis számra reducálva, mint egy új tényező a politikai eszmék rectificatiojára szolgálna — ha volna egy párt, ismétlem, s ugyan miért ne lehetne a conservativ azzá, melly soraiban mustrát tartva, bár meghagyná is zászlóján a conservativ czímert, ha tetszik, de e fölibe sokkal kiáltóbb betűkkel még ezeket is tételné:

„Reform, progressio nemzeti és alkotmányos vágásokban, engesztelődés minden hazafiak iránt, s mindenek fölött erkölcsi és társadalmi tisztaság“ s ha kivált az ekkép reorganisált új testület sokra figyelmeztető zász-

lójának becsületére is cselekednék mindig : én valóban azt hiszem, hogy bizony sok becsületes ember állna sorba alája, midőn nem tudom, magam is nem csapnék-e még fel közvitézül!

Honunk pillanatai nem csak drágák , de én azt mondom, már meg is számítvák.

A királyi szék egy részről az , mely körül egybeseregelve menthetjük meg felforgatástul a hazát, midőn egyedül olly hazafiak egyesülése adhat annak igazi életet s erőt, kik elkülönözvén maguktul minden szélsőséget s tulzást, megalkusznak mindennel, csak a becsülettel, erénnyel és tántoríthatlan hazafisággal nem.

Egyesüljünk tehát, tiszta szándéku hangulattal s alkotmányos éberséggel, a fejedelem széke körül olly testületbe, mely lehető akar, s ekkép sem nem önt hideg vizet honunk kifejlett haladási szellemére, mert ezt elnyomni többé nem lehet, sem nem türi, hogy az elfásult vagy dühösségre felhevült hazaszeretet égő kanóczot vessen honi institutioinkba, mert hiszen illy hóbotot bizonyosan sine nobis el fogna nyomni más.

A fejedelem s kormányának legjobb célzatit meg lehet zsibbasztani, meg lehet akadályozni. Ehhez nem kell sok. Ármányos ész , activitas és egy kis rossz akarat elég konkolyt bír hinteni bármilly jó mag közé. — De nagyobbyszerü, tartós és ingadozás nélküli jót teremteni, a fejedelem, a kormány leghathatósb partfogása nélkül lehetetlen, ne felejtsük ezt soha; s ezért elkerülhetlenül szükség, egy illyféle „független“ testületben egyesülni a fejedelem széke s annak megbizottjai körül.

Szélsőségek soha nem vezetnek célhoz. S igen természetesen; mert ha egy rész mozdulni nem akar, a másik pedig alkudozni nem, ugyan lehet-e ebből elvégre más, mint czivakodás, s innen polgári háboru, s innen de nobis sine nobis?

A megcsontosult conservatívek, honunk azon antediluvianus exemplárjai, kik a világ kerekeit megakasztani hiszik és semmiben nem akarnak mozdulni, éppen oly nagy bünösei honunknak, mint azon kurucz-féle selenisták, kik a francia forradalom hőseit, vagy tán Rákóczyt, sőt honunk apróbb szenteit s martyrait látszanak venni követésre méltó ideálul, s többet lakván a holdban mint e földön, csak holdkóros eredményeket bírnak hozni e hazára.

Ezen szélsőségek, ezen kinövészek, melyek egyébiránt egy oldalon napról napra kevesednek a honban, más oldalon pedig, noha szaporodásban vannak tán, de még is egy igen kis fractionra reducálhatók, soha nem engedik, de mindig lehetetlenné fogják tenni a haza kellő felvirágzását. — Honunknak ab incunabilis mindig ez volt baja. Számuk aránylag igen csekély, de azért még is untig elég, mindennek megsibbasztására, mindennek zürzavarba hozására. Mert egyetlen egy makacs „Sohamozdi“ is képes, mint a mindennapi tapasztalás mutatja, ezrek vágyát megakasztani; valamint nem kell több, mit szinte minden nap látunk, egy két elhatározott dühösnél, ezreket intimidálni, s mindenfelé úgy hajtani mint birkát.

Ezekből tehát végkép elibertálni kell magát a magyarnak, ha üdülni akar.

Ámde erre törvényeink nincsenek. S egyébiránt kár is volna, illyféle politikai bünöket, melyeknek alapja tán sokkal többszer „igen“ mint „nem“ a leg-

tisztább szándék, törvények által büntetni akarni. Ilyesek körül egyedül rectificált nézetek, hazai kötelesség és erkölcsi bátorság *) segíthetnek, mellye-

*) Azon számtalan fallaciák közül, mellyek, mint alkalmasint a boa constrictorban is az egyszerre lenyelt szarvas: emésztetlen voltukban feküsznek gyomrán a magyar közönségnek, mellyel legközelebbi időkben egyszerre olly borzasztólag sokat bekapattak némi országos „ezermesterek“, tán egy sem zsibbasztja még a józanabbak itélőtehetségét is annyira, mint a férfiui bátorság körüli eszme.

Igy például, ha valaki „árnyékátul meg nem ijedi“, előtte nem nagy dolog a kettősrei kiállás, s általában sem nem fél sem nem rémül meg egy könnyen, az már magát „bátornak“ véli; és e fölött a legtöbb még azon édes illusiokban is ringadoz, mikép, hahogy kellőleg el van látva az efféle ingredienssel, ez által a férfiui méltóságnak legnagyobb fényében is ragyog már!

De nem áll ám így a dolog! Mert legelsőben is, vajmi sokszor mutatkozik az anyagilag vagy inkább „állatilag“ vitéz legnagyobb erkölcsi poltronnak, ki ágyunak menni tán kész, ámde viszont egy szennyos diákocskára pisszegésétül is szinte hasmenést kap. És aztán azért nem áll a fenérintett dolog, és azért nevetséges a bátorság miatti elbizakodás, mert az anyagi bátorság csak olly kiegészítő része a férfiunak mint bőre, melly igen fényes lehet ugyan, de azért olly *conditio sine qua non*, melly nem lehet büszkélkedési tárgy, kivált miután ellentéte: gyalázat, szégyen, lenyuzott állapot!

Egyedül az erkölcsi bátorság: a „*justum et tenacem sat. non civium ardor sat.*“-féle érzet emeli az embert állat fölé. Mert anyagi bátorságot tekintve nincs ember, kinél ne volna merészebb a höresök, vakmerőbb a légy, szemtelenebb a patkány, és vitézebb a vadkan, sőt a veres posztót megpillantott tunya bival is.

Honnét aztán még a legbátrabb duellansnak sincs, ha e *qualitas* egész értéke, pöffeszkedni oka; mert ezen lidérczi *qualitásának* daczára, még is a világnak erkölcsileg legpoltro-

ket ehhez képest mint a politika legnagyobb kincseit, minthogy egyedül ezek távolíthatnak el idegen beavatkozást, minden hű hazafinak megszerezni és magában kifejteni, legszorosabb kötelessége. Ugy hogy mindinkább izolálva leljék magukat valamint a megcsontosult pangók, úgy a lobba lázba hajtók is; és az legyen egész büntetésük Voltaire szerint — ki egy Jansenistát arra kárhoztat, mikép bizonyos Molinistának naponként megtisztítsa csizmáit; ezt pedig arra, miszerint annak minden nap bevigye rendesen reggelijét — hogy a két extrem, melly sehol nyugpontot nem lel, és saját szűk cyclusában sem találhat fel különös mulatságot, úgy szólván erkölcsileg arra legyen kényszerítve, mihez képest például a communismussal saturált, az engedni nem akaró kevély oligarchával játszék piquetet; a politikai holdkóros pedig tán valami hasonmászó „status-quo”-istával egy barátságos „mariaget”; egy népizgató valami udvari adulatorral járja el a menutlet; egy haladó terrorista egy haladni nem akaró terroristával játszék továbbá écartét; a forradalmi az absolutistával sakkot s így tovább; s pedig mindaddig, míg becsületes kézfogás, gyakorlati eljárás és ernyedetlen hazafiság által nem emelkedik ki bajaiul honunk olly magasságra, mellyet vérünk józanul cselekedve bizonyosan elérhet; mikor aztán az efféle kártyások, tánczoló és sakkozók pro aeterna rei memoria: vagy va-

nabb és megvetésre legméltóbb teremtménye lehet; valamint még az erkölcsi bátorság is rossz alkalmazás által bűnné válhatik, ha például valaki — ez pedig most szinte prototypusa számtalan serdülőinknek — mert hiszen „semmitül sem fél”, attul sem tart, attul sem retteg, bárdolatlan kezekkel dulongni nemzeti testünk még ollyannyira gyöngé életén!

lami Kunst-Cabinetbe állitassanak ki, vagy valami „honi vállalat gyámolítása végett“ pénzért legyenek mutogatva.

S most végül még ezeket:

Jó darab idővel ezelőtt, mikor egy, azt hiszem igen tiszta szándéku hazafi s egyébiránt jóakaróm, politikai eljárásomat rostálgatná, soha nem tudta vagy nem akarta felfogni, miért nem volnék én jelenleg is ellenzéki, miután ő — ki azelőtt nem volt az, de azzá „tudja miért“ csak később lett — legkisebb változást sem bír észrevenni azon systema között, melylyel a kormány minket magyarokat illetőleg azelőtt járt el, és mely systema szerint most cselekszik.

Már pedig ez olly forduló pont, mely egész politikámat sarkaibul dönti, ha csakugyan igaz, hogy a kormány most is azon systemát követi irányunkban, mely szerint cselekedett azelőtt.

Az érintett hazafi barátom akart is e tekintetben, mint mondá és mint kifejezé magát, ellenem irni; de ezt „kimélethül“ nem tevé.

Kértem: ne kiméljen; mert korántsem fekszik szivemen annyira az, hogy ellenem senki ki ne keljen, mint a valónak kitüntetése, mi nélkül nincs ránk nézve üdv.

S valóban, ha van politikánk mezején kérdés, mely a tisztába hozatalt megérdemli, ennél fontosb nincs.

Ámde ő kimélt. Mit bizony restellek, mert most én nem kimélhetem őt, miután remélem, ő is elibe teszi a valónak kitüntetésével olly szorosan egybefüggő közt-jót személyes érdekeinek, személye kimélésének.

És azért ünnepélyesen felszólítom ezennel ő Méltóságát: álljon ki a síkra, s ne kiméljen se engem se magát.

Addig is azonban, míg e keztyüt felveendi a tisztelt hazafi, és felvilágosításain okulhat a közönség, kettőt vagyok itt előrebecsátni bátor.

Először: hogy vajmi sok ember nem veszen valami kisebbet könnyen észre, de csak akkor eszmél fel, mikor idegei erőbben rázkodnak meg, és szinte bedül a ház. — Így bizony magyar politikánkban is megbocsátható, ha kivált azok, kik később vagy inkább „egy kicsit későn“ avatkoztak abba, valami systema-változtatást nem vehetnek észre; hiszen gyógyász is van akarhány, ki csak akkor tud valami betegségben, kivált ha azt más orvos gyógyítja, javulást észrevenni, mikor az már a verhungost járja, de előbb nem. Így van köztünk magyarok közt is nem egy statusférliú, ki éles eszénél fogva — noha már diplomatikai nyelvvé vált a magyar, minden három évben rendesen megtartatik az országgyűlés, és constitutio-nalis és haladási kérdések körül kápráztatólag úgy állunk az előbbi sötét időkhez, mint 100: 10-hez — csak akkor fogná tán kegyesen észrevenni a kormány jobbra változtát, ha például statariumot tartatna minden horvát fölött, ki huszonnégy óra alatt magyarul nem beszél; ha nem tekintve az örökös tartományok, sem a magyar zagyva-hon néha olyannyira szétágzó érdekeit, mindent taposna és gázolna, mi nem magyar; s kivált ha magát a magyar ellenzéknek bizonyos fractioja által megnyergelni hagyván mindent rögtön teljesítne, mit ez ábrándjaiban parancsol sat. sat.; igen, nem egy de számtalan magyar statusböles alkalmasint csak akkor, ha mind ez és illyes megtörtént,

volna kegyes észrevenni : hogy a kormány előbbi systemáját érdekünkben (!) egy kissé megváltoztatta!

Másik pedig, mit a tisztelt Méltóság és barátom tekintetében itt felhozni akarok, az, miszerint megkérjem: lenne szives és világosítná egy uttal azt is fel, valljon milly meggyőződés és milly terv szerint járja ő politikai pályáját, és insequentiával engem hogy vádolhat; ő, ki éppen olly idős s olly független mint én, s nálamnál annyival tehetősb, s még is 1825-ben nem volt ellenzéki, de azzá csak 1843-ban lett; s ekkép vagy az ő politikája, melly semmi esetre nem consequens, a kificzamult, a megfordított, vagy az enyim; minthogy én éppen inverse 1825-ben tartottam kötelességben járónak az ellenzékeskedést, midőn ma a kormány pártolását hiszem hazánk javára minden mértéken tul hasznosabbnak. — Igen kíváncsi vagyok, e politikai logica kulcsát láthatni és megcsudálhatni.

Még egy más esetet is fel akarok hozni.

Csak minap, azt jegyzé meg egy valóban szerezetre méltó honi hölgy, hogy politikai szereplésemben, most kivált, mióta hivatalba léptem, vagy az egyik részt, a kormányt lennék megcsalni kénytelen, vagy a másikat, a hazát; s e szerint, mert ez tisztán állna előtte, Istenért kér: csak a szegény hazát ne csaljam meg!

Szinte megesett szivem e derék honi hölgy hazaszerető aggodalmain, s ünnepélyesen meg is ígérém neki — mi ugy látszott némileg megnyugtatót őt — ne féljen, bizzék bennem, mert semmi esetre jó magyar hazánkat megcsalni nem fognám.

Egyszerű anecdotá biz az egész; de azért még is több világot derít politikánk tömkeleges mezejére, mint az ember legelső pillanatra gondolná. Mert hi-

szen nem csak a most felhozott bájteli magyar dáma gondolkozik így jó magyar fiscalisként — aus dem alten Schlage — hogy t. i. a mit egy szomszéd nyer, azt a másik veszti, és e szerint per analogiam az, ki a kormány érdekében tesz, hazát csal, ennek pedig egyedül kormánycsalás által használhatni; nem bizony, nem egyedül a honnak most érintett annyira ígésző leánya látja a dolgokat illy világban; de az ellenzéki táborban, melyet tökéletesen ismerek, meg kell vallani, bár mennyire hihetetlennek látszassék is a dolog, valóban ez azon nézet, melly vastagabb vagy gyengébb árnyéklatokban igazán vagy tetteve praevaleál.

Már pedig, ha nagyon jól illik is egy fiatal honimádó hölgy ajkai közé efféle féltékenységi kis képtelenség, azért bizony még is olly kimondhatlan absurdum az, ha férfiak velejében is rejlik, mellyen kénytelenül a legnagyobb szomorúságba sülyed a becsületes ember. Mert ha igaz lenne, mihez képest csak efféle cselcsalások által lehetne használni az egyik vagy másik résznek, az annak volna jele, hogy a kormány és nemzet közt olly gyűlöletes, sőt olly átkozott viszony létezik, melly szinte csak haramiák és méregkeverők közt képzelhető.

Ez pedig csupa rémkép, méltóztassanak elhinni, csupa ellenzéki rémkép, melly egyedül gyermekek, hölgyek, vagy ezeket feltüzelő ármányfiak conceptionjában ütheti fel fészkrét.

,Nem fogom biz én megcsalni a hazát, jó angyalom, de a kormányt sem; hanem éppen az által gondolok mind a két résznek egy kis hasznót tán hajthatni, ha, mennyire csekély tehetségemben áll, mind a két részt érdekére iparkodandom figyelmeztetni, melly philosophiai tapintattal fel fogva, bizony Isten úgy fut

egybe, mintha volna egy'; így válaszolék — mert a kis anecdota még nincs bevégezve — mire a bűvös kis Méltóság viszont így:

„S tudja mi lesz sorsa? Megmondom: Sem oda fent, sem ide lent nem fognak Önnek hinni“!

Ej be sok esze van ezen asszonynak, gondolám magamban, mert többet kevesebbet ez alkalmasint tán így fog történni.

Ámde ez soha nem lesz az **„ÉN“** hibám, s azért nem tántorít!

DE BALLAGI GÉZA

